

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**EVLİLİK UYUMUNUN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, İLİŞKİYE DAİR İNANÇLAR VE
ÇATIŞMA ÇÖZÜM STİLLERİ BAĞLAMINDA YORDANMASI**

(DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)

DOKTORA TEZİ

Özlem ÇAKMAK TOLAN

Malatya-2015

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EVLİLİK UYUMUNUN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, İLİŞKİYE DAİR İNANÇLAR VE
ÇATIŞMA ÇÖZÜM STİLLERİ BAĞLAMINDA YORDANMASI

(DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)

DOKTORA TEZİ

Özlem ÇAKMAK TOLAN

Danışman: Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

Malatya-2015

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

..... Ana Bilim Dalı

..... Bilim Dalı

Özlem ÇAKMAK TOLAN tarafından hazırlanan “**Evlilik Uyumunun Kişilik Özellikleri, İlişkiye Dair İnançlar ve Çatışma Çözüm Stilleri Bağlamında Yordanması (Diyarbakır İli Örneği)**” başlıklı bu çalışma, 09.01.2015 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

Danışman: Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

Üye: Doç. Dr. Özcan SEZER

Üye : Yrd. Doç. Dr. Baki DUY

Üye : Yrd. Doç. Dr. Gökçe KURT

Üye : Yrd. Doç. Dr. Emine DURMUŞ

O N A Y

...../...../2015

Prof.Dr. Celal ÇAKAN

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Mustafa KILIÇ'ın danışmanlığında doktora tezi olarak hazırladığım **Evlilik Uyumunun Kişilik Özellikleri, İlişkiye Dair İnançlar ve Çatışma Çözüm Stilleri Bağlamında Yordanması (Diyarbakır İli Örneği)** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Özlem ÇAKMAK TOLAN

ÖNSÖZ

Evlilik ilişkisi insan hayatındaki en önemli ilişkilerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda evlilik uyumu, gerek ruhsal ve fiziksel sağlığımız üzerinde gerekse toplum ruh sağlığı üzerinde önemli bir role sahiptir. Boşanma oranlarının giderek arttığı günümüzde evlilik ilişkilerinin sağlıklı olması daha güçlü bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlilik ilişkisinin uyumlu olmasının ya da evlilik kalitesinin sadece eşler üzerinde değil, çocuklar üzerinde de güçlü sonuçlarının olduğu bilinmektedir. Bu gerekçelerden yola çıkılarak, evlilik uyumunu etkileyen değişkenlerin incelenmesinin yararlı sonuçlarının olacağı düşünülmüştür.

Bu araştırmanın ortaya çıkış sürecinde birçok kişinin değerli katkıları oldu. Doktora dönemimde gerek ders aşamasında gerekse tez aşamasında ilgisini, desteğini ve yardımını esirgemeyen; bilgisinden, deneyimlerinden, yönlendirmelerinden ve çok değerli katkılarından her zaman yararlandığım danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mustafa KILIÇ'a sonsuz teşekkür ederim.

Tez izleme komitesinde yer alan -bir dönem danışmanlığımı da yürütmüş olan-hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Baki DUY'a gerek ders aşamasında gerekse tez aşamasında sergilediği olumlu ve güven verici yaklaşımları, akademik desteği, tezle ilgili değerli katkıları ve yardımları için çok teşekkür ederim. Tez izleme komitesinde yer alan Sayın Yrd. Doç. Dr. Gökçe KURT'a olumlu yaklaşımı, yardımları ve tezle ilgili katkıları için içten teşekkürlerimi sunarım.

Psikoloji ve klinik psikoloji eğitimlerimin ardından verilen uzunca bir aradan sonra içlerine dâhil olduğum İnönü Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı'nın tüm elemanlarına ayrı ayrı teşekkür ederim. Bölüm hocalarımızdan, Sayın Prof. Dr. Mustafa KUTLU'ya, Sayın Doç. Dr. Özcan SEZER'e, Sayın Yrd. Doç.Dr. Yüksel ÇIRAK'a ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM'a ilgileri ve destekleri için içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Gerek ders aşamasındaki katkıları ve desteği, gerekse tez aşamasındaki yüreklendirmeleri ve sıcak yaklaşımı için Sayın Yrd. Doç. Dr. Emine DURMUŞ'a, analiz aşamasındaki yardımları ve katkıları için Sayın Yrd. Doç. Dr. Abdullah ATLI'ye, her aşamada gösterdiği ilgi, yardım ve destek için Öğr. Gör. Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ'a çok teşekkür ederim.

Ders dönemini birlikte paylaştığım arkadaşlarım Uzm. Psk. Dan. Nilgün ÖZTÜRK ve Uzm. Psk. Dan. Özkan KENARLI'ya yardımları ve destekleri için çok teşekkür ederim. Doktora sürecimde ilgisini ve desteğini hep yanımda hissettiğim, veri toplama döneminde yardımını esirgemeyen çalışma arkadaşım Dr. Yunus Emre AYNA'ya içten teşekkürler.

Eğitim hayatımın en başından beri elleri hep üstümde olan annem Gülbahar ÇAKMAK ve babam Zeynel ÇAKMAK'a çok teşekkür ederim. Canım kardeşim Av. Alya Özge ÇAKMAK KAYABAŞI'na hayatımın her döneminde yanımda olduğu, güç verdiği, sıcaklığı ve sevgisi için sonsuz teşekkürler. En büyük destekçim, yol arkadaşım, sevgili eşim Doç. Dr. Veysel TOLAN'a özverili, ilgili ve sabırlı yaklaşımı ve bana sağladığı güvenli liman için binlerce teşekkürler. Canlarım evlatlarım Boran TOLAN ve Daran TOLAN'a varlıklarıyla varlığıma güç kattıkları için, sevgileri için sonsuz teşekkürler.

Özlem ÇAKMAK TOLAN

**EVLİLİK UYUMUNUN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, İLİŞKİYE DAİR
İNANÇLAR VE ÇATIŞMA ÇÖZÜM STİLLERİ
BAĞLAMINDA YORDANMASI
(DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)**

ÇAKMAK TOLAN Özlem

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

ÖZET

Araştırmada öncelikle evlilik uyumu ile kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. İkinci olarak, cinsiyet, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, evlenme biçimi gibi demografik değişkenler arasında evlilik uyumu açısından anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Son olarak, evlilik uyumunun, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri bağlamında yordanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu Diyarbakır il merkezinde yaşayan ve evliliklerinde en az bir yıl geçirmiş olan evli bireylerden oluşmaktadır. Araştırma 292 kadın ve 364 erkek olmak üzere 656 evli birey ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılan evli bireylere Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ), İlişki İnanç Envanteri (İİE), Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği (ÇÇSÖ) ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin analizi için, Pearson korelasyon katsayısı, tek yönlü ANOVA ve adımsal regresyon analizi yöntemleri uygulanmıştır. BFKÖ, İİE ve ÇÇSÖ puanları arasında yapılan ilişki analizine göre, ÇUÖ'den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile *olumlu çatışma*, *dışadönüklük*, *uyumluluk*, *özdisiplin* ve *gelişime açıklık* boyutları arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ÇUÖ'den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile *olumsuz çatışma*, *nörotiklik*, *anlaşmazlık zarar verir*, *cinsiyetler farklıdır* ve *eşler değişmez* boyutları arasında ise, olumsuz yönde anlamlı ilişki

belirlenmiştir. Evli bireylerin evlilik uyumlarının, cinsiyet, yaş, çocuk sayısı ve evlenme biçimi değişkenlerine göre farklılaştığı; eğitim düzeyi, eşler arasındaki yaş farkı, eşler arası akrabalık bağı ve gelir düzeyi değişkenlerine göre ise farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik uyumunu yordayan en güçlü değişkenlerin kişilik özelliklerinden *nörotiklik*, çatışma çözüm stillerinden *olumlu çatışma*, *olumsuz çatışma* ve *geri çekilme*, ilişkiye dair inançlardan ise, *eşler değişmez* ve *anlaşmazlık zarar verir* olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Evlilik uyumu, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar, çatışma çözüm stilleri.

**THE PREDICTIVE ROLE OF PERSONALITY TRAITS,
RELATIONSHIP BELIEFS AND CONFLICT RESOLUTION STYLES IN
MARITAL ADJUSTMENT
(SAMPLE OF DİYARBAKIR)**

ÇAKMAK TOLAN Özlem

Inönü University, Institute of Educational Sciences,

Department of Educational Sciences

Counseling and Guidance Program

Doctoral Thesis, 2015

Advisor: Prof. Dr. Mustafa KILIÇ

ABSTRACT

In the study, primarily the answer of whether there is a significant relationship between the personality traits, relationship beliefs and conflict resolution styles was investigated. As the secondary objective, whether there is any significant difference between demographics variables such as sex, number of children, education level, income level, marriage type with respect to marital adjustment. Finally, we researched predict the marital adjustment with respect to personality traits, relationship beliefs and conflict resolution styles.

The working group of our study consisted of married individuals living in the city center of Diyarbakır and married for at least one year. The study was conducted with 656 married individuals in total: 292 women and 364 men. Dyadic Adjustment Scale (DAS), Five Factor Personality Scale (FFPS), Relationship Beliefs Inventory (RBI), Conflict Resolution Styles Scale (CRSS) and Personal Information Form were applied to the married couples in the study.

For the analysis of the data obtained, the methods of the Pearson correlation coefficient, one-way ANOVA analysis and multi-variable regression analysis was used. According to the relationship analysis performed between FFPS, an RBI and CRSS scores, a positive significant relationship was found between total scores of dyadic adjustment obtained from DAS and *positive conflict, extraversion, agreeableness, conscientiousness and openness to experience* dimensions. A negatively significant relationship was determined between total scores of dyadic adjustment obtained from DAS and *negative conflict, neuroticism, disagreement is destructive, sexes are different and partners don't change* dimensions. It has been concluded that the marital adjustment of the individuals varies according to their gender, age, number of children and the type of marriage variables, but not according to educational level, age difference, income level and whether the spouses are relatives or not. It has also been found that the strongest variables that predict the marital adjustment is *neuroticism* in terms of personality traits, *are positive conflict, negative conflict and withdrawal* with respect to conflict resolution styles, *and are partners don't change and disagreement is destructive* for the relationship beliefs.

Keywords: Marital Adjustment, personality traits, relationship beliefs, conflict resolution styles.

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY SAYFASI.....	i
ONUR SÖZÜ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	6
1.3 Araştırma soruları.....	7
1.4 Araştırmanın Önemi.....	7
1.5 Araştırmanın Sayıltıları	11
1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları:	11
1.7 Tanımlar	11
❖ Evlilik Uyumunu:	11
❖ Kişilik:	11
❖ Akıldışı İnançlar:	11
❖ Çatışma Çözüm Stilleri.....	11
2 KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
2.1 Evlilik Uyumunun Tanımlanması	12
2.2 Evlilik Uyumunun Değerlendirilmesi	16
2.3 Evlilik Uyumunu ve İlişkili Değişkenler	17
2.4 Evlilik Uyumunu ve Demografik Değişkenler	17

2.5 Evlilik Uyumu ve Bireysel Değişkenler	18
2.6 Evlilik Uyumu ve Kişilerarası Değişkenler	20
2.7 Kişilik Özellikleri ve Evlilik Uyumu İlişkisi	21
2.8 Bilişsel Terapiler	26
2.8.1 Akılcı İnançlar.....	27
2.8.2 Akıldışı İnançlar.....	29
2.8.3 Evlilik Uyumu ve Akılcı Olmayan İnançlar	30
2.9 Çatışma Çözüm Stilleri ve Evlilik Uyumu.....	35
2.10 İlgili Araştırmalar.....	44
2.10.1 Yurt İçinde Evlilik Uyumu ile Kişilik Özellikleri Alanında Yapılmış Olan Çalışmalar	44
2.10.2 Yurt İçinde Evlilik Uyumu ile İlişkiye Dair İnançlar Alanında Yapılmış Olan Çalışmalar	45
2.10.3 Yurt İçinde Evlilik Uyumu ile Çatışma Çözüm Stilleri Alanında Yapılmış Olan Çalışmalar	49
2.10.4 Yurt Dışında Evlilik Uyumu ile Kişilik Özellikleri Alanında Yapılmış Olan Araştırmalar.....	54
2.10.5 Yurt Dışında Evlilik Uyumu ile İlişkiye Dair İnançlar Alanında Yapılmış Olan Araştırmalar.....	56
2.10.6 Yurt Dışında Evlilik Uyumu ile Çatışma Çözüm Stilleri Alanında Yapılmış Olan Araştırmalar.....	59
3 YÖNTEM	62
3.1 Araştırmanın Yöntemi ve Araştırma Modeli	62
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi	62
3.3 Veri Toplama Araçları	64
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu.....	64
3.3.2 Çift Uyum Ölçeği.....	64

3.3.3	Beş Faktör Kişilik Ölçeği.....	66
3.3.4	İlişki İnanç Envanteri.....	67
3.3.5	Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği	68
3.3.6	Verilerin Toplanması	69
3.3.7	Verilerin Analizi	69
4	BULGULAR VE YORUMLAR.....	71
4.1	Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Belirlenmesi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar	71
4.1.1	Betimsel İstatistikler	71
4.1.2	Değişkenlerarası İlişkiler	72
4.2	Cinsiyet Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar	81
4.2.1	Yaş Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar.....	82
4.2.2	Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar.....	83
4.2.3	Çocuk Sayısı Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar	84
4.2.4	Evlenme Biçimi Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar.....	86
4.2.5	Eşler Arasındaki Yaş Farkı Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar	87
4.2.6	Eşlerarası Akrabalık Bağı Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar	87
4.2.7	Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar	88
4.2.8	Evlilik Uyumunun Yordanmasında Kişilik Özellikleri, İlişkiye Dair İnançlar, Çatışma Çözme Tarzları ve Aile İçi İletişimin Rolüne İlişkin Adımsal Regresyon Analizi Sonuçları	89

5	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
5.1	Araştırma Sonuçlarına Dayalı Olarak Geliştirilen Öneriler.....	96
5.2	Araştırmacılar İçin Öneriler.....	97
5.3	Uygulamacılar İçin Öneriler.....	98
6	KAYNAKÇA.....	100
7	EKLER.....	123

Tablolar Listesi

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Evli Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler	63
Tablo 2. Betimsel İstatistikler.....	71
Tablo 3. Değişkenlerarası İlişkiler.....	72
Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları	81
Tablo 5. Yaş Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları	82
Tablo 6. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları	83
Tablo 7. Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları	84
Tablo 8. Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları.....	86
Tablo 9. Eşler Arasındaki Yaş Farkı Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları.....	87
Tablo 10. Eşlerin Akrabalık Bağı Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları.....	88
Tablo 11. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları	88
Tablo 12. Bağımsız Değişkenlerin Evlilik Uyumunu Yordamasına İlişkin Adımsal Regresyon Analizi Sonuçları	89

Şekiller Listesi

Şekil 1. Beş Faktör Kişilik Yapısı	24
---	----

1 GİRİŞ

Araştırmanın giriş bölümünde, problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, sınırlılıkları, sayıltıları ve araştırmada ele alınan kavramların tanımlanmasına yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Bireyler gelişim süreci içinde birçok kişilerarası ilişkiler geliştirse de, evlilik yaşam boyunca sahip olunan en önemli kişilerarası ilişki olarak kabul edilmekte ve evrensel olarak her toplum için temel bir yapı olarak ele alınmaktadır (Gottman, 1993; Kelly ve Conley, 1987). Bu bağlamda evlilik, bireylerin yaşamlarındaki önemli bir deneyim olarak değerlendirilmekte ve gerek aile ilişkilerinin kurulması gerekse gelecek nesillerin oluşturulması üzerindeki en temel insan ilişkisi olarak tanımlanmaktadır (Larson ve Holman, 1994).

Evlilik ilişkisinin, eşlerin neslin devamına yönelik sorumlulukları yerine getirmeleri, cinsel güdülerin doyurulması, aile üyelerinin ekonomik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, sevgi gereksiniminin doyurulması gibi biyolojik, psikolojik ve sosyal işlevleri bulunmaktadır (Özgüven, 2000). Ayrıca evlilik ilişkisi her toplumda kabul edilen duygusal gereksinimlerimizin karşılandığı en önemli sosyal gelenek olarak değerlendirilmektedir (Sharif, Soleimani, Candidate, Mani, ve Keshavarzi, 2013). Rhyne (1981), evliliğin en önemli işlevlerinden birinin, bireylere sosyo-psikolojik boyutta bir destek sistemi sağlaması olduğunu öne sürmektedir. Rosen-Grandon, Myers ve Hattie'ye (2004) göre, iyi ve uyumlu bir evlilik ilişkisine sahip bireyler, kendilerini daha mutlu hissetmekte, fiziksel ve ruhsal boyutta daha sağlıklı olmakta ve yaşamlarını daha anlamlı bir şekilde sürdürebilmektedirler. Crosbie ve Burnett (1984), evlilikteki uyumlu ve mutlu bir ilişkinin tüm ailenin mutlu olması üzerinde önemli bir role sahip olduğunun altını çizmektedirler.

Evlilik, bir iletişim ve etkileşim sistemidir. Eşlerin birbirlerine karşı ruhsal, toplumsal, cinsel beklentilerini ve mesajlarını ortaya koymaları ve dile getirebilmeleri için, karşılıklı etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Sağlıklı bir iletişim uyumlu bir evliliğin ön koşullarından biridir ve iletişim, eşlerin birbirlerine açılması, birlikte olması ve düşünce alışverişini içerdiğinden, evlilik yaşamın kalitesini belirlemektedir. Eşler arasındaki iletişim yetersizliğinin ise evliliğe zarar verdiği düşünüldüğünden, iletişim

sorunlarını çözmeden uyumlu bir evlilik sürdürmek zor bir durum olarak ele alınmaktadır (Ersanlı ve Kalkan, 2008; Özgüven, 2000). İletişim becerilerindeki yetersizliğin yanı sıra, çatışma çözme becerilerindeki yetersizlik de evlilik sorunlarının başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Çiftler yapıcı iletişimi ve çatışma çözme davranışlarını bilmiyorlarsa, uyumsuzluk yaşamalarının kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir (Ersanlı ve Kalkan, 2008).

Evlilik kavramını birçok kuramcı farklı açılardan tanımlamaya çalışmışlardır. Saxton'a (1982) göre evlilik, toplumlara göre farklı özellikler gösterebilen, iki insanın kalıcı bir birliktelik kurmak için bir araya gelerek oluşturdukları, birbirlerine ve çocuklarına karşı ortak sorumluluklar aldıkları, evrensel bir kurumdur. Hansen ve L'abate (1982) evliliği, eşler arasında açık ve güvenilir bir ilişkinin bulunduğu, etkili bir iletişimin var olduğu, üyelerin psikolojik, sosyal, cinsel ihtiyaçlarının karşılandığı bir sistemler bütünü olarak tanımlamaktadırlar.

Güvenç'e (1984) göre evlilik, toplumsal normlara göre onaylanmış bir bağın kurulması ve doğumla sonuçlanabilen cinsel ilişkinin toplumsal normlara uygun duruma getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Fowers (1993) evliliği, bireyin benliğini başkasının benliği ile birleştirmesine olanak veren, kişiliğin gelişmesini ve bireylerin mutlu olmasını sağlayan bir kurum olarak tanımlamaktadır. Mitten ve Bumbery'e (1999) göre ise evlilik, farklı bir açıdan ele alınarak, cennet ya da cehennem ya da genellikle ikisinin bir arada yaşandığı bir durum olarak ele alınmaktadır. Burada ifade edilen cennet ve cehennem kavramları ile evlilik uyumuyla bağlantılı koşullar ve durumlar belirtilmektedir.

Gottman (1994) evli bireylerin evli olmayan bireylere göre daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdüğünü öne sürmektedir. Bu bağlamda uyumlu bir evlilik ilişkisi, gerek çiftlerin gerekse çocukların ruh sağlığı açısından koruyucu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Rosen-Grandon ve diğ. (2004) evliliği, kişilerin hayatındaki en yakın ilişki olarak ele almakla birlikte, evlilik uyumunun yüksek olmasının ve bu durumu sürdürebilmenin oldukça güç olduğunun da altını çizmektedirler.

Evlilik ile ilgili ilk ulaşılabilen araştırma, 1938 yılında Termen, Butterweiser, Ferguson, Johnson ve Wilson tarafından yapılmıştır (Akt; Gottman ve Notarius, 2002). Bu çalışmada yer alan en temel araştırma sorusu, bazı evli çiftlerin mutlu, bazılarının ise mutsuz olmalarıyla ilgili farkın neden kaynaklandığı şeklinde olmuştur. Bu soru 20. yüzyıl boyunca evlilik araştırmaları alanında sürekli çalışılan bir konu olarak karşımıza

çıkılmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren evlilik uyumu ile ilgili yapılan araştırmalarda, evliliklerin nasıl geliştiği ve başarılı ya da başarısız olmaları üzerinde etkili olan faktörlerin neler olduğu sorusu giderek önem kazanmıştır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000; Gottman ve Levenson, 1992).

Evlilik doyumu (marital satisfaction) ve evlilik uyumu (marital adjustment) aile ve evlilik terapileri alanında oldukça geniş bir çerçevede çalışılan bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Adams, 1988; Nye, 1988; Spainer ve Lewis, 1980). Tarihsel süreç içinde 1960'lı yıllarda yapılan araştırmalarda daha çok evlilik kalitesi (marital quality) ve evlilik mutluluğu (marital happiness) ile demografik değişkenler, kişilik özellikleri ve sosyal değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. 1970'li yıllarda araştırmacılar daha çok evlilik uyumu (marital adjustment) ve evlilik doyumu (marital satisfaction) kavramları üzerinde yoğunlaşmışlardır (Spainer ve Lewis, 1980). 1980'li yıllarda evlilikte istikrar (marital stability), ilişki inançları, yüklemeler ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler yapılan araştırmalarda sıklıkla ele alınan değişkenler arasında yer almıştır (Eidelson ve Epstein, 1982).

Araştırma kapsamında incelenen ilk değişken evlilik uyumudur. Uyum, mutluluk, başarı, doyum ve istikrar kavramları, evlilik ile ilgili yapılan araştırmalarda en sık kullanılan kavramlar olarak ele alınmaktadır (Glenn, 1990; Robinson ve Blanton, 1993). Evlilik birlikteliğinin sürdürülmesini etkileyen çok sayıda etmenden söz edilebilir. Öte yandan bu etmenlerin neler olduğu ve evliliğe olan etkileri alanyazında çeşitli yönleriyle tartışılan bir konudur. Sağlıklı bir evlilik ilişkisinin sürmesi ile ilgili alanyazında en fazla ele alınan kavramlardan ikisi evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramlarıdır. Bununla birlikte, evlilik uyumu (marital adjustment) en sık çalışılan değişken olarak ilgili alanyazında karşımıza çıkmaktadır. Bazı araştırmalarda evlilik uyumu kavramı doyum, başarı, mutluluk ve istikrar kavramları ile benzer bir anlamda kullanılırken bazı araştırmacılar bu kavramlar arasında farklılıklar olduğunu ve birbirlerinin yerine kullanılamayacağını öne sürmektedirler (Burgess, Locke ve Thomes, 1963; Lively, 1969).

Burgess ve diğ. (1963) göre evlilik uyumu; öncelikle kadın ve erkek arasındaki en temel konularla ilgili bir anlaşmadır. Bu bağlamda bütçe, ortak ilgi alanları, amaçlar, değer yargıları, duyguların ifade edilmesi, güven konuları öncelikli olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca uyumlu çiftler evlilikleriyle ilgili çok az yakınmakta ya da hiç

yakınmamaktadırlar. Anılan araştırmada, evlilik uyumu ve evliliğin sürmesi üzerinde kadın ve erkeğin mutluluğu, cinsel uyum, çiftler arasındaki bütünleşme duygusu, görüş birliği, dostluk gibi bileşenlerin de önemli olduğu öne sürülmektedir.

Evlilik uyumu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, evlilik uyumu üzerinde etkisi olan pek çok değişken olduğu görülmektedir. Son yıllarda yurt içinde yapılan çalışmalarda evlilik uyumu ile bireysel düşünme stilleri (Günay, 2000), ilişki stilleri, (Gökmen, 2001), cinsiyet rolü (Dökmen, 2002), empatik beceriler (Tutarel-Kışlak ve Çubukça, 2002), ilişki inançları (Hamamcı, 2005a), değer uyumları ve çatışma çözüm stilleri (Özen, 2006), duygusal zeka (Baba, 2010), bağlanma (Sığırcı, 2010), mizaç ve karakter özellikleri (Kansız ve Arkar, 2011), evlilik çatışması (Şengül Öner, 2013) gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma kapsamında evlilik uyumu ile ilişkili olduğu düşünölen değişkenlerden, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stillerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Evlilik uyumunun azalması ile yaşam doyumunda ve benlik saygısında azalma, psikolojik sorunların ve depresyonun artması arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Yaşam doyumunun en önemli yordayıcılarından birinin bireylerin evlilik uyumları olduğunun altını çizmektedir. Öne sürölen bu görüşler evlilik uyumunun kişilerin psikolojik iyi hissetmeleri (psychological well-being) üzerindeki en etkili unsur olduğunu destekler niteliktedir (Hawkins, 2005).

Araştırma kapsamında ele alınan bir diğer değişken kişilik özellikleridir. İlgili alanyazında kişilik; değişmez, kalıcı ve sabit olma gibi özellikler taşıyan bir kavram olarak ele alınmakta ve genel olarak kişilerarası ilişki dinamikleri üzerinde güçlü bir etkisinin olduğu öne sürölmektedir. Kişilik özellikleri, çiftlerin ilişkilerini açıklama ve çatışma nedenlerini yordamada temel bir faktör olarak araştırmalara konu olmuştur. Kişilik özellikleri ile eş seçimi, evlilik uyumu ve boşanma gibi önemli yaşam olayları arasında ilişki olduğunu öne süren araştırma sonuçları bulunmaktadır (Craig ve Olson, 1995; Nemecek ve Olson, 1999). Araştırmacılar hangi kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ile ilgili olduğunu belirlemeye çalışmışlardır. Bazı kişilik özelliklerine sahip olmanın, evlilik uyumunun azalmasına ve daha fazla çatışma yaşanmasına yol açtığı belirtilmektedir (Craig ve Olson, 1995).

İlgili çalışmalarda kişilik özellikleri daha çok Beş Faktör Modeli çerçevesinde ele alınmaktadır. Temel kişilik özelliklerinin ölçülmesi bağlamında *Beş Faktör Modeli* sık kullanılan ve kabul gören bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Beş Faktör Modeli'nde kişilik özellikleri -dışadönüklük, uyumluluk, özdisiplin, duygusal tutarsızlık (nörotiklik) ve gelişime açıklık- boyutlarında değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmalarda sorunlu evlilik ilişkisi ile nörotiklik (duygusal tutarsızlık) arasında büyük ölçüde anlamlı ilişki bulunmuştur. Costa ve McCrae (1992) nörotikliği olumsuz duyguların daha sık yaşandığı, olumlu duyguların yaşanma düzeyinin azaldığı ve dürtü kontrolünün daha zayıf olduğu bir eğilim olarak tanımlamaktadırlar. Olumsuz duyguların ise evlilik uyumunu zorlaştırarak çatışmaları arttırdığı öne sürülmektedir. Lavee ve Ben-Ari'ye (2004) göre, kişilik özellikleri evlilikte ortaya çıkan problemlerin nasıl algılandığı, bireylerin duygularını nasıl ifade ettikleri ve çatışma sırasında nasıl davrandıklarını etkilemekte ve çatışmadaki kritik etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen bir diğer değişken, bilişsel terapi kuramı temelli ilişkiye dair inançlardır. Bilişsel-davranışçı yaklaşım başlangıçta psikolojik bozuklukların tedavisinde kullanılan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmakla birlikte, son yıllarda evlilik alanında çalışan araştırmacılar ve uygulamacılar bilişsel terapinin etki alanını genişleterek, kişilerarası ilişkilerde akıldışı inançların önemini vurgulamaktadırlar (Pretzer, Epstein ve Fleming, 1991). Ellis (1962) evlilik ilişkisinin bozulması ve sorunların artması üzerinde akıldışı inanç ve beklentilerin önemini altını çizmektedir. Bu bağlamda, evlilikte yaşanan sorunların ortaya çıkışı ve sürmesi üzerinde ilişkiye dair işlevsel olmayan ya da akıldışı inançların önemli bir rol oynadığı görüşü pek çok araştırma tarafından desteklenmiştir (Addis ve Bernard, 2002; Kayser ve Himle, 1994; Metts ve Cupach, 1990; Pretzer ve diğ. 1991).

Araştırmacılar bilişsel-davranışçı temelli bir bakış açısıyla evlilik sorunlarının anlaşılması üzerinde, seçici dikkat, nedensel yüklemeler, sayılıtlar, beklentiler ve standartların belirlenmesinin önemli olduğunu belirtmektedirler (Pretzer ve diğ. 1991; Robin, Koepke ve Moye, 1990). Evlilik ilişkisi bozulan çiftlerin abartılı, katı, mantıksız olarak tanımlanabilecek akıldışı inançlara sahip oldukları belirtilmektedir. Bu biçimde ortaya çıkan, gerçekçi olmayan ve ısrarcı beklentiler, -kaçınılmaz olarak- olumsuz etkileşimlere neden olmakta ve çiftlerin hayal kırıklığı ve engellenme duygularını daha yoğun bir şekilde yaşamalarına ve evlilik uyumlarının azalmasına yol açmaktadırlar (DiGuiseppe ve Zee, 1986). Bir diğer açıdan, bireylerin sahip oldukları katı ve işlevsel

olmayan inançların, sadece evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun azalması üzerinde değil, ilişkide daha fazla çatışma yaşanması üzerinde de etkisinin olduğu belirtilmektedir (Robin, Koepke ve Moye,1990).

Araştırma kapsamında incelenen bir başka değişken çatışma çözüm stilleridir. Evlilik uyumuyla ilgili son dönemde yapılan çalışmalarda, iletişim, problem çözme, çatışma çözüm stilleri gibi kişilerarası değişkenlere odaklanıldığı görülmektedir. Prado ve Markman (1999), evlilikte yaşanan sorunların sayısı ya da içeriğinin değil, çiftlerin çatışmalarını nasıl idare ettiklerinin evlilik uyumu ya da boşanma ile daha fazla ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Greeff ve De Bruyne'e (2000) göre, evlilikte yaşanan çatışmalar yapıcı bir şekilde yönetildiğinde ilişkiler güçlenmekte, yıkıcı bir şekilde yönetildiğinde ise, doyumsuz ve mutsuz ilişkilerin ortaya çıkma olasılığı artmaktadır. Metz ve Dwyer (1993) çatışma çözüm stillerinin, hem evlilik uyumu hem de genel anlamda ilişkilerde ki iyilik hali üzerinde etkili olan en önemli belirleyicilerden biri olduğunu belirterek, çözümlenmeyen çatışmaların eşlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiye yol açtığını ifade etmişlerdir.

Cahn (1992), çatışmanın tüm yakın ilişkilerde farklı derecelerde görülebildiğini belirterek, ilişkilerin kaçınılmaz bir parçası olduğunun altını çizmektedir. Evliliklerde çatışmanın artmasına yol açan, eşlerin birbirlerinden beklentileri, rollerini nasıl tanımladıkları, mali durumun idaresi, kişilik boyutunda anlaşmazlıklar gibi pek çok farklı etken bulunmaktadır. Mackey, Diemer ve O'Brien'e (2000) göre, çiftlerin çatışmayla nasıl başa çıktıkları, yapıcı ya da yıkıcı yolları kullanmaları evlilik uyumu üzerinde güçlü etkilere sahiptir. Yıkıcı çatışma çözme tarzının kullanılmasının gerek tüm ailenin fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde gerekse evlilik uyumu üzerinde oldukça kritik etkilerinin olduğu belirtilmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, evli bireylerin evlilik uyumunu etkilediği düşünülen değişkenlerden kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

1.3 Araştırma soruları

Araştırmanın genel amacı ile ilgili olarak geliştirilen araştırma soruları aşağıda sıralanmıştır.

1. Kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Cinsiyet, eşler arasındaki yaş farkı, evlenme biçimi, çocuk sayısı gibi demografik değişkenler arasında evlilik uyumu açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma var mıdır?
3. Kişilik özellikleri, evlilik uyumunu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
4. İlişkiye dair inançlar, evlilik uyumunu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
5. Çatışma çözüm stilleri, evlilik uyumunu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.4 Araştırmanın Önemi

Günümüzde evlilik ilişkileri üzerine çalışmak, hem kuramsal hem de klinik amaçlar açısından büyük önem taşımaktadır. İlgili alanyazında evliliği çeşitli açılardan ele alan birçok araştırma yer almaktadır. Bu araştırmaların özellikle 2000’li yıllardan itibaren artış gösterdiği ve evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu ile bağlanma tarzları (Ertan, 2002), evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolçülük ve bağımlılık algıları (Gökmen, 2001), dindarlık (Hünler ve Gençöz, 2003), empati (Tutarel-Kışlak ve Çubukça, 2002), iletişim şekilleri (Malkoç, 2001), yalnızlık (Demir ve Fışıloğlu, 1999), işlevsel olmayan ilişki inançları (Hamamcı, 2005a), yüklemeler, iletişim çatışmaları ve cinsiyet rolü (Curun, 2006), bağlanma stilleri ve kişilik özellikleri (Erişti, 2010), duygusal zeka (Baba, 2010), somatizasyon düzeyleri (Fidanoğlu, 2007), mizaç ve karakter özellikleri (Kansız ve Arkar, 2011), kişilerarası tarz ve öfke (Özmen Süataç, 2010), mükemmeliyetçilik (Tuncay, 2006) gibi farklı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Yurt dışı alanyazında evlilik ile ilgili sıklıkla çalışılan bir diğer değişken, evlilik çatışması ve çatışma çözüm stilleridir. Anılan değişkenlerle ilgili araştırmaların son yıllarda ülkemizde de giderek arttığı görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de evlilik uyumu, evlilik doyumu ve evlilik çatışması değişkenleri ile farklı kişisel ve demografik değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalara örnek olarak çatışma davranışları ve evlilik uyumu ilişkisi (Koydemir, Sun-Selişik, Tezer, 2008), bilişsel çarpıtmalar, kişilerarası öfke, problem çözme ve evlilik

çatışması ilişkisi (Erok, 2013), yüklemeler, iletişim çatışmaları ve evlilik doyumu (Curun, 2006), evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumu (Şengül Öner, 2013), demografik değişkenler, evlilik çatışması ve evlilik doyumu (Hatipoğlu, 1993), benlik saygısı, kıskançlık düzeyi, evlilik çatışması ve evlilik doyumu (Zeytinoğlu, 2013), sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ve evlilik çatışması (Doğan, 2010), empatik eğilim, çatışma çözüm stilleri, aile içi iletişim ve evlilik uyumu (Hacı, 2011), değer uyumları ve çatışma çözüm stilleri (Özen, 2006) gösterilebilir. Bu bağlamda ilgili alanyazında evlilik uyumu ve evlilik doyumu dışında evlilik çatışması ve çatışma çözüm stilleri değişkenlerinin son yıllarda farklı araştırmalarda ele alındığı görülmektedir. Evlilikle ilgili yapılan araştırmalarda 2000’li yıllardan itibaren bir artış olmakla birlikte, bu durumun yeterli olmadığı düşünülmektedir. Ancak yurt içi alanyazında evlilik uyumu ile kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri gibi hem bireysel hem de kişilerarası değişkenlerin birlikte ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Evlilik uyumunun kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri bağlamında yordanmasının gerek kuramsal gerekse uygulama alanında olumlu katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bradbury ve Fincham (1993), evliliğin evrensel boyutta etkili ve yaygın olan en önemli yapılardan biri olduğunu öne sürmekte ve bireylerin %90’dan fazla bir bölümünün elli yaşından önce en az bir kez evlendiklerinin altını çizmektedirler. Ancak bu kişilerin yarısından azının evlilik uyumunun yüksek olduğu ve doyum verici bir ilişkiye sahip oldukları belirtilmektedir. White ve Booth (1991), evlilik kalitesi ve evlilik uyumunun özellikle yaşam doyumu ve boşanma gibi iki boyutta güçlü etkisinin olduğunu öne sürmektedirler. Boylamsal çalışmalar evlilik uyumu ile boşanma arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki olduğunu belirtmektedir. Amato ve Booth’a (1996) göre, evlilik uyumunun bireylerin hem genel anlamda mutlu olmaları hem de öznel iyi olma (subjective well-being) durumları üzerinde önemli yansımaları bulunmaktadır. Düşük evlilik uyumu ise gerek eşler, gerekse çocuklar üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır.

Evli bireylerin yaşadıkları sorunların aile ortamını olumsuz etkileyeceği, bu durumun hem çiftlerde, hem de çocuklarda olumsuz öğrenmelere neden olabileceği yönünde birçok araştırma sonucu bulunmaktadır (Güven, 2005). Evlilik yaşantısında sorunların yoğun bir şekilde ortaya çıkması ve evlilik uyumunun düşük olması evliliklerin yıpranmasına, ilişkilerin bozulmasına ve boşanmalara neden olabilmektedir (Fincham ve Bradbury, 1987). Bireylerin çoğunluğu daha makul bir yaşam şekli olarak evliliklerini

sürdürmek istemekle birlikte, ilk on yıl içinde bu evliliklerin üçte birinin boşanmayla sonuçlandığı tahmin edilmektedir (Brammlett ve Mosher, 2002). Diğer taraftan Kreider ve Fields (2001), bireylerin %80-90 gibi büyük çoğunluğunun yaşamlarında en az bir kez evlendiğini, ancak bu çoğunluğun yarıdan fazlasının boşandığını ve tekrar evlendiğini belirtmektedirler. 2010 yılı ulusal nüfus verilerine göre (National Organization for Civil Registration), ABD’de bir önceki yıla göre evlenme oranlarının %0.1 oranında, boşanma oranlarının ise %7.5 oranında artış gösterdiği belirlenmiştir. Türkiye’de de özellikle 2000 yılından sonra boşanma oranlarında dikkat çekici bir düzeyde artış olduğu bildirilmektedir. 2002 yılında boşanan çiftlerin sayısı 95323, kaba boşanma hızı %1.38; 2009 yılında boşanma sayısı 114162, kaba boşanma hızı %1.58; 2013 yılında boşanma sayısı 125305, kaba boşanma hızı %1.65 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2002, 2009, 2013). Toplumun büyük çoğunluğunun evliliği seçmesi, insanların evliliği en istenilen, kabul edilen yaşam tarzı olarak gördükleri şeklinde değerlendirilmektedir. Evlilik konusunda sahip olunan bu güçlü fikir birliğine ve isteğe rağmen, boşanma oranlarının giderek yükselmesi ilginç bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Brammlett ve Mosher, 2002).

Snyder, Heyman ve Haynes (2005), evli kişilerin ancak üçte birinin evliliklerinde kendilerini mutlu hissettiklerini belirtmektedir. Bradbury ve diğ. (2000), evlilikte yaşanan problemlerin bireylerin depresyon, kaygı belirtilerinde artış görülmesi, çocukların psikolojik açıdan sorun yaşamaları gibi olumsuz durumlara neden olabileceğini vurgulamışlardır. Fincham ve Beach (1999), evlilik sorunları ve boşanmalar ile fiziksel ve psikolojik hastalıklar, depresyon, alkol bağımlılığı, bağışıklık sisteminin zayıflaması, öznel iyi olma, çocukluk dönemi depresyonu, çocukluk döneminde güvensiz bağlanma, kardeş ilişkilerinde sorunlar gibi pek çok farklı değişken arasında ilişki bulunduğunu belirtmişlerdir.

Boşanma sadece bireysel değil, psikolojik, hukuki, ekonomik pek çok farklı sonuçları olan önemli bir sosyal konu olarak değerlendirilmektedir. Rhoades (2008), boşanmanın olumsuz duygusal, fiziksel, davranışsal ve sosyal sonuçları olduğunu belirterek, bu sonuçların çocukları da etkilediğini öne sürmektedir. Şirvanlı Özen (1998) tarafından yapılan bir araştırmada, anne-babası çatışma yaşayan ya da boşanmış anne-babaların çocuklarının daha fazla uyum ve davranış sorunları gösterdikleri ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aral ve Gürsoy (2000) tarafından yapılan bir başka araştırmada, anne-babası boşanmış çocukların depresyon düzeyleri anne-babası boşanmamış çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Bir başka açıdan, Korkmaz ve

Erden (2010) tarafından yapılan ve çocukları suç davranışına yönelten risk faktörlerinin araştırıldığı bir çalışmada, boşanma, suç davranışı açısından ailesel bir risk faktörü olarak ele alınmıştır. Gerek boşanma oranlarının giderek artması, gerekse evlilik uyumu ve ruhsal- fiziksel sağlık, sağlıklı aile ortamı, sağlıklı çocuklar yetiştirme ve daha geniş bir açıdan toplum ruh sağlığının korunmasının önemi dikkate alınarak, evlilik uyumunu etkileyen değişkenlerin belirlenmesinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca evliliğin sağlamlığı ve devamlılığı, yalnızca evli çiftler için değil, aile ve toplum için de önemli olduğundan, evlilik uyumunun ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi daha da önemli hale gelmektedir.

Çatışma ve boşanma oranlarındaki artış dikkate alındığında, çiftler arasındaki iletişim ve çatışma çözümü, akılcı olmayan inançlar gibi konular giderek önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, araştırma kapsamında evlilik uyumu ile ilişkili olduğu düşünülen kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri ile olan ilişkilerin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, kişilik özelliklerinin, akılcı olmayan inançların ve çatışma çözüm stillerinin ilgili olduğu değişkenlerin anlaşılmasının evli çiftlerle yürütülen psikolojik danışma çalışmalarında onların daha doyum veren ilişkiler kurmalarına katkı sağlaması beklenmektedir. Bununla birlikte çatışma çözüm stilleri, kişilik özellikleri, ilişki inançları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasının evlilikle ilgili alanyazına ve alanda yapılan uygulamalara katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Bu araştırmanın konusu olan evlilik uyumu ile ilişkili olduğu bilinen birçok değişkenden, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri boyutunun nasıl çalıştığına ilişkin alanyazında sınırlı veriler söz konusudur. Bu anlamda araştırmanın sonuçları: Çatışma çözüm stilleri ile ilişkiye dair inançların etkileşim biçimleri; ilişkiye dair inançlar ile kişilik değişkenlerinin evlilik uyumunu yordama kapasiteleri; sosyo-demografik değişkenler ile evlilik uyumu, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri konusunda yeni bilgilere ulaşılmasının ilgili alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5 Araştırmanın Sayıtları

1. Araştırmaya katılan evli bireyler Çift Uyum Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Ölçeği, İlişki İnanç Envanteri ve Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeğinde yer alan soruları içtenlikle yanıtlamışlardır.
2. Evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri birbirinden farklıdır.

1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları:

1. Araştırmanın evreni Diyarbakır il merkezindeki evli bireylerle sınırlıdır.
2. Araştırma, Çift Uyum Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Ölçeği, İlişki İnanç Envanteri ve Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeğinin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

1.7 Tanımlar

- ❖ **Evlilik Uyumu:** Evlilik uyumu çiftlerin evliliklerindeki başarı ve işlevselliği tanımlayan, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu gibi kavramları da içeren genel bir terimdir (Kalkan, 2002).
- ❖ **Kişilik:** Doğuştan getirilen ve sonradan kazanılan zihinsel yetenekler, tutumlar, mizaç, duygu, düşünce ve davranışlardaki bireysel farklılıkların bileşiminden oluşan bir bütünlüğü ifade etmektedir (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2004).
- ❖ **Akıldışı İnançlar:** Dogmatik ve katı bir yapıda olan, zorunluluk, gereklilik, -meli, -malı ifadeler içeren bilişleri kapsamaktadır. Akıldışı inançlar mantıksal olarak tutarsız ve gerçeklikle bağdaşmayan bir yapıya sahiptirler (Ellis, 1994).
- ❖ **Çatışma Çözüm Stilleri:** Çatışma çözme davranışları veya çatışmayla başetme yolları olarak gösterilen çeşitli davranışsal tepkileri içermektedir (Deutsch, 1994).

2 KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerle ilgili kuramsal bilgiler ile yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda öncelikle araştırmanın temel değişkeni olan evlilik uyumu ile ilgili kuramsal bilgiler özetlenmiştir. İzleyen bölümde ise, evlilik uyumu ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerden kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri ile ilgili kuramsal bilgiler aktarılmıştır. Son bölümde ise, araştırmamızda incelenen tüm değişkenlerle ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çalışmalar özetlenmiştir.

2.1 Evlilik Uyumunun Tanımlanması

Evlilik, bireylerin hem kendi aile ilişkilerini kurmaları hem de gelecek nesilleri oluşturmaları açısından son derece önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda evlilik ilişkisi, bireylerin hayatındaki en temel ve en önemli insan ilişkilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Larson ve Holman, 1994). Rhyne (1981), evlilik ilişkisinin bireyler için sosyo-psikolojik boyutta bir destek sağlama işlevine sahip olduğunu öne sürmüştür. Rosen-Grandon ve diğ. (2004), iyi bir evlilik ilişkisinin bireylerin yaşama yükledikleri anlam üzerinde de önemli katkısının olduğunu belirtmektedirler. Benzer bir şekilde, Sweeney ve Replogle (2002), olumlu bir evlilik ilişkisinde hem eşlerin birbirlerine duygusal destek sağlamalarının, hem de eşlerin birbirlerinin fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde ki olumlu katkılarının önemini vurgulanmaktadır.

Evliliğin temel işlevleri konusunda yapılan araştırmalarda, çiftlerin evlilikteki gelişimsel görevlerinin “evlilik yaşam döngüsü” (*marital life cycle*) başlığı altında incelendiği görülmektedir. Söz konusu yaklaşıma göre, evlilik yaşantısında çiftlerin eş olabilmeye ilişkin görevleri şu şekilde sıralanmıştır (Nichols, 2005; s.31).

1. *Bağlılık*: Çiftin evlilik ilişkisiyle ilgili değerlerini ve ilişkilerini sürdürme konusundaki niyet ve çabalarını içermektedir.

2. *İlgi*: Çiftler arasındaki duygusal bağlanma, sevgi gösterme, gereken ilgiyi ve özeni gösterme önem kazanmaktadır.

3. *İletişim*: Çiftin sözel ve sözel olmayan mesajlar ya da sembolik mesajlar aracılığıyla ortak anlamları paylaşabilmeleridir. İletişim boyutu, ilişkiyi güçlendiren bir araç olarak ele alınmaktadır.

4. *Çatışma ve uzlaşma*: Çatışma ve uzlaşma boyutları tüm yakın ve uzun süreli ilişkilerde ortaya çıkabilecek kaçınılmaz bir süreçtir. Bu boyutta çiftin gerçekleştirmesi gereken görev, etlili bir biçimde çatışma çözümü ve uzlaşma sağlamayı öğrenmektir.

5. *Anlaşma*: Bu boyutta eşlerin birbirlerinin beklentilerini keşfetmeleri ve netleştirmeleri önem kazanmıştır. Çiftlerin bu aşamadaki iki önemli görevi, kendi kök ailelerinden ayrışmaları, çift kimliklerini (*couple identity*) oluşturmaları ve karşılıklı olarak doyum verici duygusal ve cinsel bir ilişki kurabilmeleridir.

Evlilik uyumu, evlilik doyumu, evlilikte mutluluk, evlilik kalitesi gibi kavramların ilgili alanyazında birbirlerinin yerine kullanılabildiği görülmektedir. White'e (2003) göre, anılan kavramlar birbirleriyle ilişkili olmakla birlikte, aralarında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Evlilik mutluluğu kavramı duygusal, evlilik doyumu kavramı ise bilişsel temelli bir kavram olarak ele alınmaktadır. Evlilik uyumu ve evlilik kalitesi kavramları ise, doyum ve mutluluk kavramlarını kapsamakta ve bu kavramlar hem bireysel boyutta hem de ve çift boyutunda değerlendirilmektedir.

Yılmaz'a (2001) göre, evlilik uyumu kavramı ile ilgili tartışmalar sürmekle birlikte, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte evlilik uyumu, çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlamaktadır. Bu noktada evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramlarının birbirleriyle karıştığı görülmektedir. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları arasında yüksek korelasyon olması nedeniyle sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmaktadırlar. Doyum düzeyi yüksek çiftlerin aynı zamanda uyum düzeyi yüksek çiftler oldukları dikkate alındığında, bu iki kavramın farklı kavramlar olmadığı görüşü kabul gören bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Tezer (1986), evlilik doyumunu bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinimleri karşılama derecesine ilişkin algısı olarak tanımlamaktadır.

Tutarel-Kışlak'a (1999) göre, evlilik uyumu karmaşık bir kavram olarak değerlendirilmekle birlikte, birbirleri ile iletişim halinde olan, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca evlilik uyumu kavramı, evliliğin zorunlu ve gönüllü boyutlarının dengede olması olarak da tanımlanabilmektedir. Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu'na (2006) göre, evlilik uyumu, çiftlerin uyumlu

birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyet ve mutluluk kavramlarını da kapsamaktadır. Tutarel-Kışlak (1999), evlilik uyumu kavramının bu noktada evlilik doyumu kavramı ile karıştırılabildiğini belirtmektedir. Evlilik uyumunu değerlendiren kimi yazarların, ilişkisel boyutlara odaklandıkları, kimilerinin bireysel konuları merkeze aldıkları belirtilmektedir. İlişki boyutuna odaklanan çalışmalarda, çatışma ve iletişim gibi konulara odaklanılarak evlilik uyumunun değerlendirildiği vurgulanmaktadır.

Halford, Kelly ve Markman (1997), evlilik uyumuyla ilgili dört temel özellik tanımlamışlardır. Bunlardan ilki, evlilik ilişkisindeki olumlu etkileşimlerdir. Evlilik uyumları yüksek çiftlerin, evlilik uyumları daha düşük olan çiftlere göre, birlikte daha fazla zaman geçirdikleri, paylaştıkları aktivitelerin daha fazla olduğu ve ilişkilerinin daha olumlu olduğu belirtilmektedir. İkinci özellik, etkili iletişim ve başarılı bir çatışma yönetimidir. Evlilik uyumu düşük ve sorun yaşayan çiftlerin, çatışma çözümüyle ilgili daha yıkıcı davranışlara başvurdukları ve çatışmalarla ilgili kaçınmalarının daha yüksek olduğu öne sürülmektedir. Üçüncü özellik, evlilik uyumu yüksek bireylerin, eşlerine yönelik daha olumlu bir bakış açısına sahip olduklarıdır. Evlilik uyumu düşük ve mutsuz çiftlerin ise, seçici olarak eşlerinin olumsuz davranışlarına yoğunlaştıkları öne sürülmektedir. Son özellik ise, ilişki şemaları ile ilgilidir. İlişki şemaları kavramı ile bireylerin zaman içinde eşleri ve ilişkileri hakkında geliştirdikleri, inanç ve algılardan söz edilmektedir. Eşler arasında uyum düzeyinin yükselmesi ve ilişkilerle ilgili daha olumlu inançlara sahip olmaları arasında pozitif yönde ilişki olduğu belirtilmektedir.

Halford ve diğerlerine (1997) göre, uyum düzeyi yüksek evliliklerde eşler hem psikolojik olarak iyi hissetmeleri hem de stresli yaşam olaylarıyla başa çıkmakla ilgili birbirlerine destek olmaktadır. Ayrıca bu evliliklerde eşler arasında duygusal ve cinsel anlamda yakın bir ilişki bulunmaktadır. Spainer (1976), evlilik ya da çift uyumunu süreklilik gösteren bir yapı olarak ele almaktadır. Spainer, evlilik uyumu üzerinde, kişilerarası gerginlikler, kişisel kaygı, çiftler arası bağlılık, çift doyumu ve eşlerin ilişkilerini etkileyecek önemli kararlarda uzlaşma bileşenlerinin etkili olduğunu öne sürmüştür. Spainer, bu tanımlamanın hem evlilik ilişkisi hem de diğer kişilerarası ilişkiler için geçerli olduğunu belirtmiştir. Spainer ve Lewis (1980), evlilik uyumu, evlilik kalitesi, evlilik mutluluğu ve evlilik doyumu gibi kavramlar arasında tanımsal anlamda belirsizliğin olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda evlilik kalitesindeki yükselmenin, yüksek düzeyde evlilik mutluluğu, uygun iletişim, bütünleşme ve evlilik doyumu ile ilgili olduğu öne sürülmüştür.

İlgili alanyazında evlilik ilişkisini açıklayan farklı araştırmacıların yaptığı bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu erevede Fenell (1993), uzun süren ve başarılı evliliklerin on önemli özelliği olduğunu belirtmiştir. Bu zellikler arasında eşe sadakat, güçlü ahlaki değerler, eşe saygı duymak, cinsel açıdan bağlılık, iyi bir ebeveyn olmayı istemek, Tanrı inancı ve manevi bağlılık, eşi mutlu etmeyi istemek ve eşe destek olmak, eşe iyi arkadaş olmak ve bağışlamak yer almaktadır.

Benzer bir şekilde, Collins ve Coltrane'e (1991) göre, uyumlu bir evliliğin en önemli bileşenleri arasında bağlılık, anlayış, cinsel yaşam, çocuklar, ortak ilgiler, ev işlerinin paylaşılması, yeterli düzeyde para kazanmak ve benzer bir geçmişi paylaşmak yer almaktadır. Lauer, Lauer ve Kerr'in (1990), evlilikleri kırkbeş yıldan fazla süren çiftlerle yaptıkları araştırma sonucuna göre, evlilik doyumları üzerinde etkili olan bileşenler arasında; bireylerin sevdikleri kişilerle evli olmaları, evliliklerine ve eşlerine bağlı olmaları, ortak bir mizah anlayışına sahip olmaları ve ortak karar alma becerisi bulunmaktadır.

Robinson ve Blanton (1993), ortalama olarak kırk yıl evlilikleri olan çiftlerle yaptıkları araştırma sonucunda evlilik mutluluğu ve evlilik kalitesiyle ilgili bazı özellikler belirlemişlerdir. Bu zellikler arasında, yakın ilişki, bağlılık, iletişim, uyum, dini yönelimin paylaşılması, esnetilmiş sınırlar, sorumluluğuun paylaşılması, iyimser olma ve istikrarlı olma yer almaktadır.

Birçok araştırmacı tarafından çiftlerin evlilik uyumları ve evlilik doyumları üzerinde etkili olduğu dşnlen bazı etkenler bulunmaktadır. Bu etkenler arasında, evlilik ilişkisinde sevgi ve duygusal bağlılık, problem çözme konusunda uygulanan iletişim tarzı, çatışma çözme becerileri, şiddet, birlikte zaman geçirme, mülkiyet konusunda sorunlar, cinsel sorunlar, evlilik ilişkisinde rol beklentileri ve cinsiyet rolüne ilişkin beklentilerin örtüşmemesi, çiftlerin kök ailelerinden şimdiki ilişkilerine taşıdıkları sorunlar, çocuklarla ilgili sorunların çift ilişkisine yansımaları yer almaktadır (Bradbury ve diğ, 2000; Chapin, Chapin ve Sattler, 2001; Feeney, 2002).

Bradbury ve diğ. (2000) evlilik uyumu ile ilgili araştırmaların 1990'lı yıllardan itibaren özellikle üç konuda yoğunlaştığını belirtmektedirler.

1. Bilişsel sũreçler, karşılıklı etkileşim, evliliği etkileyen davranışsal őrũntũler, duygulanım ve sosyal destek gibi bileşenleri olan kişilerarası sũreçler.
2. Evlilik ilişkisini etkileyen kũçük bağlam (microcontexts): Çocuklar, eşlerin özgeçmişleri ve kişisel özellikleri –bağlanma biçimleri, psikolojik bozukluklar gibi- stresli yaşam olayları ve yaşam dõngüsündeki geçişler.
3. Evlilik ilişkisini etkileyen büyük bağlam (macrocontexts): Ekonomik faktörler, işsizlik, dindarlık, kũltür v.b. etkenler.

2.2 Evlilik Uyumunun Değerlendirilmesi

Evlilik uyumunun õlçũlmesiyle ilgili en yaygın yöntem, kendini değerlendirmeye dayalı õlçũmlerdir. Bu õlçũmler ekonomik olmaları, görünũř geçerliklerinin olması ve grup karşılaştırmalarının kolaylıkla yapılması gibi nedenlerden dolayı araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadırlar. Karney ve Bradbury (1995), yaptıkları meta-analiz çalışmasında evlilik uyumu ve evlilik doyumunu õlçmeye yönelik yaklaşık olarak otuz farklı õlçeđin kullanıldığını belirtmişlerdir. Ancak bu õlçekler arasında, özellikle Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen Evlilik Uyum Õlçeđi (EUÕ) ve Spainer (1976) tarafından geliştirilen Çift Uyum Õlçeđinin (ÇUÕ) çok daha yaygın olarak kullanıldığı görũlmektedir. Fincham ve Bradbury (1987), bu õlçeklerde; evlilik uyumu ve evlilik doyumuyla ilgili toplam puanın alındığını ve evlilik kalitesinin bileşik õlçũm şeklinde değerlendirildiğini belirtmişlerdir. Evlilik uyumuyla ilgili yapılan genel değerlendirmenin en önemli avantajının, içsel tutarlılık sağlaması ve yorumlamayı kolaylaştırması şeklinde olduğu öne sürũlmektedir.

Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen Evlilik Uyum Õlçeđinin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Tutarel-Kışlak (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Anılan õlçekte eşlerin genel mutluluk düzeyi, uyum düzeyleri, çatışma çõzme tarzları, paylaştıkları aktiviteler, iletişim gibi alanları içeren onbeş madde bulunmaktadır. 1970'li yıllarda popũler olan ikinci yaklaşımda çift uyumu, değerlik alt kavramlar bağlamında değerlendirilmektedir.

Spainer (1976) tarafından geliştirilen ÇUÖ'nün Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından yapılmıştır. Spainer'e (1976) göre, ÇUÖ'nün en önemli avantajı, evlilik uyumları yüksek ve düşük olan çiftleri ayırt etme noktasında daha özgün bir bakış açısı sağlamasıdır. ÇUÖ'de çift doyumu, çift bağlılığı, duygusal ifade ve çiftlerin bağlılığı gibi alt boyutlar bulunmaktadır. ÇUÖ'de çiftlerin dini konular, arkadaşlık ilişkileri, yaşam felsefesi, birlikte zaman geçirme, karar verme, boş zaman aktiviteleri, kariyerle ilgili kararlar gibi alanlardaki uyum düzeyleri incelenmektedir. Anılan ölçeklerin dışında, Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği (Sabatelli, 1984), Kansas Evlilik Doyum Ölçeği (Schumm ve diğ., 1986) ve Norton Evlilik Kalitesi Ölçeği (Norton, 1983) gibi değerlendirme araçları da kullanılmaktadır.

2.3 Evlilik Uyumu ve İlişkili Değişkenler

Bu bölümde, evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları ile bağlantılı değişkenler ile ilgili bilgiler aktarılacaktır. İlgili alanyazında anılan iki kavram arasındaki yüksek korelasyon dikkate alınarak, hem evlilik uyumu hem de evlilik doyumu ile ilgili bilgilerin özetlenmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda öncelikle evlilik uyumu ile ilişkili olduğu düşünülen demografik değişkenlerden, sonra evlilik uyumu ile ilgili çalışmalarda sıklıkla çalışılan bireysel ve kişilerarası boyuttaki değişkenlerden kısaca söz edilecek ve ilgili araştırmalar aktarılacaktır.

2.4 Evlilik Uyumu ve Demografik Değişkenler

İlgili alanyazında cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, evlilik süresi, yaş, çocuk sahibi olma gibi birçok demografik değişken ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Cinsiyet, evlilik uyumunu yordamada önemli bir değişken olarak kabul edilmekle birlikte, bu konuda birbiriyle uyumlu olmayan sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bazı araştırmalarda erkeklerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuşken (Acitelli ve Antonucci, 1994; Gökmen, 2001; Lee, 1999; Markman ve Hahlweg, 1993; Rogers ve Amato, 2000), bazı araştırmalarda ise kadın ve erkek arasında evlilik uyumu açısından anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir (Dökmen ve Tokgöz, 2002; Hünler ve Gençöz, 2003). Brehm (1991), kadınların erkeklere göre evlilik ilişkileriyle ilgili daha fazla sorun bildirdiklerini, bu bağlamda kadınların yaşadıkları ilişki doyumsuzluğunun, ilişkinin devam etmesi ya da sona ermesi üzerinde en güçlü etkiye sahip yordayıcı değişken olduğunu öne sürmektedir. Jose ve Alfons (2007), orta yaş dönemindeki yetişkinlerin, ileri yaşlı ya da erken yetişkinlik dönemindeki bireylere

göre daha fazla uyum sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Colebrook Seymour (1998), tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik uyumu ve eğitim düzeyi arasındaki ilişkiler incelendiğinde, eğitim düzeyinin yükselmesi ile (lisans ve lisansüstü) evlilik doyumunun azalması arasında ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte, eğitim düzeyinin yükselmesi ile evlilik doyumunun artması arasında ilişki olduğunu öne süren araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Aydınlı ve Tutarel-Kışlak, 2009; Dökmen ve Tokgöz, 2002).

Evliliğin uzunluğu ya da süresi ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler açısından iki farklı yaklaşım öne çıkmıştır. Bazı araştırmacılar evlilik doyumunun zamanla azaldığını, bazıları ise başlangıçta azaldığını, sonra artmaya başladığını öne sürmektedirler (Rogers ve Amato, 2000). Ulu (2009) tarafından yapılan araştırmada evlilik doyumunun en yüksek olduğu yıllar sekiz-on yıllar arasında bulunmuştur. Bir Aktürk (2006) tarafından yapılan araştırmada, düşük düzeyde gelir ile düşük evlilik doyumunu arasında ilişki bulunmuştur. Ayrıca, evlilik süresinin artması ile evlilik uyumunun artması arasında da olumlu yönde ilişki bulunmuştur. Yapılan farklı çalışmalarda, düşük eğitim düzeyi ve düşük gelir ile zayıf evlilik uyumu arasında ilişki bulunmuştur (Dökmen ve Tokgöz, 2002; Kurdek, 1993).

Aydınlı ve Tutarel-Kışlak (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, çocuk sahibi olmayan ya da bir çocuk sahibi olan çiftlerin evlilik uyumları üç ya da daha fazla çocuk sahibi olan çiftlere göre daha yüksek bulunmuştur. Sanders, Nicholans ve Floyd'a (1997) göre, ebeveyn olmak istenilen bir durum olmakla birlikte, stresli bir yaşam olayı olarak değerlendirilmekte ve bireylerin psikolojik iyi olmalarını ve çift ilişkilerini etkilemektedir. Brehm (1991), çocuğu olmayan çiftlerin çocuk sahibi olan çiftlere göre, evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu öne sürmüştür. Bu olumsuz etkiyi çalışmayan, düşük gelir düzeyine sahip kadınların daha fazla yaşadığı belirtilmektedir. White ve Edward (1990), tarafından yapılan bir araştırmada çocuk sahibi olmamanın evlilik mutluluğu üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bulunmuştur.

2.5 Evlilik Uyumu ve Bireysel Değişkenler

Evlilik uyumuyla ilgili bireysel faktörler arasında bağlanma kavramı sık çalışılan bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağlanma ve evlilik uyumu arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırmada güvenli bağlanma biçimi ile evlilik doyumunun yükselmesi arasında olumlu yönde ilişki bulunmuştur (Kobak ve Hazan, 1991). Feeney (2002) tarafından 193 evli çiftle yapılan bir araştırmada, güvenli bağlanma ile evlilik

doyumunu arasında olumlu yönde ilişki bulunmuştur. Ertan (2002) tarafından yapılan bir başka çalışmada, güvenli bağlanan çiftlerin, kaygılı bağlanan çiftlere göre evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Meyers ve Landsberger (2002) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, güvenli bağlanma ve evlilik doyumunu arasında olumlu yönde, kaçınan ve kararsız bağlanma ile evlilik doyumunu arasında ise, olumsuz yönde ilişki bulunmuştur.

İlgili alanyazında, evlilik uyumu ve evlilik doyumunu ile ilgili çalışılan bir başka bireysel değişken psikopatolojik özelliklerdir. Evlilik ilişkisi bireylerin çoğu için en yakın kişilerarası ilişki olarak kabul edildiğinden, bireylerin psikolojik bozukluklarının genel anlamda evlilik ilişkisini ve evlilik uyumunu etkilediğinin altı çizilmektedir. Bu bağlamda, evli kadın ve erkeklerin boşanmış ya da ayrılmış kadın ve erkeklere göre daha az psikiyatrik bozukluk tanısı aldıkları yönünde araştırmalar bulunmaktadır (Halford, Bouma, Kelly ve Young, 1999; Whisman, 1999). Shek (1994), düşük düzeyde evlilik uyumu ile genel psikiyatrik belirtiler arasında ilişki olduğunu öne sürmektedir. Benzer bir şekilde Whisman'a (1999) göre, duygu durum bozuklukları, kaygı bozuklukları ve madde bağımlılığı ile evlilik uyumunun azalması arasında ilişki bulunmaktadır. Snyder ve Regts (1990), MMPI'de yer alan psikopatik sapma alt ölçeğinin evliliğin yürümemesini yordayan en güçlü değişken olduğunun altını çizmişlerdir. Ayrıca araştırmacılar, zayıf dürtü kontrolünün, abartılı benlik değerlendirmesinin, kişilerarası ilişkilerde yaşanan sorunların evlilik kalitesini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Heene, Buysse ve Van Oost (2007), depresyondaki kişilerin eşlerinin evlilik uyumunun düşük olduğunu ve bu kişilerin eşleriyle olan iletişimlerini daha olumsuz algıladıklarının altını çizmişlerdir. Evlilik sorunları yaşayan ve evlilik uyumu düşük olan kadınlarda depresyonun ortaya çıkma riskinin güçlü bir yordayıcı olduğu öne sürülmektedir.

İlgili alanyazında evlilik uyumu ile ilişkisi incelenen değişkenlerden biri de kişilik özellikleridir. Gattis, Berns, Simpson ve Christensen (2004) tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik uyumundaki azalma ile yüksek düzeyde nörotiklik, düşük düzeyde uzlaşılabilirlik ve daha az olumlu ifade etme becerisi arasında ilişki bulunmuştur. Lee (1999) tarafından yapılan bir çalışmada, yüksek düzeyde benlik saygısı ile yüksek düzeyde evlilik doyumunu arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Karney ve Bradbury (1995) tarafından yapılan bir başka çalışmada, nörotiklik ve olumsuz duygulanım ile düşük evlilik doyumunu arasında ilişki bulunmuştur.

Evlilik uyumu ile ilişkisi incelenen bireysel değişkenlerden biri de, araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden biri olan akıldışı inançlardır. Addis ve Bernard (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, akıldışı inançlar, duygusal özellikler ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Akıldışı inançlarla ilgili kendini aşağılama (ben kötü bir insanım) ve rahat hissetme gereksinimi (sıkıntı duygusu ile başa çıkamama) evlilik uyumunun azalması ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, öfke ve kaygı duygularının da bireylerin yaşadıkları evlilik sorunlarını ayırt eden özellikler olduğu belirtilmiştir. Evlilik uyumu ile ilişkisi incelenen bireysel değişkenler bağlamında, evlilikle ilgili yüklemeler, beklentiler ve varsayımlar gibi bilişsel değişkenlerinde ele alındığı görülmektedir. Fincham ve Bradbury (1987) tarafından yapılan bir çalışmada, evlilik doyumu ve yüklemeler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda gerçekdışı ilişki beklentilerinin düşük evlilik doyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

2.6 Evlilik Uyumu ve Kişilerarası Değişkenler

İletişim, problem çözme ve çatışma çözüm stilleri evlilik uyumunu yordayan kişilerarası değişkenler arasında yer almaktadır. Malkoç (2001) tarafından yapılan bir çalışmada, iletişim örüntülerinin evlilik uyumu ile ilişkili olduğu ve daha yıkıcı iletişim tarzlarını kullanan çiftlerin düşük düzeyde evlilik uyumlarının olduğu belirlenmiştir. Levenson, Carstensen ve Gottman (1993), iletişim ve problem çözme becerilerinin evlilik uyumu ile ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Karney ve Bradbury (1995) tarafından yapılan bir çalışmada, evlilik kalitesinin yüksek olduğu ilişkilerde iletişim, dostluk ve cinsel ilişkinin önemli değişkenler oldukları bulunmuştur. Yazarlar ayrıca, eşlerin benzer tutum, ilgi ve kişilik özelliklerine sahip olmalarının, doyum verici cinsel paylaşımlarının olmasının, çiftlerin yeterli bir gelire sahip olmalarının evlilik uyumu ve mutlu bir evlilik ilişkisi açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Firestone ve Catlett (1999), evlilik doyumunun yüksek olduğu çiftlerde açıklık, dürüstlük, eşle açık iletişim kurmak, empatik olmak, savunmacı olmamak, duygusal olarak yakın olmak, eşlerin birbirlerine saygılı olmaları gibi özelliklerin görüldüğünü vurgulamışlardır.

Karney ve Bradbury (1995), evlilik kalitesi ve evlilik uyumu üzerinde etkili olan en önemli değişkenin eşler arasındaki etkileşim ve iletişim olduğunu öne sürmüşlerdir. Yazarlara göre, evlilik kalitesiyle ilgili çalışan kişilerarası yönelimli araştırmacılar, bağlamsal ya da kişisel değişkenlerin evlilik üzerinde dolaylı etkilerinin olduğunu, kişilerarası değişkenlerin ise daha güçlü etkilerinin olduğunu vurgulamışlardır. Bu

bağlamda evlilik doyumuyla ilgili en yaygın olarak çalışılan değişkenin problem çözme tarzları olduğu belirtilmiştir.

Prado ve Markman (1999), çiftlerin yaşadıkları sorun sayısı ya da sorun alanlarının evlilik doyumu ve boşanma ile ilgili olmadığını ancak, bu sorun alanlarını ve çatışmaları nasıl yönettiklerinin anılan değişkenlerle ilgili olduğunu öne sürmüşlerdir. Çiftlerin karşılıklı olarak olumsuz sözel ve sözel olmayan davranışlar sergilemeleri düşük düzeyde evlilik doyumu ile ilişkili bulunmuştur. Gottman (1994), evlilik doyumu düşük olan çiftler için yaşanan olumsuz duygusal etkileşimlerin son derece önemli olduğunu belirtmektedir.

İzleyen bölümde araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden, öncelikle kişilik özellikleri ve evlilik uyumu ilişkisiyle ilgili kuramsal görüşler özetlenmiştir. Sonraki aşamada, akılcı olmayan inançlar kavramı açıklanarak, akılcı olmayan inançlar ile evlilik uyumu ilişkisi tartışılmıştır. Son bölümde ise çatışma çözüm stilleri ile ilgili kuramsal bilgiler özetlenerek, evlilik uyumu ile olan ilişkisi özetlenmiştir.

2.7 Kişilik Özellikleri ve Evlilik Uyumu İlişkisi

Kişilik; bireylerin farklı durumlarda sergiledikleri durağan, sabit ve kalıcı birtakım özellikleri içermektedir. Bu bağlamda, çiftlerin evlilik uyumu ve evlilik doyumlarının kişilik özelliklerinden etkilendiği, çiftlerin kişilik özelliklerini kaçınılmaz bir şekilde evlilik ilişkisine taşıdıkları belirtilmektedir. İlgili alanyazında kişilik özelliklerinin evlilik uyumu, evlilik sorunları ve boşanma gibi önemli yaşam olayları üzerinde güçlü etkisinin olduğu öne sürülmektedir (Hughes ve Gove, 1981). Kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu yüksek ve düşük gruplar arasında farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, belirli kişilik özelliklerine sahip olmanın, hem evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerinde, hem de ilişkilerde yaşanan çatışma ve huzur üzerinde güçlü etkilerinin olduğunun altı çizilmektedir (Craig ve Olson, 1995). Karney ve Bradbury (1995), evlilik ilişkisinde eşlerin bazı kalıcı özelliklerini ilişkiye yansıttıklarını belirterek, kişilik özelliklerinin romantik ilişkilerin önemli dinamiklerinden biri olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca, eşler sağlıklı kişilik özelliklerine sahip oldukça evliliklerindeki uyum ve doyum düzeyinin yükseldiği belirtilmektedir.

Kişilerarası ve içsel bazı etkenler evlilik ilişkisini etkilemektedir. Bu çerçevede, kişilik boyutunun öne çıkan bir içsel faktör olduğu belirtilerek, bireylerin durağan bir özelliği olduğu öne sürülmektedir (Costa ve McCrae, 1992). İlgili alanyazında yapılan birçok araştırma kişilik faktörünün evlilik uyumunu yordayıcı gücü olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kişilik özellikleri ve evlilik ilişkisi ile ilgili olarak yapılan enlemesine-kesitsel ve boylamsal araştırmalar da iki değişken arasında güçlü ilişkiler bulunmuştur (Kelly ve Conley, 1987; Snyder ve Regts, 1990).

Kişilik özellikleri yaygın olarak Beş Faktör Modeli (BFM) bağlamında değerlendirilmektedir. Beş Faktör Modelinin kökleri dil hipotezine dayanmaktadır. Dilin kişilik özelliklerinin incelenmesinde bir hareket noktası olarak ele alınması kişilik psikologlarına çok kapsamlı bir kaynak oluşturmuştur. Kişilik özelliklerini incelemek isteyen araştırmacılar, F. Galton'un, insanların sergiledikleri bireysel farklılıkların dünyadaki bütün dillerde kodlanacağı ve kendilerini sözcükler halinde yansıtacağı hipotezinden hareketle kişilik yapısını kapsayacak bir sınıflama (taksonomi) oluşturmaya çalışmışlardır. Bu nedenle 1920'lerden beri konuyla ilgilenen psikologlar, kişilerin fenotipik kişilik özelliklerini ayırt etmede bu zengin kaynağa yönelmişlerdir (Somer, 1998). McCrae ve Costa (1991) BFM'nin evrensel olduğunu ve kişilik özellikleri yapısını en iyi yansıtan modelin BFM olduğunu öne sürmüşlerdir.

Costa ve McCrae (1992) çalışmalarında, BFM'nin kişilik özelliklerinin kapsamlı bir modeli olarak geniş bir kabul gördüğünü dört kanıtla dayandırmışlardır. Bunlar:

1. Beş faktörün hepsinin davranış biçimlerinde belli olan eğilimlere dayandığı,
2. Her bir faktörle ilgili kişilik özelliklerinin çeşitli kişilik sistemlerinde bulunduğu ve doğal dillerdeki kişilik özellikleri tanımları ile tutarlılık gösterdiği,
3. Bu beş faktör farklı kültürlerde, farklı bir şekilde ifade edilmelerine rağmen, farklı yaş, cinsiyet, ırk ve dil gruplarında bulunmuşlardır.
4. Bu beş faktör bazı biyolojik temellere sahiptir.

BFM'ye göre, kişilik özellikleri beş boyutta ele alınmaktadır. Bu boyutlar, nörotiklik, dışadönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk ve özdisiplin şeklindedir.

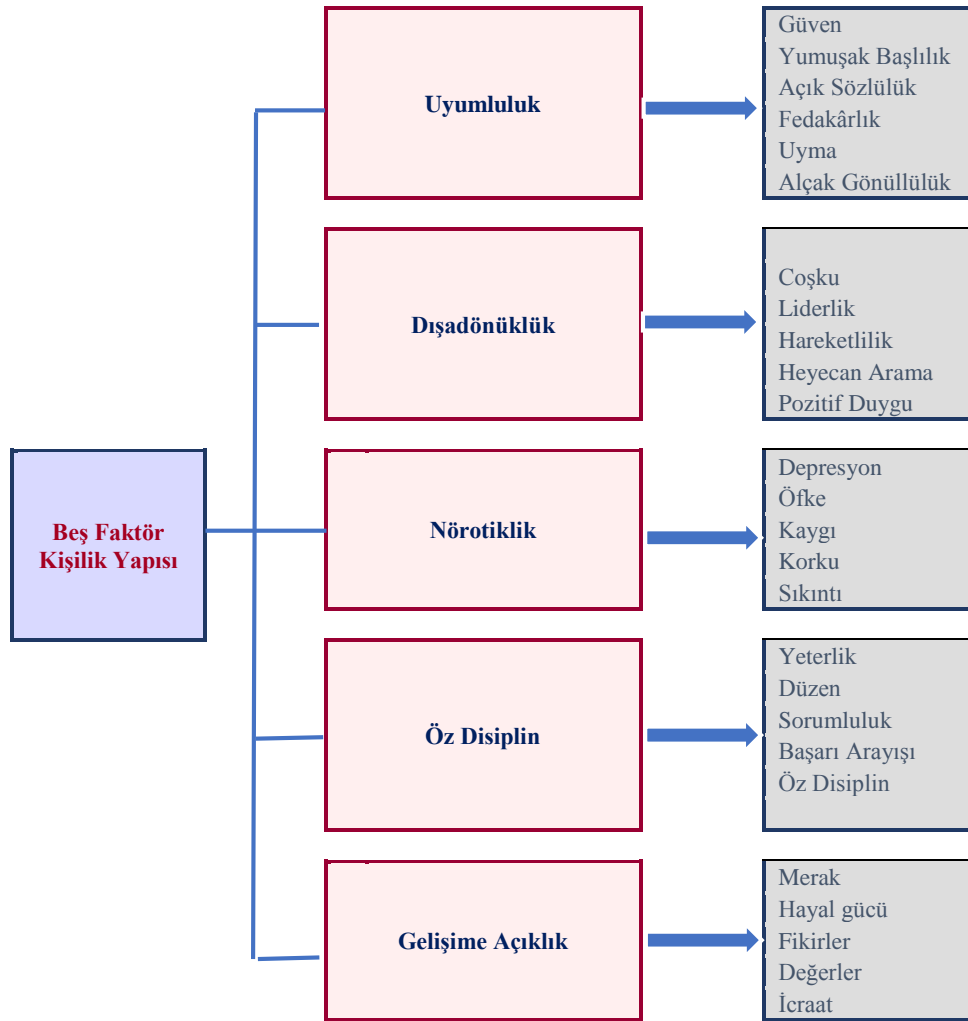
Nörotiklik (nörotisizm) boyutu, kronik olarak yaşanan olumsuz duyguları içermektedir. Bu duygular arasında korku, öfke, huzursuzluk gibi duygular yer almaktadır. Costa ve McCrae (1992), birçok araştırmacının nörotisizmin temelinde anksiyete, depresyon, kızgınlık, sıkıntı gibi olumsuz duyguları içerdiği yönünde görüş birliğinde olduklarını belirtmişlerdir. Bir diğer açıdan, bu kişilerin rasyonel olmayan düşüncelere sahip oldukları, stresle başa çıkma mekanizmalarının yetersiz olduğu, düşmanca tepkiler gibi uygun olmayan başa çıkma mekanizmalarını kullandıkları öne sürülmektedir.

Dışadönüklük boyutu, enerjik, heyecanlı, neşeli, konuşkan, sosyal olma gibi özelliklerin yüksek olması ile açıklanmaktadır. Goldberg'e göre (1992), baskınlık ve aktivite dışadönüklük boyutunun temel belirleyicileri olarak ele alınmaktadır. Ayrıca, insanlarla birlikte olmayı, eğlenceyi sevmeyi, liderlik özelliklerine sahip olma, arkadaşça davranma gibi özelliklerde bu boyutu temsil etmektedir.

Gelişime açıklık boyutu, BFM'de araştırmacıların en az görüş birliğine ulaştıkları boyut olarak ele alınmaktadır. Faktörün tanımlayıcı özellikleri arasında, hayal gücünün yüksek olması, öğrenmeye istekli olma, araştırmacı olma, geleneksel olmama, meraklı olma, bağımsız, yaratıcı olma, ilgilerin geniş olması, açık fikirli olma gibi özellikler bulunmaktadır (Costa ve McCrae, 1992).

Uyumluluk boyutu, güven, sempati, işbirliğine açık, merhametli olma gibi kavramları kapsamaktadır. Uyumluluk boyutu kişilerarası ilişkilerde temel bir etken olarak ele alınmaktadır. Uyumluluk boyutu yüksek olan kişiler, alçakgönüllü, yumuşak başlı, başkalarını seven, verici, sosyal ilgi düzeyi yüksek, dürüst, esnek, kibar, saygılı kişiler olarak tanımlanmaktadır (Costa ve McCrae, 1992).

Son olarak *özdisiplin* boyutu ise, kontrol, sorumluluk, başarı, yeterlilik, düzen, organizasyon becerisi, görev bilincinin yüksek olması gibi özellikleri içermektedir. Özdisiplin faktörünün, hem ilerletici hem de ketleyici yönleri bulunmaktadır. Faktörün ilerletici yönü, başarı ihtiyacı ve çalışma kararlılığı, ketleyici yönü ise, ahlaki titizlik ve tedbirlilik gibi özelliklerde ortaya çıkmaktadır (McCrae, 1991). Letzring ve Nofle (2010), romantik ilişkiler ve evlilik ilişkisinde ki kalite, işlevsellik ve uyum gibi boyutlar ile BFM'de ele alınan kişilik özellikleri arasında güçlü ilişkiler olduğunu öne sürmüşlerdir.

Şekil 1. Beş Faktör Kişilik Yapısı (Costa ve McCrae, 1995; s.28)

Romantik ilişkiler ve evlilik ilişkisiyle ilgili yapılan araştırmalarda, bireylerin nörotiklik düzeyi en tutarlı ve güçlü kişilik yordayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nörotiklik boyutu ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır (Buss, 1991; Kurdek, 1997). Karney ve Bradbury (1995), nörotiklik boyutunun boşanma oranları üzerinde de etkili olan güçlü bir yordayıcı olduğunu belirtmektedirler. Yazarlar ek olarak, evlilik sonuçları üzerinde nörotiklik boyutunun -diğer kişilik özelliklerine göre- çok daha yüksek oranda yordayıcı güce sahip olduğunun altını çizmişlerdir. Costa ve McCrae (1992), nörotik bireylerin, daha sık olumsuz duygular yaşadıklarını, dürtü kontrollerinin zayıf olduğunu ve stresle başa çıkma becerilerinin güçlü olmadığını öne sürmüşlerdir.

Evlilik uyumu ile uyumluluk ve içsel kontrol odağı gibi değişkenler arasında da anlamlı ilişki bulunmaktadır. Uyumluluk düzeyinin yükselmesi ve içsel kontrol odağına sahip olma ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde ilişki bulunmaktadır (Russell ve

Wells, 1994). Perspektif alma (kendini diğerk kişinin yerine koyabilme eğilimi), duygusal ifade etme bakımından çelişki yaşanması gibi faktörlerin de evlilik uyumu ile bağlantılı olduğu öne sürölmektedir. Perspektif alma ve duygusal ifade etme ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde, duygusal ifadelerin çelişkili olması ile evlilik uyumu arasında ise, olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır (King, 1993).

BFM’de yer alan dışadönöklük boyutu ile ilgili olarak alanyazında farklı sonuçların elde edildiğı görölmektedir. Dışadönöklük boyutu, olumlu duygulara sahip olma, sosyallik düzeyinin yüksek olması gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Bazı araştırmalarda evlilik doyumu ile dışadönöklük arasında olumlu yönde ilişki olduğu bulunmuşken (Hayes ve Joseph, 2003; Karney ve Bradbury, 1995), bazı araştırmalarda ise olumsuz yönde ilişkinin bulunduğu görölmektedir (Aluja, Barrio, Garcia, 2007; Kelly ve Conley, 1987).

Karney ve Bradbury’nin (1995), Yatkinlık Stres Uyum Modeline göre, kişilik özellikleri gibi bazı bireysel özellikler, bireylerin stresli yaşam olaylarıyla karşılaştıklarında nasıl uyum sağlayacaklarıyla ilgili olarak belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğerk açıdan, Karney ve Bradbury, nörotiklik gibi bir kişisel eğilimin çiftlerin stresli olaylara uyum sağlamaları üzerinde kalıcı bir hassasiyet oluşturduğunu öne sürmektedirler.

Bir diğerk açıdan, Bradbury ve Fincham (1993), kişilik boyutunun evlilikteki etkileşim üzerinde önemli olan bir değışken olduğunu vurgulamışlardır. Huston ve Houts (1998), kişilik boyutunun ilişkiler üzerinde psikolojik bir altyapı oluşturduğunu belirterek, bu boyutun ilişki başarısı ya da ilişki doyumu gibi kavramlar üzerinde yordayıcı gücü olan bir anahtar olduğunu ifade etmişlerdir. Yazarlar, evlilikteki etkileşim örüntüsünün bireylerin kişilik özelliklerinden etkilendiğinin altını çizmişlerdir.

Yapılan bazı çalışmalarda, bireylerin ilişki doyumu ile eşlerinin kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Eşlerin sahip oldukları yüksek düzeyde uyumluluk, özdisiplin, gelişime açıklık ile düşük düzeyde nörotiklik boyutunun kadın ve erkek için yüksek düzeyde ilişki doyumunu yordadığı belirtilmiştir (Botwin, Buss ve Schackelford, 1997; Lester, Haig ve Monello, 1989). Gottman (1994), eşler arasında yaşanan olumsuz etkileşimlerin evlilikteki doyumunun azalması ve boşanma üzerinde güçlü etkilerinin olduğunu öne sürmüştür. İlişkideki sıcaklığın ve yakınlığın azalması ve artan düşmanlık düzeyinin evlilikteki doyumunsuzluk üzerinde yordayıcı etkisinin olduğu belirtilmektedir.

Bu bağlamda, anılan kişilik özelliklerinin evlilik uyumu, evlilik doyumu gibi kavramlar üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Caughlin, Huston ve Houts, (2000), nörotiklik ile eşlerin gözlenen olumsuz yaşantılarını onüç yıl süren boylamsal bir çalışma ile incelemişlerdir. Nörotisizm puanı yüksek olan eşlerin, daha olumsuz bir iletişim örüntüsüne sahip oldukları ve bu durumun ilişki doyumu üzerinde toksik etkiye yol açtığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, uyumluluk boyutunun ise, kişilerarası etkileşim ve evlilik işlevselliği üzerinde önemli olan bir yordayıcı olduğu vurgulanmaktadır. Uyumlu bireylerin kişilerarası etkileşimlerde duygularını daha fazla denetleyebildikleri ve daha yumuşak bir şekilde kişilerarası etkileşimlerde buldukları belirtilmektedir. Uyumluluk özelliği yüksek olan eşlerin, yaşanan çatışmaları daha donanımlı bir şekilde ele aldıkları ve bu eğilimin yaşanan olumsuz etkileşimlerin sıklığını ve şiddetini azalttığı öne sürülmektedir.

Özdisiplin ve gelişime açıklık boyutlarının da evlilik ilişkisi üzerinde önemli etkilerinin olduğu öne sürülmektedir. Robins, Caspi ve Moffitt (2000), özdisiplin boyutunun düşük olmasının, kasıtsız bir biçimde düşüncesiz ya da anlayışsız tepkileri yükselttiğini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan, özdisiplin düzeyi yüksek bireylerin ise, eşlerine yönelik daha az eleştirel davrandıkları vurgulanarak bu durum sonucunda, evlilik ilişkisinde yaşanan olumsuz etkileşimlerin miktarının ve sıklığının azaldığı belirtilmektedir. Gelişime açıklık boyutu yüksek olan bireylerin, problem çözümüne daha akılcı bir şekilde yaklaştıkları, değişime karşı daha esnek tutumlara sahip oldukları ve ilişkilerini analiz etmeyle ilgili daha istekli olduklarının altı çizilmektedir. Aktarılan tutum ve davranışlara sahip olmanın çatışma yönetiminde yapıcı çözüm stillerinin kullanılmasını kolaylaştırdığı öne sürülmektedir.

2.8 Bilişsel Terapiler

Araştırma değişkenlerinden biri ilişkiye dair inançlardır. İlişki inançları, evlilik ve romantik ilişkiler bağlamında yapılan çalışmalarda yaygın olarak kullanılan bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda öncelikle bilişsel yaklaşımla ilgili bazı bilgilerin aktarılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. İzleyen bölümde, akılcı ve akıldışı inanç kavramları üzerinde durulacak ve son bölümde ise, bu inançların evlilik uyumu ile olan ilişkileri tartışılacaktır.

Son 40 yıldır psikoterapi alanında en yaygın olarak kullanılan terapi akımlarından biri bilişsel-davranışçı yaklaşımdır. Psikoterapilerin tarihçeleri incelendiğinde, yeni bakış açısı ve yöntemlerin halen kullanılan psikoterapi ekollerindeki eksikliklere cevap verme gereksinimiyle ortaya çıktıkları görülmektedir. Psikopatoloji ve psikoterapide düşünceler, beklentiler ve inançların ya da kişinin bakış açısının önemli olduğu fikri yeni değildir. Ancak 1960'lı yıllardan itibaren bilişsel öğeler bir kuram çerçevesinde ele alınmış ve Ellis ve Beck'in yaklaşımları öne çıkmıştır.

A. Ellis, Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi (REBT) ile ilgili görüşlerini içeren ilk kitabını 1958 yılında *Rasyonel Psikoterapi* adıyla yayınlamıştır. Ellis, New York'da psikoanalist olarak uygulamalarını yaparken, psikanaliz yönteminin tedavi sürecini çok uzun, yetersiz ve etkisiz olarak değerlendirmiş ve 1950'li yılların başlarında daha etkili bir terapi yaklaşımı arayışına başlamıştır. Akılcı Duygusal Davranışçı Terapinin köklerinde antik ve modern pek çok filozofun etkileri bulunmaktadır. Ellis'in kuramını oluştururken en çok etkilendiği düşünürler arasında Yunanlı düşünürlerden Epicurus, Epictetus ve Aurelius; Asyalı düşünürlerden Confucius, Buddha, modern düşünürlerden ise, Kant ve J. Dewey gibi isimler yer almaktadır. Anılan düşünürlerin çoğu, psikolojik bozuklukların büyük oranda algılar, değerlendirmeler ve değer sistemlerinin bir işlevi olduğunun altını çizmektedirler. Ayrıca Akılcı Duygusal Davranışçı Terapinin gerek kuramsal gerekse uygulama kısmında K. Horney ve A. Adler'in güçlü katkılarının olduğu öne sürülmektedir. REBT ilk ortaya çıktığı yıllarda kuram sadece Akılcı Terapi adıyla anılırken, 1961'de duygu, 1993 yılında da davranış bileşeni eklenerek kuram Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi olarak anılmaya başlanmıştır (Spencer, 2005).

2.8.1 Akılcı İnançlar

Bilişsel terapiler alanında biliş (cognition) kavramı; inanç, çıkarsama, sayıltı, tutum ya da şema kavramlarını da içeren bir özelliğe sahiptir. Akılcı inançlar esnek ve uçlarda olmayan bir özelliğe sahiptirler. Akılcı inançlar mantıksal olarak tutarlı, gerçeklikle uyumludurlar. Akılcı inançlar sahip oldukları bu özelliklerden dolayı, kişilerin yaşadıkları duygusal, davranışsal ve bilişsel sonuçların daha işlevsel olmasına yol açmaktadırlar. Ayrıca akılcı inançlar, kişilerin temel amaçlarına ve kararlarına ulaşmalarına önemli ölçüde yardımcı olmaktadır (Koffler, 2005).

Dryden (2002) dört tip akılcı inanç tanımlamıştır. Bunlardan ilki, *uygun tercihler (non-dogmatic preferences)* şeklinde tanımlanmaktadır. Anılan kavram ile istekler, dilekler ve tercihlere yönelik uygun değerlendirmelerde bulunma kastedilmektedir. Uygun tercihlerde bulunma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişi ne istediğini, ikinci bölümde ise kişi bunun bir zorunluluk olmadığını ifade etmektedir. Örnek bir ifade olarak, “İşimde başarılı olmak isterim, ancak buna zorunlu değilim.” cümlesi gösterilebilir. Ellis (1994), uygun tercih inancının psikolojik sağlık üzerinde en etkili olan birincil inanç olduğunu belirterek, diğer üç akılcı inancın bu inançtan türediğinin altını çizmektedir.

Dryden’e göre, ikinci tür akılcı inanç, *felaketleştirmeyen inançlar (non-awfulising beliefs)* olarak adlandırılmaktadır. Bu inanç türünde olumsuz bir olay “felaket” ya da “korkunç” olarak değerlendirilmemekte, bunun yerine “kötü” ya da “şanssız” olarak değerlendirilmektedir. Bu akılcı inancın ilk bölümünde olumsuz bir olayın yaşanabileceği kabul edilirken, ikinci bölümünde bu olumsuz olayın bir felaket olduğu ya da dünyanın sonu olduğu düşüncesi etkisiz duruma getirilmektedir. Bu akılcı inançla ilgili olarak “Komşumun benimle görüşmemesi ya da sevmemesi kötü bir durumdur, ancak bu dünyanın sonu değildir.” ifadesi örnek olarak gösterilebilir.

Dryden’e göre, üçüncü akılcı inanç *engellenmeye karşı yüksek tolerans (high frustration tolerance beliefs)* olarak adlandırılmaktadır. Bu inanca göre, kişi olumsuz bir olayın tolere edilmesinin zor olduğunu kabul etmekle birlikte, bunun mümkün olduğuna inanmaktadır. Bu akılcı inancın ilk bölümünde, olumsuz bir olayın tolere edilmesinin zor olduğuna inanılmakta, ikinci kısmında ise bu olumsuz olayın tolere edilemeyecek bir durum olmadığına inanılmaktadır. Bu durumla ilgili örnek bir ifade olarak “İşten atılmam katlanılması zor bir durumdur, ama bu durumun üstesinden gelebilirim.” gösterilebilir. REBT’e göre bu akılcı inanç türü bireylerin amaçlarına ulaşırken karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında yaşanabilecek hayal kırıklıklarıyla başa çıkmalarında yardımcı oldukları için büyük öneme sahiptir.

Dryden’e göre, dördüncü akılcı inanç türü, *kendini/diğerlerini/yaşamı kabul etmek (self-acceptance/ other acceptance/ life acceptance beliefs)* olarak adlandırılmaktadır. Kabul etme inancı kendini kabul, başkalarını kabul ve yaşamı kabul olmak üzere üç türde incelenmektedir. Bu inanca göre, bir kişinin genel olarak değerlendirilmesi kabul edilmemektedir. Örnek olarak, “Eğer bitirme sınavında başarısız

olursam, bu benim başarısız bir kişi olduğumu göstermez.” şeklinde bir ifade gösterilebilir.

2.8.2 Akıldışı İnançlar

REBT’e göre, insanların çoğu akıldışı düşünmeyi aileleri ve yaşadıkları kültür içinde öğrenmektedirler (Spencer, 2005). Bir diğer açıdan, bireylerin inanç sistemi hem biyolojik etkenlerden hem de yaşam boyu öğrenme sürecinden etkilenmektedir (Froggatt, 2005). Dryden ve Neenan (1996) akıldışı inançların katı, dogmatik, gereklilik, zorunluluk içeren bir yapıda olduğunu belirtmektedirler. Akıldışı inançlar mantıksal olarak tutarsızdır ve yaşanan durumları abartılı olarak değerlendirme eğilimindedirler. Akıldışı inançlar gerçeklikle tutarsız bir yapıya sahiptirler. Ellis’e (1994) göre, akıldışı inançlar kişilerin amaçlarına ulaşmalarına engel olmakta, sıkıntı yaşamalarına ve kendilerine ve diğerlerine zarar vermelerine neden olabilmektedir. Bir diğer açıdan akıldışı inançlar, kişilerin öfke, depresyon, kaygı ve suçluluk gibi duyguları daha yoğun bir şekilde yaşamalarına neden olmaktadır.

Ellis (1994), akılcı olmayan inançlarla ilgili süreçleri dört boyutta ele almaktadır. Bunlardan ilki *aşırı talepkarlık (olmazsa olmazcılık, musts)* boyutudur. Bu boyutta kişi gereklilik, zorunluluk, meli-malı şeklinde değişmez ve katı inançlara sahiptir. Kişinin benliğiyle ilgili zorunluluk içeren talepleri, kişide ego sorunlarına yol açabilmektedir. Duygusal bozuklukların altında özellikle üç tür talep yatmaktadır. Tüm akıldışı inançların ve bireye rahatsızlık veren her duygunun temelinde üç temel “zorunluluk” “meli – malı” ifadesinin yer aldığı öne sürülmektedir. REBT’de *aşırı talepkarlık* boyutu akıldışı düşünmenin en önemli tipi olarak ele alınmaktadır.

1. *Ben:* Her zaman yetkin, yeterli, başarılı ve sevilir bir kişi olmam gerekir aksi takdirde yetersiz ve değersiz bir kişi olurum. Ellis, bu inancın kişilerde kaygı, panik, depresyon, değersizlik ve umutsuzluk gibi duygulara neden olduğunu ileri sürmektedir.

2. *Diğer insanlar:* Yaşamımdaki diğer önemli kişilerin her zaman bana şefkatli ve uygun davranmaları gerekir aksi takdirde onlar kötü ve zararlı insanlardır.

3. *Dünya, yaşam koşulları:* Yaşam koşullarım mutlaka iyi olmalı, isteklerimi zorlanmadan ve engellenmeden elde etmeliyim. Bu durum olmadığında, yaşam berbat, korkunç ve katlanılmaz olur (Ellis, 1994).

İkinci katı akıldışı süreç boyutu *felaketleştirir* (*awfulising*). Bu boyutta yaşanan durum ve olaylar %100 kötü ya da “daha kötüsü olamaz” şeklinde değerlendirilmektedir. Facialaştırma boyutunda olaylarla ilgili aşırı ve abartılı olumsuz bir yapı söz konusudur. Kişiler yaşadıkları durumların korkunç ve felaket olduğuna inanırlar (Koffler, 2005). Ayrıca bu boyutta geçmişte yaşanmış, şimdi yaşanan ve gelecekte yaşanacak olan tüm olaylar olabilecek en kötü olaylar şeklinde değerlendirilmektedir (Froggatt, 2005).

Üçüncü akıldışı süreç boyutu *engellenme eşiğinin düşük olmasıdır* (*low frustration tolerance*). Bu boyutta yaşadıkları olayları kabul etmekte ya da hoşgörüyü karşılamakta zorluk yaşamaktadırlar (Bistamam ve Nasir, 2009). Bu kabul edememe sürecini facialaştırma boyutu izlemektedir. Engellenme eşiğinin düşük olduğu durumlarda yaşanan olay ya da durumlara karşı koymakla ilgili yetersizlik ve güçsüzlük duyguları yaşanmaktadır. Yaşanan durumla ilgili “Bir şeyler yanlış giderse buna katlanamam, dayanamam.” ifadesi örnek olarak gösterilebilir (Kuller, 2008).

Dördüncü akıldışı süreç boyutu *genel değerlendirmeler* (*global evaluation*) şeklindedir. Bu boyutta kişiler kendilerine ya da başkalarına yönelik genel değerlendirmeler yapmaktadırlar. Yani kişinin belirgin bir özelliğine bakılarak aşırı genellemeler yapılmaktadır. Kişi “Kötü bir şeyler yaptım demek yerine, ben kötü bir insanım” ifadesini kullanmaktadır (Ellis, 1994).

2.8.3 Evlilik Uyumu ve Akılcı Olmayan İnançlar

Bilişsel-davranışçı yaklaşım başlangıçta çok çeşitli bozuklukların tedavisi için geliştirilmiş olmakla birlikte, son yıllarda özellikle evlilikle ilgili kuramsal alan ile araştırma ve terapi alanında etkisini göstermeye başlamıştır. 1980’li yıllardan itibaren, evlilik terapisiyle ilgili yapılan klinik uygulamalar ve araştırmalar özellikle ilişki sorunlarıyla ilgili bilişsel etkenlere yoğunlaşmıştır (Epstein, 1992). Bilişsel-davranışçı yaklaşımda akıldışı inançlar, işlevsel olmayan inançlar ya da bilişsel çarpıtmalar kavramlarının psikolojik bozuklukların ortaya çıkışı üzerinde önemli faktörler olduğunun altı çizilmektedir. 1980’li yıllardan itibaren ise, ilişkilerle ilgili inançlara odaklanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle evlilik uyumu ve evlilikte yaşanan sorunlar üzerinde bilişlerin rolü bilişsel-davranışçı kuram ve araştırmalar bağlamında ele alınmaktadır. Bilişsel değişkenler ve evlilik sorunları arasındaki ilişkiye dikkat çeken

araştırma sonuçları bulunmaktadır. Bunun bir sonucu olarak ilgili alanyazında ilişkilerle ilgili olarak bilişsel faktörlere verilen rol giderek artmaktadır (Eidelson ve Epstein, 1982).

Ellis (1994), evlilik ilişkisinde yaşanan sorunlarla ilgili olarak bilişsel faktörlerin rolünü vurgulayan ilk kuramcılar arasında yer almaktadır. Akılcı duygusal davranışçı terapi bağlamında, evlilik ilişkisinin bozulmasının nedenleri arasında, eşlerin sadece kendilerine ya da diğerlerine ait gerçekçi olmayan beklentilere sahip olmadıkları aynı zamanda evlilik ilişkisine yönelik de gerçekçi olmayan beklentilere sahip oldukları öne sürülmektedir. Özetle, akılcı duygusal davranışçı yaklaşımda evlilik ilişkisinde yaşanan sorunlar üzerinde gerçekçi olmayan beklentilerin önemi vurgulanmaktadır.

Evlilik sorunları ile ilgili eşlerden birinin ya da ikisinin sahip olduğu akıldışı inançların abartılı, katı, mantıksız bir yapıda oldukları belirtilmektedir. Gerçekçi olmayan ya da ısrarcı beklentiler, olumsuz etkileşimlerle birlikte hayal kırıklığına ve gerginliğe yol açabilmektedir. Sonuç olarak, REBT akıldışı inançları değiştirerek öfke, suçluluk, kaygı, depresyon gibi ilişki sorunlarıyla bağlantılı olumsuz duyguları değiştirmeyi amaçlamaktadır (DiGuiseppe ve Zee, 1986).

Bilişsel terapide, öncelikle eşlerin bilişsel çarpıtmaları, gerçekçi olmayan beklentileri ile kendilerine ve ilişkilerine yönelik olumsuz, engelleyici tutumlarına odaklanılmıştır. Bu bağlamda, bilişsel çarpıtmalar evlilik ilişkisindeki anlaşmazlıkların temeli olarak kabul edilmektedir (DiGuiseppe ve Zee, 1986). Beck (1988), çiftlerle çalışırken öncelikle bilişsel çarpıtmalarla ilgili bilgi verilmesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Eşlerin sahip oldukları ve en sık görülen on bir bilişsel çarpıtma listelenmekte ve eşlerin bunlar arasında kullandıkları bilişsel çarpıtmalar belirlenmektedir.

Benzer bir şekilde, Ellis ve Dryden'e (1997) göre, eşlerin sahip oldukları akıldışı inançlar sorunlu evlilik ilişkisi üzerinde bir kısır döngüye neden olabilmektedir. Bu çerçevede eşlerden birinin işlevsel olmayan davranışı diğer eşin duygu ve davranışlarını etkileyerek, akıldışı inançların harekete geçmesine yol açabilmektedir. Bu durum ise, diğer eşin işlevsel olmayan duygu, düşünce ve davranışlarının tetiklenmesine neden olmakta ve bir kısır döngü oluşmaktadır.

Evlilikle ilgili yapılan araştırmaların çoğu, akıldışı inançlar ile evlilik uyumu ve evlilik doyumunu üzerinde yoğunlaşmıştır. Akıldışı inançlar ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde ve anlamlı ilişki olduğu öne sürölmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmaların çoğu, işlevsel olmayan ilişki inançlarının (dysfunctional relationship beliefs) evlilik uyumu üzerinde önemli bir oranda katkısının olduğunun altını çizmektedir (Debord, Romans ve Krieschok, 1996; Epstein, Pretzer ve Fleming, 1987). Ayrıca bazı araştırmacılar, işlevsel olmayan ilişki inançlarıyla ilgili cinsiyet farklılıkları olduğunu da belirtmektedirler (Haferkamp, 1994).

Baucom, Sayers ve Sher (1989), eşlerin yaşadıkları ilişki sorunları ve olumsuz davranışlar üzerinde etkili olan beş tip düşünceyi söz etmektedirler. Bunlar; varsayımlar, standartlar, seçici algı, yüklemeler ve beklentilerdir. Varsayımlar; her kişinin yakın ilişkilerle ilgili sahip olduğu temel inançlardan oluşmaktadır. Örneğin, bireyler kadın ve erkekler arasında gereksinimler ve kişilik özellikleri açısından farklılıklar olduğuna, ilişki içinde yaşanan anlaşmazlıkların zararlı olduğuna ve eşlerinin sahip oldukları ilişki örüntülerini değiştirmeyeceklerine inanabilmektedirler. Bireylerin ilişkilerle ilgili sahip oldukları varsayımlar, ilişkilerinde gözlemledikleri farklı yaşam deneyimlerine bağlı olarak oluşabilmektedir. Çift ilişkisinde (couple relationship) gerçekçi olmayan varsayımlara sahip olan kişilerin ilişkilerinde sıkıntı ve sorun yaşama olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

Standartlar, bireylerin yakın ilişkileri için geliştirdikleri –meli, -malı kalıplarını ya da gereklilikleri içeren inançlarını kapsayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin bazı kişisel standartlara sahip olmaları normal kabul edilmekle birlikte, gerçekçi olmayan ya da aşırı boyutlardaki ilişkilere ait standartların ilişkilerde sorun yaşanma olasılığını yükselteceği öne sürölmektedir (Eidelson ve Epstein, 1982). Bilişsel kuramcılar, bireylerin erken dönemdeki yaşantıları sonucu geliştirdikleri kavramları açıklarken, bilişsel yapılar ve şemalar gibi kavramlar kullanmışlardır. Bu bilişsel yapılar, bireylerin nesne ve durumları sınıflamasına ve anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Bireylerin nesne ve olaylarda varolduğunu düşündükleri özellikler şeklinde açıklanan varsayımlar ve nesne olaylarda varolması gerektiği düşünölen özellikler olarak tanımlanan standartların bu bilişsel yapılar içinde yer aldığı belirtilmektedir (Baucom, Sayers ve Sher, 1989).

Yapılan klinik çalışmalar evlilik sorunlarının ve çatışmaların, eşlerin yakın ilişkilerin özelliklerine ilişkin varsayımları karşılanmadığında veya ilişkide olması gereken standartlara ulaşılmadığında arttığını göstermektedir. Baucom, Epstein, Rankin ve Burnett (1996), bireylerin ilişkileriyle ilgili gerçekçi olmayan ya da aşırı uçta varsayım ve standartlara sahip olmaları ile eşlerin standart ve varsayımlarının örtüşmemesi durumunda çatışmaların yaşanabileceğini belirtmektedirler. Ayrıca, bireylerin ilişkiye yönelik aşırı düzeyde varsayımlara sahip olmamalarına karşın, ilişkilerini doyum verici olarak bulmadıkları durumlarda da çatışma ve sorunların ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadırlar.

Seçici algı, kavramı ile yaşanan durumlarla ilgili olarak sadece belirli noktalara yoğunlaşıldığı ve dikkat edildiği ancak diğer verilerin gözden kaçırıldığı ya da gereken önemin gösterilmediği anlatılmaktadır. Evli çiftlerin birbirleriyle olan etkileşimleri sırasında hızlı bir şekilde birçok olay yaşanmakta ve her kişi olayları kendi bakış açısına göre seçici olarak algılayabilmektedir. Bu algılama yanlı olduğu zaman çiftler açısından daha fazla sorun yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar, sıkıntılı eşlerin (distressed partners) diğer eşin olumsuz davranışlarına daha çok dikkat ettiklerini ancak olumlu davranışlarını ise gözden kaçırdıklarını ya da ihmal ettiklerini göstermektedir (Epstein ve Eidelson, 1981).

Seçici algı ya da yüklemelerle ilgili yapılan bazı araştırmalar bulunmaktadır. Hortaçsu (1997), eşlerin birbirleri ile ilgili algıları üzerine yapılan araştırmaların en önemli sonuçlarından birinin, eşlerin çoğu zaman aynı ilişkiyi birbirlerinden farklı olarak algılayabilmeleri olduğunu belirtmiştir. Sosyal algı çalışmalarında çok karşılaşılan bulgulardan olan ve bir davranışın o davranışta bulunan ve onu izleyen kişilerce farklı algılanması olgusu, kişilerin hem kendilerinin hem de eşlerinin olumsuz davranış nedenlerini algılama biçimlerinde de ortaya çıkmaktadır. Tezer (1986) tarafından yapılan evli çiftlerin çatışma nedenlerinin algılarıyla ilgili bir çalışmada, kadınların çatışma nedenlerini daha çok eşlerine, erkeklerin ise, kendilerine yükledikleri bulunmuştur.

Yüklemeler, eşlerin davranışlarını açıklamaya çalışma ya da davranışlarla ilgili sonuç çıkarma girişimleri olarak açıklanabilir. Bireyler, çoğunlukla kendi çıkarımlarının geçerli ve doğru olduğuna inanmaktadırlar. Bireyler ilişki sorunlarıyla ilgili eşlerinin genel ve değişmez özelliklerine ilişkin yüklemelerde bulduklarında, ilişkilerinde

yaşanan doyum düzeyi düşmekte ve daha olumsuz bir şekilde iletişim kurma eğiliminde olmaktadır (Bradbury ve Fincham, 1993).

Evliliklerde yapılan yüklemeleri inceleyen araştırmacılar, ilişkilerinde sorun yaşayan çiftlerin, eşlerin olumsuz davranışlarını genel ve kalıcı özellikler olarak tanımladıklarını, sorun yaşamayan çiftlerin ise, eşlerinin olumsuz davranışlarını geçici, olumlu davranışlarını ise, daha kalıcı olarak tanımladıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda, sorun yaşayan çiftlerin, eşlerinin olumsuz davranışlarını değişmez özellikler olarak görmelerinin, kişilerin sorunları çözmek için işbirliği ve değişiklik yapmalarına yol açtığı öne sürülmektedir (Fincham, Beach ve Baucom, 1987).

İlişki sorunları üzerinde etkili olan bir diğer öge beklentidir. Beklenti kavramı, bireylerin ilişkileriyle ilgili gelecekte yaşayacakları olaylar ya da eşlerinin davranışları hakkında sonuç çıkarma durumunu içermektedir. Beklentiler doğru ve uygun bilgi ve varsayımlara dayalı olduklarında eşlerin evlilik uyumları açısından yararlı ve işlevsel olmakta, ancak beklentiler uygun olmayan bilgi ve varsayımlara dayalı olduklarında ise eşler arasında ilişki sorunları yaşanmakta ve evlilik uyumları azalmaktadır. Örneğin, bir kişi “*eşim benim fikirlerimi reddedecek*” şeklinde uygun olmayan bir beklenti ya da tahmine sahip olduğunda, önemli duygu ve düşüncelerini açıklamamayı daha uygun bir davranış olarak benimseyebilir (Bradbury ve Fincham, 1993).

Eidelson ve Epstein (1982) ilişki sorunlarında bilişlerin rolünü belirlemeye ve gerçekçi olmayan varsayımları ve standartları ölçmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda ilk kendini değerlendirmeye dayalı ölçme aracı olan İlişki İnanç Envanterini (İİE) geliştirmişlerdir. İİE, beş temel işlevsel olmayan ilişki inancını kapsamaktadır.

1. Eşlerin ilişkilerinde yaşadıkları anlaşmazlıklar yıkıcı bir etkiye sahiptir.
2. Eşler ihtiyaçlarıyla ilgili birbirlerinin zihnini okuyabilmelidirler.
3. Eşler ilişkilerini değiştirme gücüne sahip değildirler.
4. Eşler arasında yaşanan sorunlar kadın ve erkek arasında doğuştan gelen farklılıklardan kaynaklanmaktadır.
5. Eşler arasındaki cinsellik mükemmel olmalıdır.

İİE ile eşlerin ilişkilerle ilgili temel şemaları ile mevcut ve gelecekteki ilişki sorunları, iletişim problemleri, ilişki sorunlarına yönelik olumsuz yüklemeleri arasında ilişki bulunmuştur. İİE'nin bilişsel-davranışçı yönelimli çift terapisindeki çalışmalarda bir ölçme aracı olarak kullanıldığı ve bu bağlamda olumlu bilişsel değişimlere duyarlı olduğu belirtilmektedir (Bradbury ve Fincham, 1993).

2.9 Çatışma Çözüm Stilleri ve Evlilik Uyumu

Araştırma kapsamında incelenen değişkenlerden biri de çatışma çözüm stilleridir. Bu bağlamda öncelikle çatışma kavramını açıklayan farklı tanımlamalara yer verilmiştir. Sonraki bölümde ise, ilgili alanyazında yer alan farklı çatışma çözüm stilleri ve bu çözüm stillerinin evlilik uyumu ile olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Çatışma, bireylerin birbirleri ile uyuşmayan gereksinimleri, dürtüleri ya da beklentilerinden kaynağını alan, yaşamın doğal bir parçası olan kişilerarası bir süreçtir. Yavuzer (2000), kişilerarası çatışmayı, bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmeleri ya da beklentilerinin uyuşmaması durumunda kişilerarasında baş gösteren uyuşmazlık, zıtlasma, kavga ve sürtüşmeler olarak tanımlamaktadır.

Deutsch'a (1994) göre, çatışma günlük yaşamın doğal ve kaçınılmaz bir parçasıdır. Çatışma, hem yapıcı hem de yıkıcı potansiyele sahip bir olgudur, doğru bir biçimde ele alındığında gelişmek, olgunlaşmak, öğrenmek ve değişmek için bir fırsat olabilir, ancak yıkıcı bir biçimde ele alındığında bireylere zarar verebilir. Diğer bir deyişle, çatışma kendi başına yıkıcı ya da kişilere zarar verici bir süreç değildir. Ancak kişilerin çatışmayı ele alış biçimleri yıkıcı ya da zarar verici olabilmektedir.

Evlilik ilişkisi açısından çatışma kavramını ele alan Tezer'e (1986) göre, evlilik çatışması, eşlerden birinin kendi isteklerini karşı tarafın engellediğini ya da engeleyeceğini algılamasıyla iki tarafın algılarını, duygularını, davranışlarını ve elde ettikleri sonuçları içeren bir süreçtir. Tümer (1998), evlilik çatışmalarını, birbirine zıt ya da bağdaşmayan gereksinim, hedef ve beklentilerden kaynaklanan uyuşmazlık ya da anlaşmazlıklar bütünü olarak tanımlamıştır.

Kişilerarasında yaşanan çatışma, iki önemli alanda kişisel gelişime ve dönüşüme ilişkin anahtar özellik taşımaktadır. Bunlardan birincisi, yaşanan sorunun çözümüne ilişkin atılan adımların, bireyin sorunu değerlendirme ve kendisi için etkili ve yararlı karar

alabilme becerilerinin gelişimini sağlamasıdır. Bu süreç; bireyin stresle, sorunla ve güçlüklerle başa çıkarken yaşadığı deneyimlerden ve çıkarımlardan elde ettiği karar alma, seçim yapma ve yapıcı sorun çözme becerilerine ilişkin kazanımları vurgular. Diğer özellik ise, çatışmanın yapıcı çözümü için temel koşul olan kişinin kendi özünün ötesine geçerek, diğer kişinin özünün farkına varmasıyla gerçekleşir. Bireyin kendinden farklı olarak, diğer kişinin ilgilerinin, önceliklerinin, değerlerinin ve gereksinimlerinin farkına varması, kişinin sorunu diğerinin konumundan anlayabilme, yani “empati” becerisinin gelişmesini ve güçlenmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, empati becerisi gelişmiş birey, toplumsal ilişkiler içinde kolaylıkla “kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru anlama” becerisi geliştirecektir. Bu yönüyle kişinin diğer insanlar tarafından sevilme, kabul görme ve yalnızlıktan uzaklaşma olasılığı da artacaktır (Dökmen, 1994).

Çatışma, bireylerin yaşadıkları uyuşmazlığın, geçimsizliğin, ahenksizliğin ortaya çıktığı bir etkileşim süreci olarak görülmektedir. Kişilerarası çatışmalar ise, tarafların amaçlarına ulaşmalarında engellenme ve uyuşmazlıkların algılanması ile olumsuz duygusal tepkilerin ortaya çıktığı bir durum olarak ele alınmaktadır. Bu çatışmalar, ihtiyaç ve çıkarılardan, iletişimsel süreçlerden, uyumsuzluk ve gerginliklerden, düşmanlık ve olumsuz dışavurumlardan ortaya çıkabilen birçok nedeni içinde barındırabilmektedir (Barki ve Hartwick, 2004).

Çatışmalar olumsuz duyguların yaşandığı ve günlük hayatı etkileyen önemli bir stres kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer açıdan ise, kişilerarası çatışmalar, birçok yeniliğin kaynağı olarak da ele alınabilmektedir. Yaşanan çatışma durumları, kişisel ve sosyal anlamda pozitif bir değişimi ortaya çıkarma işlevine de sahip olabilmektedir. Bu anlayışa göre çatışmalar, kaçınılması gereken durumlar değil, istenilen durumlar olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda kişilerarası çatışmaların, ilişkileri geliştirme, kişilerin daha pozitif ve yapıcı olmalarına katkıda bulunma, yaratıcılıkları ortaya çıkarma gibi olumlu sonuçlarının da olduğu belirtilmektedir (Rahim, 2002).

Evlilik çatışması ya da evlilikte çatışma yaşanmasına neden olan sorun alanları ilgili alanyazın bağlamında ele alınmaktadır. Bu çerçevede, Weiten (1986), evlilikte sık rastlanan ve çatışmaya neden olan bazı sorunlar olduğunu belirtmiştir. Bu sorunlar arasında, evliliğe yönelik gerçekçi olmayan beklentiler, eşlerin farklı rol beklentilerine sahip olmaları, ekonomik sorunlar, iletişim sorunları, akrabalarla ilgili sorunlar, cinsel

sorunlar, eşler arasında çocukların büyütülmesi ve disiplini ile ilgili görüş farklılıkları, eşlerden birinin yeni ilgi alanları geliştirmesi ve kıskançlık, sadakatsizlik gibi sık rastlanan sorunlar yer almaktadır.

İlgili alanyazında çatışma kavramı ile ilgili olarak, çatışma yönetimi, çatışma çözümü, çatışma stilleri gibi farklı kavramların da kullanıldığı görülmektedir (Thomas, 1976). Çatışma kavramı, tüm insan ilişkilerinde olduğu gibi evliliklerin de kaçınılmaz bir parçası olarak ele alınmaktadır. Evlilik alanında çalışan araştırmacı ve uygulamacılar çatışma konusuna ve özellikle çiftlerin çatışmayı nasıl çözdüklerine odaklanmışlardır (Gottman, 1993; Kurdek, 1994).

Benzer bir şekilde Prado ve Markman'a (1999) göre, evlilik uyumu ve boşanma ile ilgili olarak önemli olan yaşanan sorunların sayısı ya da sorunların içeriği değil, çiftler tarafından bu çatışmaların nasıl yönetildiğidir. Heavey, Layne ve Christensen (1993) ile Metz ve Dwyer (1993) çatışma yönetiminin ilişkilerde yaşanan iyi hissetme (well-being) ve evlilik doyumu üzerinde güçlü etkisi olan en önemli belirleyicilerden biri olduğunu öne sürmektedirler.

Çatışma kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Dhir ve Markman'a (1984) göre, yaşanan sorunla ilgili mevcut çözüm yolu eşlerden birini memnun etmediğinde çatışma durumu ortaya çıkmaktadır. Johnson ve Johnson'a (1995) göre, bir kişinin davranışları bir başka kişi tarafından engellendiği, önlenildiği ya da davranışlara müdahale edildiği zaman kişilerarası çatışmalar ortaya çıkmaktadır. İnsanların genellikle çocukluk döneminde öğrendikleri çatışma çözüm stillerine bağlı kaldıkları ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, çatışma çözüm stilleri; kişinin bir özelliği olarak (kişilik özelliği gibi), çatışma davranışı tipi olarak ve çatışmaya karşı kişilerin benimsedikleri bir iletişim yönelimi olarak ele alınmaktadır.

Kişilerarasında yaşanan çatışmaların ve anlaşmazlıkların yönetilmesine ilişkin alanyazında daha çok üç temel çatışma çözme stratejisi üzerinde durulmaktadır. Bunlar, "işbirliğine yönelik, yapıcı stratejiler", "hükmedici stratejiler" ve "kaçınma stratejileri" şeklinde adlandırılmaktadır (Öner, 1999). Kişilerarası çatışmaların çözümünde işbirliğine yönelik yapıcı ve bütünleştirici stratejiler, çatışmanın diğer kişiyle ortak sorunun yapıcı çözümüne yönelik karşılıklı yüzleşmeyi ve çatışmanın her iki tarafın yararına olan anlaşmaya ulaşmak için yapıcı problem çözme tartışmalarına girmeyi gerektirir (Karip, 1999). İşbirliğine yönelik çatışma çözme stratejileri, karşılıklı olarak işbirliği yapmaya

yönelme, anlaşma olasılıklarını arama, güven duyma, ortak karara ulaşmak için çözüm arama, karşısındakini anlamaya çalışma ve empati geliştirme gibi yapıcı çatışma çözme stratejilerini içermektedir. Yıkıcı çatışma çözüm stratejilerine örnek olarak, karşı tarafa yönelik zarar verici, sözel ya da fiziksel tehdit ya da saldırganlık içeren tepkiler gösterilebilir (Schrumpf, Crawford ve Bodine, 1997).

Kişilerarası çatışmaların çözümünde kaçınma stratejisi, tarafların hem kendi hem de karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına verdikleri önemin düşük olduğu durumlarda daha sık kullanılan bir stratejidir. Bu strateji genellikle, kenara çekilme, ilgilenmeme, ihmal etme, kadere bırakma ya da olumsuz hiçbirşey duymak istememe gibi tutumlarla ortaya çıkmaktadır. Kaçınma stratejisi, çatışmayla uğraşmayı daha uygun bir zamana erteleme ya da taraflardan birinin konumunu iyileştirmesi için zaman kazanması ve özellikle, taraflar arasında gerilimin sağlıklı bir iletişimin gerçekleşemeyeceği kadar yüksek olduğu durumlarda etkili olarak kullanılabilir (Karip, 1999).

Thomas (1976), girişkenlik ve işbirlikçilik olarak adlandırdığı iki boyut temelinde beş tip çatışma çözme stili tanımlamıştır.

1. Rekabet etme: Girişkenliğin olduğu ancak işbirliğinin olmadığı stildir.
2. Ortak hareket etme: Davranış hem girişken hem de işbirliğine açık tarzdadır. Anlaşmazlıklarla yüzleşme ve problem çözmeye ilgili çözüm yolları arama söz konusudur.
3. Uzlaşma: Davranış hem girişken hem de işbirliğine açık tarzdadır. Orta bir noktada buluşma amaçlanmaktadır.
4. Kaçınma: Davranış hem girişken olmayan hem de işbirliğine açık olmayan bir tarzdadır. Geri çekilme ve bir çatışma durumunda pozisyon almama durumu yaşanmaktadır.
5. Uyum Sağlama: Davranış girişken olmayan ama işbirliğine açık bir tarzdadır. Çatışma durumunda diğer kişiyi yatıştırma ve denge sağlama amaçlanmaktadır.

Thomas (1976) tarafından tanımlanan çatışma çözüm stillerinin evlilik uyumu ya da evlilik doyumu ile olan ilişkisi önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Thomas (1976), *ortak hareket etme* çatışma çözüm stiline evlilik doyumuyla en güçlü ilişkiye sahip stil olduğunu, bunu *uzlaşma* stiline izlediğini belirtmiştir. Diğer taraftan *kaçınma*

çatışma çözüm stiline ise, düşük düzeyde evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda, eşler arasında yaşanan sorunların çözümünde, anlaşmazlıklarla yüzleşme, orta bir noktada buluşma gibi davranışların olumlu katkılarının olduğu görülmektedir.

Çatışma çözüm stillerinin ortaya çıkışı üzerinde etkili olan farklı boyutlar bulunmaktadır. Bu çerçevede Deutsch (1994), çatışma yönetimini ve çatışma çözüm stillerini etkileyen bazı faktörler belirlemiştir. Bu faktörler, konunun doğası, durumsal etkenler ve bireysel özellikler olarak adlandırılmıştır. Çatışma yaşanan konunun ne olduğu, ilişkinin doğası, inançlar ve değerler gibi etkenler çatışma çözüm stiline etkilemektedir. Bununla birlikte, ilişkinin geçmişi, sosyal çevre, sosyal kurallar ve değerler gibi bileşenlerde kişinin çatışma çözüm stiline belirleyebilmektedir. Son olarak, bazı bilişsel becerilerin de çatışma çözüm stiline etkilediği öne sürülmüştür.

Rahim ve Bonoma (1979), beş çatışma çözüm stili tanımlamışlardır. Bu stiller, baskın, kaçınan, bütünleştirici, uzlaşmacı ve yardımsever stiller şeklindedir. Bu çatışma çözüm stilleri belirlenirken *kendine ilgi ve diğerlerine ilgi* boyutları önem kazanmaktadır. Bu iki boyutun bileşkesi sonucunda beş çatışma çözüm stili ortaya çıkmaktadır. Kaçınan stilde kendine ve diğerlerine ilgi boyutları düşük düzeyde görülmektedir. Yardımsever boyutta düşük düzeyde kendine ilgi ve yüksek düzeyde diğerlerine ilgi görülmektedir. Baskın stilde ise, yüksek düzeyde kendine ilgi ve düşük düzeyde diğerlerine ilgi söz konusudur. Uzlaşmacı stil ise, iki boyut açısından orta düzeyde yer almaktadır. Bu sınıflandırma Thomas'ın (1976) sınıflandırması ile benzerlik göstermektedir.

Evlilik ilişkisinde kullanılan çatışma çözüm stilleri farklı araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Burman, Margolin ve John'a (1993) göre, çiftler üç temel çatışma çözüm stiline sahiptirler. Bunlar fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve geri çekilme (withdrawal) şeklindedir. Bu bağlamda fiziksel saldırganlık stiline kullanan çiftlerin sorun çözme becerilerinin düşük olduğu öne sürülmektedir. Mackey, Diemer ve O'Brien'e (2000) göre, her çift evlilik ilişkisi içinde yaşanan anlaşmazlıklara bağlı olarak çatışma yaşamaktadır. Bu konular, eşlerin birbirleriyle olan iletişimindeki beklentileri, birbirlerine yönelik rollerinin nasıl olacağı, bütçenin yönetimi, kişilik özellikleri açısından yaşanan anlaşmazlıklar gibi farklı boyutlarda olabilir.

Bir başka açıdan Schrupf, Crawford ve Bodine (1997), çatışma durumunda verilen tepkileri üç başlık altında toplamaktadır. Bu tepkiler, yumuşak tepkiler, sert tepkiler ve ilkeli tepkiler olarak adlandırılmaktadır. Yumuşak tepkiler, çatışmadan kaçınma, kabullenme, geri çekilme, durumun bir çatışma olduğunu reddetme ya da görmezden gelme gibi tepkileri içermektedir. Sert tepkiler baskı, tehdit, cezalandırma, saldırganlık ve öfkeli tepkileri kapsamaktadır. Çatışma durumunda verilen bu tür sert tepkiler sonucunda fiziksel zarar ve şiddet ortaya çıkabilmektedir. İlkeli tepkiler ise, empatik dinleme, karşıdaki kişiyi duygusal ve mantıksal olarak anlamaya çalışma, duygu ve davranışların sorumluluğunu üstlenme, sorun çözümünde işbirliği yapma, duygu ve düşünceleri uygun bir şekilde ifade etme gibi özellikler taşımaktadır.

Greef ve De Bruyne'ye (2000) göre, çatışmalar yapıcı ya da yıkıcı çatışmalar şeklinde tanımlanmaktadır. Yapıcı çatışma, esnek ve birey odaklı yerine ilişki odaklı olma gibi bileşenleri içeren bir çatışma tarzı olarak tanımlanmaktadır. Yapıcı çatışma tarzında, durağan bir ilişki yerine gelişen, büyüyen ve değişen bir ilişki söz konusudur. Ayrıca yapıcı çatışma tarzı bireylerin uyum becerilerini -gelecekte yaşamaları olası stresli yaşam olaylarına karşı- daha olumlu ve etkili yollarla kullanmalarına neden olmaktadır. Bir başka açıdan, yaşanan çatışmaya yönelik kullanılan daha uyumlu sorun çözme yaklaşımı, bireyleri stresli yaşam olaylarına karşı daha dirençli kılmaktadır.

Cohan ve Bradbury (1997) ile Gottman ve Krokoff'a (1989) göre, eşler arasında yapıcı çatışma çözme tarzının kullanılması ile evlilik doyumu ve evlilik uyumu arasında olumlu yönde ilişki bulunmaktadır. Gottman ve Krokoff (1989), çatışmanın evlilikler için işlevsel olduğunu öne sürmektedirler. Yaşanan çatışmalar etkili bir şekilde ele alındığında, çiftler arasında yakınlığı ve ilişki kalitesini arttırdığı belirtilmektedir. Yapıcı çatışmanın aksi bir yönde, yıkıcı çatışma tarzı manipülatif, zorlayıcı ve kaçınan bir yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Cohan ve Bradbury'e (1997) göre, yıkıcı çatışma çözme tarzı ya da etkili sorun çözme becerilerinin zayıf olması, stresli yaşam olaylarına karşı hassasiyeti ya da savunmasızlığı arttırmaktadır. Diğer taraftan, Cohan ve Bradbury (1997), Gottman ve Krokoff (1989) ve Greef ve De Bruyne'ye (2000) göre, çiftler arasında yıkıcı çatışma çözme tarzının kullanılması evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun azalmasına neden olmaktadır. Yıkıcı çatışma çözme tarzı daha çok zayıf iletişim becerileri ve uyumsuzluk gibi özelliklere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Geri çekilme çatışma çözme tarzında

ise, eşlerden birinin daha eleştirel yaklaşması, diğer eşin ise daha edilgen davranması söz konusudur. Çatışma ile ilgili konuşmaktan kaçınma sonucunda eşler arasında bir uzaklaşma yaşanabilmektedir.

Kurdek (1994), dört çatışma çözüm stili tanımlamıştır. Bu çatışma çözüm stilleri, *problem çözme*, *çatışmaya girme*, *geri çekilme* (konuyu tartışmayı reddetme) ve *uyuma* şeklindedir. Kurdek'e (1994) göre, bu çatışma çözüm stilleri her eşin evlilik doyumu düzeyini etkilemektedir. Olumlu bir çatışma çözüm stili olan *problem çözme* çatışma çözüm stilinde, çatışma konusunun yapıcı bir şekilde ele alınması söz konusudur. Çatışma konusuyla ilgili tartışma ve iki eş içinde uygun olan bir çözüm yolu bulma söz konusudur. Olumsuz bir çatışma çözüm stili olan *çatışmaya girme* çatışma çözüm stilinde ise, çatışma yıkıcı bir şekilde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, sözel ve fiziksel saldırganlık yaşanabilmektedir. *Geri çekilme* çatışma çözüm stilinde; kaçınma, çatışma konusuyla ilgili tartışmayı reddetme, sessiz kalma ya da çatışma konusunu daha ileri bir tarihe erteleme görülmektedir. İtaat çatışma çözüm stilinde, kişi çatışma konusuyla ilgili kendi durumunu savunmamakta ve eşinin isteklerini kabul etmektedir.

Canary ve Cupach (1988), üç tip iletişim stratejisi tanımlamıştır. Bu stratejiler, bütünleştirici, bozucu ve kaçınan stratejilerdir. Bütüncül stratejiler, görüşme, paylaşma, güven ifadesi ve işbirliği gibi boyutları, bozucu stratejiler, öfke ve eleştiri gibi boyutları, kaçınan stratejiler ise, çatışmanın varlığını yâdsıma, çatışma hakkında dolaylı ve belirsiz yoldan iletişim kurma, görüşmenin odak noktasını değiştirme gibi boyutları içermektedir. Canary ve Cupach, bütünleştirici stratejilerin ilişki doyumunu yükselttiğini, bozucu stratejilerin ise ilişki doyumunu azalttığını öne sürmektedirler.

Johnson ve Johnson (1995), çatışma çözüm stilleriyle ilgili olarak iki yönelim ve beş temel strateji tanımlamışlardır. İki yönelim kişisel amaç değeri ve ilişki değeri şeklindedir. Beş temel strateji ise, problem çözme, yumuşatma, zorlama ya da kazan-kaybet görüşmesi, geri çekilme ve kapsama (comprising) olarak adlandırılmaktadır.

Öğülmüş (2001) kişilerin sorunlar karşısında üç tip tepki gösterdiklerini öne sürmektedir. Bu tepkiler:

Sert Tepkiler: Sert tepki gösteren kişiler, başkalarıyla anlaşmazlık yaşadıklarında ya da aralarında bir çatışma çıktığı zaman güç kullanma yoluna başvurumaktadırlar. Bağırma, tehdit etme, vurma gibi davranışlar gösterebilmektedirler.

Yumuşak Tepkiler: Yumuşak tepki gösteren kişiler, yaşanan sorunların daha büyük ve ciddi bir duruma gelmemesi için geri çekilmekte, kolayca pes etmekte ve kendi isteklerinden vazgeçmektedirler.

İlkeli tepkiler: İlkeli tepkileri kullanan kişiler için yaşanan sorun karşısında her iki tarafın da anlaşmaya ve uzlaşmaya varacağı bir çözüm yolunun bulunması önemlidir. Çünkü çözümün kalıcılığının adil olma oranı kadar olduğu düşünülmektedir.

Yukarıda söz edilen üç farklı tepkinin üç farklı sonuca yol açtığı belirtilmektedir.

1. Taraflardan biri kazanır, diğeri kaybeder (Kaybet-Kazan).
2. Her iki tarafta kaybeder (Kaybet-Kaybet).
3. Her iki tarafta kazanır (Kazan-Kazan).

Özgüven (2000), eşlerin beş farklı çatışmayı ele alış davranışları olduğunu belirtmiştir. Bu davranışlardan *uyma*, çiftlerden birinin kendi isteklerini dikkate almaksızın, diğerrinin isteklerini yerine getirmek için çaba göstermesidir. *İşbirliği*, tarafların hem kendi isteklerini hem de karşısındakinin isteklerini karşılamak amacıyla çaba göstererek problem çözme davranışı içine girmeleri olarak açıklanmaktadır. *Uzlaşma*, eşlerden birinin, diğerrinin isteklerinin bir kısmını karşılamak için kendi isteklerinin bir kısmından vazgeçerek orta yol bulma, *ilgisiz kalma*, eşlerin gerginlik yaratan duruma veya birbirlerinin isteklerine karşı kayıtsız kalmaları şeklinde tanımlanmaktadır. Son çatışmayı ele alış davranışı olan *zorlama* ise, eşlerden birinin kendi isteklerini diğerrine zorla kabul ettirme çabası içine girmesi şeklinde açıklanmaktadır. Özgüven'e göre, tarafların tercih ettikleri çatışmayı ele alış davranışı, çatışmanın çözüme ulaşip ulaşmaması yönünden oldukça önemli görünmektedir.

Gürüz ve Eğinli (2008), kişiler arasında yaşanan çatışmaların çözümünde kullanılan yaklaşımları olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Olumlu yaklaşımlar: uzlaşma, yumuşatma, problem çözme, görüşme, yeniden yapılandırma ve karşımızdaki bireyi dinlemedir. Olumsuz yaklaşımlar ise; rekabet, taviz verme/uyma, zorlama, baskı yapma, suçlama, susturma, geçmişe odaklanma, reddetme, güç kullanma, pazarlık yapma, hükmetme ve kaçınmadır.

Hojhat (2000), çatışma çözümüyle ilgili davranışları aktivite ve değer olarak adlandırılan iki boyutta ele almaktadır. Aktivite boyutu çatışma stratejilerinin açık ya da örtük olmasıyla ilgili olarak değerlendirilmekte ve bu boyutlar kişilerin çatışma durumlarında aktif ya da pasif olarak davranmalarını belirlemektedir. Değer boyutu ise, çatışma davranışlarının olumlu ya da olumsuz açıdan ele alınmasını açıklamaktadır. Olumlu boyutta, çatışma ile ilgili adil bir çözüm yolu, olumsuz boyutta ise adil olmayan bir çözüm yolu ortaya çıkmaktadır.

Hojhat, bu bağlamda, iki boyuta dayalı dört çatışma çözüm stratejisi tanımlamıştır. Bu stratejiler, olumlu/aktif, olumlu/pasif, olumsuz/aktif ve olumsuz/pasif şeklindedir. Olumlu/aktif stratejide, bireyler sorunu çözmeye çalışmakta ve daha tarafsız, adil sonuçlara ulaşmaya çalışmaktadırlar. Olumlu/pasif stratejide, bireyler adil sonuçlara aramakla birlikte, aktif olarak sorunu çözmeye çalışmamaktadırlar. Olumsuz/aktif stratejide, bireyler aktif davranmakta birlikte, adil ve tarafsız olmayan bir tutumda ısrar etmektedirler. Son olarak, olumsuz/pasif stratejide ise, bireyler çatışma durumları karşısında pasif davranmakta ve adil sonuçlara ulaşmayı istememektedirler.

Bu çalışmada kullanılan Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği, olumlu, olumsuz, geri çekilme ve itaat olmak üzere dört çatışma çözüm stilini içermektedir. Özen (2006), *olumlu çatışma çözüm stilini*, çatışma durumunu tartışma ve çiftler için makul çözümler bulma gibi yapıcı yolları kullanarak çatışmayla başa çıkma şeklinde açıklamaktadır. *Olumsuz çatışma çözüm stilinin*, çatışmayla başa çıkarken sözel ve fiziksel saldırganlığı içeren yıkıcı davranışlarla ilişkili olduğu belirtilmektedir. Çatışma çözüm stillerinden *geri çekilme*, kaçınma, çatışma konusunu tartışmayı reddetme veya sessiz kalma ve tartışmayı erteleme, *itaat* ise kendi fikrini savunmama, eşinin isteklerini kabul etme ve onun isteklerine uyma şeklinde açıklanmaktadır.

Özetle, gerek kişilerarası ilişkiler gerekse evlilik ilişkisi bağlamında çatışmanın kaçınılmaz bir boyut olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Ancak önemli olan yaşanan çatışmalar değil, bu çatışma durumlarıyla nasıl başa çıktığımız ya da bu çatışmaları nasıl çözmeye çalıştığımızdır. Bu çerçevede, ilgili alanyazında, olumlu, bütünleştirici ya da yapıcı olarak kavramsallaştırılan çatışma çözüm stillerinin evlilik uyumu ya da evlilik doyumu üzerinde olumlu etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan, olumsuz, bozucu ya da yıkıcı olarak kavramsallaştırılan çatışma çözüm stilleri ise, evlilik

uyumunun azalmasına, ilişki sorunlarının artmasına yol açan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.10 İlgili Araştırmalar

2.10.1 Yurt İçinde Evlilik Uyumu ile Kişilik Özellikleri Alanında Yapılmış Olan Çalışmalar

Yurt içinde bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerle ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır. İzleyen bölümde, anılan değişkenler ve bu değişkenlere yakın kavramlarla ilgili alanyazında yer alan çalışmalar özetlenmiştir.

Demir ve Fışiloğlu (1999) tarafından yapılan bir çalışmada, evli çiftlerde yalnızlık ve evlilik uyumunun cinsiyet, yaş, evlilik süresi, evlilik biçimi gibi bazı demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, yalnızlık ve evlilik uyumu arasında anlamlı derecede olumsuz ilişki bulunmuştur. Ayrıca, kendi seçimleriyle evlenenlerin görücü usulüyle evlenenlere göre, daha düşük yalnızlık düzeyine ve daha yüksek evlilik uyumuna sahip oldukları ve evlilik öncesi tanışma düzeyinin artmasıyla evlilik uyumunun artışının paralellik gösterdiği bulunmuştur.

Tutarel-Kışlak ve Çubukça (2002), bazı demografik değişkenler ile evlilik uyumu arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, empati puanlarının cinsiyete göre değişmediği ancak empatinin evlilik uyumunu yordayan bir değişken olduğu bulunmuştur. Erişti (2010) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, evli bireylerin bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ile olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 174 evli birey katılmıştır. Veri toplamak amacıyla, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Evlilik Uyum Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, bireylerin sosyo-demografik özellikleri ve kişilik özellikleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca, evlilik uyumunun bireylerin bağlanma biçimlerine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Kişilik özelliklerinden sorumluluk, uyumluluk, dışadönüklük ve açıklık-akıl boyutu ile evlilik uyumu arasında pozitif ve anlamlı, duygusal tutarlılık ve evlilik uyumu arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Çağ ve Yıldırım (2013) tarafından 811 (448 kadın, 363 erkek) evli bireyle yapılan bir çalışmada, cinsiyet, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, evlilik süresi, eş desteği, eşler arasındaki yaş farkı, ailenin gelir düzeyi, cinsel yaşam memnuniyeti ve ev içi

sorumlulukların paylaşımı değişkenlerinin evlilik uyumunu yordama gücü araştırılmıştır. Veri toplama araçları olarak, bireylerin evlilik uyum düzeylerini belirlemek için Evlilik Yaşam Ölçeği, algılanan eş destek düzeyini belirlemek için Eş Destek Ölçeği ve demografik değişkenlerle ilgili bilgi almak için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, eş desteği, cinsel yaşam memnuniyeti ve eğitim düzeyi değişkenlerinin evlilik doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Cinsiyet, çocuk sayısı, evlilik süresi, eşler arasındaki yaş farkı, ailenin gelir düzeyi ve ev içi sorumlulukların paylaşımı değişkenlerinin evlilik doyumunu anlamlı bir şekilde yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kansız ve Arkar (2011) tarafından 55 evli çiftle yapılan bir araştırmada, mizaç ve karakter özelliklerinin çift uyumu ile olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak, katılımcıların mizaç ve karakter özelliklerini belirlemek için Mizaç ve Karakter Ölçeği, evlilik uyum düzeylerinin belirlenmesi için Çift Uyum Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, eşlerin memnuniyet-doyum, fikir birliği ve genel olarak evlilik doyumları ile ödül bağımlılığı mizaç boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ödül bağımlılığı mizaç özelliğinin yüksek oluşunun eşler arasındaki memnuniyet-doyum, fikir birliği, bağlılık ve genel evlilik uyum düzeylerini doğrudan yordadığı görülmüştür.

Duman (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmaya 200 evli birey dâhil edilmiştir. Veri toplamak amacıyla katılımcılara Mizaç ve Karakter Envanteri, Evlilik Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, zarardan kaçınma mizaç boyutu ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde, kendini yönetme ve işbirliği yapma karakter boyutları ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yenilik arayışı, ödül bağımlılığı ve sebat etme mizaç boyutları ve kendini aşma karakter boyutu ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

2.10.2 Yurt İçinde Evlilik Uyumu ile İlişkiye Dair İnançlar Alanında Yapılmış Olan Çalışmalar

Yurt içinde ilişki inançlarıyla ilgili yapılan ilk araştırmalardan biri, Hamamcı (2005b) tarafından yapılmıştır. 182 (99 kadın, 83 erkek) evli kadın ve erkekle yapılan araştırmada, işlevsel olmayan ilişki inançları ile evlilik çatışması arasındaki ilişkiler

incelenmiştir. Veri toplamak amacıyla Evlilik Yaşam Ölçeği ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, yüksek düzeyde işlevsel olmayan ilişki inançlarına sahip olma ile daha sık evlilik çatışması yaşama ve daha stresli hissetme arasında ilişki bulunmuştur. İlişki inançlarıyla ilgili *zihin okuma* alt boyutu ile kadınların yaşadıkları evlilik çatışması arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Hamamcı (2005a) tarafından 190 (98 kadın, 92 erkek) evli bireyle yapılan bir başka çalışmada, işlevsel olmayan ilişki inançları ile evlilik doyumu ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler incelemiştir. Veri toplamak amacıyla evlilik uyumunu belirlemek için Çift Uyum Ölçeği, evlilik doyum düzeyini belirlemek için Evlilik Yaşam Ölçeği ve ilişki inançlarını belirlemek için İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, evlilik uyumu düşük bireylerin evlilik uyumu yüksek bireylere göre, daha fazla işlevsel olmayan ilişki inançlarına sahip oldukları bulunmuştur. İlişki inançlarıyla ilgili *zihin okuma* alt boyutu, kadınların evlilik doyumu ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. İşlevsel olmayan ilişki inançlarıyla ilgili, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı bir fark bulunmazken, eğitim düzeyi değişkeniyle ilgili anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Güven (2005) tarafından 305 (151 kadın, 154 erkek) evli bireyle yapılan bir çalışmada, evlilik doyumunun yordayıcılarının neler olduğu araştırılmıştır. Veri toplamak amacıyla, bireylerin evlilik uyumlarını belirlemek için Evlilik Yaşam Ölçeği, kişilerarası ilişkilerinde sahip oldukları ilişki inançlarını belirlemek için İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği ve evlilikte karşılaşılan sorunları çözme becerilerini belirlemek amacıyla da Evlilikte Problem Çözme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerden, evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu birinci sırada, gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmaların ise ikinci sırada yordadığı bulunmuştur. İncelenen diğer değişkenlerden demografik değişkenler (yaş ve cinsiyet), yakınlıktan kaçınma ve zihin okumanın ise, evlilik doyumunu yordamada bir katkısının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de ilişki inançlarıyla ilgili yapılan betimsel araştırmaların yanı sıra, farklı çalışmaların da yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, Kalkan ve Ersanlı (2008) tarafından yapılan araştırmada, bilişsel-davranışçı yaklaşıma dayalı evlilik ilişkisini geliştirme programının evli bireylerin evlilik uyumuna etkisi incelenmiştir. Anılan

araştırmada, kontrol gruplu ön-test ve son-test modeli kullanılmıştır. Araştırmanın deney grubunda 15 kontrol grubunda 15 kişi yer almıştır. Uygulanan evlilik ilişkisini geliştirme programının evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini arttırdığı saptanmıştır.

Düzgün (2009) tarafından 157 (74 kadın, 83 erkek) evli bireyle yapılan bir çalışmada, evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca cinsiyet, yaş, evlilik süresi, eşin yaşı, evlenme yaşı, eşin destek düzeyi, evliliğin geleceğini değerlendirme biçimi gibi demografik faktörlerin evlilik uyumuyla ilişkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara, Evlilikte Uyum Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, İlişkilerde İnanç Envanteri ve Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, evlilik uyumu ile eşin destek düzeyi ve evliliğin geleceğini değerlendirme biçimi arasında olumlu yönde, evlilik uyumu ile depresyon arasında ise olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara ek olarak, yaş, evlilik süresi, evlenme yaşı, evliliğin geleceğini değerlendirme biçimi ve depresyon puanının evlilik uyumunu yordayıcı güce sahip olduğu belirlenmiştir.

Sığırcı (2010) tarafından, evli bireylerin bağlanma biçimleri ve ilişkiye dair inançlarının evlilik doyumu ile ilişkisi incelenmiştir. İkiyüzyirmi evli bireyle (120 kadın, 100 erkek) yürütülen araştırmada veri toplamak amacıyla, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, İlişki İnanç Envanteri ve Evlilik Yaşam Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kaygılı, kaçınılmalı bağlanma biçimleri ve ilişkiye dair inançlar arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, kaygı ve kaçınılmalı bağlanma düzeyi arttıkça ve ilişkiye dair gerçekçi olmayan inançları kullanma sıklığı arttıkça evlilik doyumunun azaldığı saptanmıştır. Ayrıca bağlanma tarzlarından *kaçınılmalı bağlanmanın*, ilişkilere dair inançlardan ise, *eşler değişmez* şeklindeki inancın evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordayıcı güce sahip olduğu bulunmuştur.

Tufan Çetin (2010) tarafından 246 (129 kadın, 117 erkek) evli bireyle yapılan bir çalışmada, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve bağlanma stillerinin evlilik doyumunu yordama gücü incelenmiştir. Veri toplamak amacıyla, katılımcıların evlilik doyum düzeylerini belirlemek için Evlilik Yaşam Ölçeği, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları belirlemek için, İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği, bağlanma stillerini belirlemek için Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, demografik bilgileri elde etmek için de Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, cinsiyet, yaş,

gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, zihin okuma, kaçınmalı bağlanma ve kaygılı bağlanmanın evlilik doyumunun anlamlı yordayıcıları olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplam varyansın çok az bir kısmını açıklamakla birlikte, yakınlıktan kaçınmanın evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

Sarı (2012) tarafından, evli bireylerin kendi anne babalarını algılama biçimleri, otomatik düşünceleri ve bağlanma stillerinin evlilik doyumu ile olan ilişkileri incelenmiştir. 150 evli bireyle yürütülen araştırmada, veri toplama aracı olarak, algılanan ebeveyn tutumlarını ölçmek için Young Ebeveynlik Ölçeği, otomatik düşünceleri belirlemek için Otomatik Düşünceler Ölçeği, bağlanma stillerini belirlemek için İlişkiler Anketi Ölçeği ve evlilik doyum düzeylerini belirlemek için Evlilik Doyum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, anneye ilişkin algılanan duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ve cezalandırıcı ebeveynlik biçimleri ile babaya yönelik kuralcı/kalıplayıcı ve duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ebeveynlik biçimlerinin kişilerin evlilik doyumları ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Olumsuz düşünceler ile evlilik doyumu arasında da olumsuz yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Ayrıca, kaygılı ve kaçınmalı bağlanma stillerine sahip bireylerin evlilik doyumlarının düşük olduğu belirlenmiştir.

Yıldız (2012) tarafından 478 evli bireyle yapılan çalışmada, bazı demografik faktörlerin (cinsiyet, yaş, evlilik süresi ve eğitim düzeyi) ve ilişkiye dair inançların evlilik uyumunu yordama gücü araştırılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak İlişkilerde İnanç Envanteri (İİE), Evlilikte Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, evli bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyetlerine, evlilik sürelerine ve öğrenim düzeylerine göre anlamlı biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Evli bireylerde ilişkiye dair inançlar (sevilemezlik ve çaresizlik) ile evlilik uyumu arasında negatif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Ayrıca, öğrenim durumu, cinsiyet ve çaresizlik inancının evlilik uyumunun yordayıcıları olduğu saptanmıştır.

Erok (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, ilişkilere ait bilişsel çarpıtmalar, ilişkide inançlar, kişilerarası ilişki kurma tarzı, kişilerarası öfke ve evlilikte problem çözmenin evlilik çatışmasını yordama gücü araştırılmıştır. 101 evli çiftle yürütülen araştırmada, veri toplamak amacıyla katılımcılara Evlilik Çatışması Ölçeği, İlişkilerde İlişkin Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği, İlişkilerde İnanç Envanteri, Kişilerarası Tarz Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği, Evlilikte Problem Çözme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu

uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların evlilik çatışması yaygınlığı ilişkilere dair bilişsel çarpıtmalardan yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve zihin okuma ile yüksek düzeyde pozitif anlamlı ilişki göstermektedir. Evlilik çatışması yaygınlığı, kişilerarası ilişki kurma tarzlarından baskın, kaçınan, öfkeli, manipülatif ve küçümseyici tarz ile kişilerarası öfke düzeylerinden kişilerarası öfke intikama yönelik tepkiler ve kişilerarası öfke pasif saldırgan tepkiler ile yüksek düzeyde pozitif anlamlı ilişkide olduğu bulunmuştur. Evlilik çatışması yaygınlığını birinci derecede evlilikte problem çözme, ikinci derecede kişilerarası öfke intikama yönelik tepkiler ve üçüncü derecede ilişkilere ait bilişsel çarpıtmaların yordadığı saptanmıştır.

Türkiye’de ilişki inançlarıyla ilgili araştırmalar genel olarak incelendiğinde, *ilişki inançları*, *akıldışı inançlar*, *işlevsel olmayan inançlar* gibi kavramların son dönemde özellikle romantik ilişkiler ve evlilik ilişkisinde ele alınan değişkenler arasında yer aldıkları gözlenmektedir. Gerek romantik ilişkiler gerekse evlilik ilişkisi bağlamında en sık çalışılan boyutların *uyum* ve *doyum* kavramları olduğu göze çarpmaktadır. Akıldışı inançlar ile bağlanma ve demografik değişkenler arasındaki ilişkinin birkaç farklı araştırmada incelendiği gözlenmiştir. Bir başka açıdan, uygulamaya yönelik olarak -bilişsel-davranışçı yaklaşım bağlamında- akıldışı inanç kavramının müdahale programlarında öne çıkan bir değişken olduğu görülmektedir. Ayrıca, akıldışı inançlar ile ilişkilerdeki *uyum* ve *doyum* düzeyi arasındaki araştırmaların sonuçlarına genel olarak bakıldığında, söz edilen inançlar ile uyum-doyum kavramları arasında olumsuz yönde ilişkinin olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, farklı araştırmalarda farklı akıldışı inanç kategorilerinin ilişki doyumunu ve ilişki uyumu ile olumsuz yönde ilişkide olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, akıldışı inanç kategorileri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkide tutarlı sonuçların elde edildiği belirlenmiştir. Özetle, akıldışı inançların evlilik uyumunun azalması üzerinde etkili bir değişken olduğu düşünülmektedir.

2.10.3 Yurt İçinde Evlilik Uyumu ile Çatışma Çözüm Stilleri Alanında Yapılmış Olan Çalışmalar

Yurt içinde çatışma konusunda yapılan ilk çalışmalardan biri Tezer (1986) tarafından yapılmıştır. 104 evli çiftle yapılan araştırmada, eşlerin genel evlilik doyumları, çatışmanın süresine, sıklığına, hissedilen gerginlik düzeyine ve çatışmada hissedilen sorumluluğa göre incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kadınların çoğunlukla

çatışmadan eşlerini sorumlu tuttıkları, yaşanan çatışmanın uzunluğunun ve gerilimin düzeyinin evlilikten alınan doyumunu etkilediği bulunmuştur. Erkeklerde ise, çatışmanın uzunluğunun ve sıklığının evlilikten alınan doyumunu olumsuz yönde etkilediği ancak çatışma sorumluluğunu kendilerinde görmelerinin de doyumunu arttırdığı bulunmuştur.

Hatipoğlu (1993) tarafından yapılan bir çalışmada, bazı demografik değişkenler ile evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının kadın ve erkek eşlerin evlilik doyumundaki rolü araştırılmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan 77 evli çifte, Evlilik Çatışması Ölçeği, Evlilik Yaşam Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kadın ve erkek eşlerin evlilik doyumuna farklı değişkenlerin etki ettiği bulunmuştur. Evlilik çatışmasının yaygınlığı erkek eşlerin evlilik doyumunu açıklayan değişken olarak görülmektedir. Buna karşılık, evlilik çatışmasının yaygınlığı ve eğitim düzeyi kadın eşlerin evlilik doyumunu açıklayan değişkenler olarak belirlenmiştir.

Tümer (1998) evli çiftlerdeki çatışma odakları ve iletişim sorunlarını incelemiştir. Araştırmaya 43 evli çift katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, bireylerin aktif çatışma ve varoluş çatışma düzeyleri yaşlarına göre değişmekte ve öğrenim düzeyleri arttıkça çatışma düzeyleri azalmaktadır. Ayrıca çalışmayan kadınların varoluş ve yoğunluk çatışmasını daha fazla yaşadıkları, eşler arasındaki yaş farkı ile çatışma düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu, yaşın ilerlemesi ile aktif çatışmanın azaldığı, evlilik yaşının ilerlemesiyle çatışma düzeyinin düştüğü gösterilmiştir.

Malkoç (2001) tarafından evli bireylerin iletişim şekilleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmaya 200 evli birey dahil edilmiştir. Veri toplamak amacıyla Çift Uyum Ölçeği ve İletişim Şekilleri Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik uyumları yüksek olan bireylerin, evlilik uyumları düşük olan bireylere göre, yapıcı iletişim tarzını, yıkıcı iletişim tarzına göre daha fazla kullandıkları bulunmuştur.

Uğurlu (2003) evli çiftlerde cinsiyet ayrımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetimi ve evlilik uyumu arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya katılan 112 evli çifte Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Çift Uyum Ölçeği ve Çatışma Yönetimi Biçimleri Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kadın ve erkeklerin çatışma çözüm stillerinin farklı olduğu saptanmıştır. Buna göre, erkeklerde olumsuz aktif çatışma stili, eğitim düzeyinin azalması, çatışma sıklığının artması, çatışmanın karşı tarafla

başlatılması ve düşmanca cinsiyetçiliğin artması ile ilişkili bulunmuştur. Kadınlarda ise, pasif çatışma çözüm stiline, çatışmanın karşı tarafça başlatılması, çatışmanın sonunda eşlerinin istediğinin olması ve gelir düzeyinin azalması ile bağlantılı olduğu saptanmıştır.

Hünler ve Gençöz (2003) tarafından 92 evli çiftle yapılan araştırmada, boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide algılanan evlilik problemleri çözümleme becerisinin oynadığı kritik rolü araştırmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda veri toplamak amacıyla, Çift Uyum Ölçeği, Evlilikte Problem Çözme Ölçeği ve Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, çiftlerin boyun eğici davranışlarındaki artışlar algılanan problem çözme becerilerinin düşmesine, bu da evlilik doyumlarının azalmasına neden olmaktadır.

Özen (2006), eşlerin değer uyumlarının ve çatışma çözüm stillerinin çiftlerin evlilik uyumları üzerindeki yordayıcı etkisini incelemiştir. Araştırma 140 evli çiftle yapılmıştır. Veri toplamak amacıyla Schwartz Değerler Listesi, Çift Uyum Ölçeği ve Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, olumsuz çatışma stillerini kullanmanın çiftlerin evlilik uyumunu olumsuz biçimde yordadığı sunucuna ulaşılmıştır.

Curun (2006), evli çiftlerin yüklemeleri, iletişim çatışmaları ve cinsiyet rolü yönelimlerinin evlilik doyumu ile olan ilişkilerini incelemiştir. 102 evli çift ile yürütülen araştırmada, veri toplama araçları olarak, İlişki Yükleme Ölçeği, Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, nedensel yüklemeler, odak ve güdü, yaklaşma-kaçınma ve erkeksi ve kadınsı kişilik özellikleri boyutları açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Ayrıca, tüm katılımcılar açısından, uyum alt boyutu için sırasıyla niyet, kadınsılık, erkeksilik ve istikrar değişkenleri, çatışma alt boyutu için kadınsılık ve genellik değişkenleri ve evlilik doyumu için de niyet ve kadınsılık değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur.

Polat (2006) tarafından 204 evli bireyle yapılan bir çalışmada, evlilik uyumu, aldatma eğilimi ve çatışma eğilimi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Veri toplamak amacıyla Çatışma Eğilimi Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği ve Aldatma Eğilimi Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, evlilik uyumu yüksek olan kadın ve erkeklerin çatışma eğilimlerinin dah düşük olduğu bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzeyin

yükselmesi ile evlilik uyumunun yükseldiği, çatışma eğilimlerinin düştüğü saptanmıştır. Ayrıca, evlilik uyumu yüksek olan kadın ve erkeklerin aldatma eğilimlerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Sakmar (2010) tarafından 68 evli çocuklu, 74 evli çocuksuz ve 66 birlikte yaşayan bireyle yapılan çalışmada, evli ve birlikte yaşayan bireylerde değişik iletişim şekillerinin ve cinsel doyumun ilişki doyumunu yordayıcılığı araştırılmıştır. Veri toplamak amacıyla, İletişim Şekilleri Ölçeği, Golombok-Rost Cinsel Doyum Ölçeği, Çift Uyum Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bütün gruplar için, yüksek seviyede yapıcı iletişim şekli, cinsel doyum ve düşük seviyede yıkıcı iletişim şeklinin ayrı ayrı yüksek ilişki doyumunu yordadığını göstermiştir. Ancak duygusal-mantıklı iletişim şeklinin ilişki doyumuyla arasındaki pozitif ilişki sadece evli-çocuklu bireyler için; saldırgan iletişim şeklinin ise, ilişki doyumuyla arasındaki negatif ilişki sadece evli çocuksuz ve birlikte yaşayan bireyler için saptanmıştır. Ayrıca evli çocuksuz bireyler için cinsel doyumun yıkıcı iletişim şekli ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkiyi düzenlediği bulunmuştur.

Türkiye’de çatışma konusunda yapılan betimsel çalışmaların yanı sıra, Duran ve Hamamcı (2010) tarafından yapılan bir deneysel çalışmada, Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin (16 çift) iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada iletişim becerisi İletişim Becerileri Envanteri, çatışma iletişim tarzları da Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği ile ölçülmüştür. Deney grubunda yer alan katılımcılara dokuz oturumdan oluşan Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı’nın romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencisi çiftlerin iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu, ancak programın çatışmaya ilişkin olumlu iletişim tarzlarını geliştirmede etkili olmadığı bulunmuştur.

Betimsel çalışmalardan farklı olarak, Ekşi ve Kahraman (2012) tarafından yapılan bir başka çalışmada, evli kadınlarda aile eğitim programının evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın deney ve kontrol grubu 20 kişiden oluşmuştur. Araştırmada evli kadınların evlilik uyum düzeylerini belirlemek amacıyla Evlilik Uyum Ölçeği, aile sistemlerini değerlendirmek amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. 10 kişilik deney grubuna 12 hafta boyunca aile eğitim programı

uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan araştırma sonucunda, uygulanan aile eğitim programının evlilik uyumunu ve aile sistemi içindeki duygusal tepki verebilme durumunu arttırmada etkili olduğu saptanmıştır. Ancak uygulanan eğitim programının aile sistemi içindeki problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonda etkili olmadığı belirlenmiştir.

Diğer taraftan, Şengül Öner (2013) tarafından 113 çift ile yapılan bir çalışmada, evli bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek, evli bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek ayrıca evli bireylerin evlilik çatışmaları ve çatışma çözüm stillerini evlilik uyumları üzerindeki yordayıcı etkisini incelemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda katılımcılara, evlilik çatışmasını ölçmek için Evlilik Çatışması Ölçeği, çatışma çözüm stillerini ölçmek için Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği, evlilik uyumunu ölçmek için Evlilikte Uyum Ölçeği ve demografik özellikleri belirlemek için ise oluşturulan Kişisel Bilgi formu uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kadınlarda çatışma yaygınlığının ve olumsuz çatışma çözüm stillerinin; erkeklerde, çatışma yaygınlığının ve boyun eğmenin; katılımcıların tümünde ise çatışma yaygınlığının, olumlu çatışma çözüm stillerinin, olumsuz çatışma çözüm stillerinin ve boyun eğmenin evlilik uyumunun önemli birer yordayıcısı oldukları bulunmuştur.

Türkiye’de çatışma konusunda yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde, evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri gibi değişkenlerin sıklıkla çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca çatışma iletişim tarzları ve iletişim çatışması gibi değişkenlerinin birlikte kullanıldığı araştırmalar da bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, olumlu ve olumsuz çatışma çözüm stillerinin evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun güçlü birer yordayıcısı olduğu önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmalarda olumlu çatışma çözüm stili ve evlilik uyumu arasında olumlu yönde, olumsuz çatışma çözüm stili ile evlilik uyumu arasında ise olumsuz yöndeki ilişki tutarlı bir sonuç olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre, olumlu çatışma çözüm stilleri ve sağlıklı iletişim boyutlarının evlilik uyumunun yükselmesi üzerinde katkılarının olduğu görülmektedir.

2.10.4 Yurt Dışında Evlilik Uyumu ile Kişilik Özellikleri Alanında Yapılmış Olan Araştırmalar

Yurt dışında evlilik uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalarda, kişilik özelliklerinin daha çok Beş Faktör Modeli bağlamında ele alındığı görülmektedir. Donnellan, Conger ve Bryant (2004) tarafından 400 evli çiftle yapılan bir araştırmada, beş faktör kişilik boyutları ile evlilik ilişkisi arasındaki bağlantı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, nörotiklik boyutu ve olumsuz etkileşimler arasında pozitif yönde, nörotiklik boyutu ve evliliğin genel değerlendirmesi arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki, uyumluluk boyutu ve olumsuz etkileşimler arasında olumsuz yönde, uyumluluk boyutu ve evliliğin genel değerlendirmesi arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Malouff, Thorsteinsson, Schutte, Bhullar ve Rooke (2010) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında, 3848 heteroseksüel eşin BFM bağlamında kişilik özellikleri ve ilişki doyumu arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalar incelenmiştir. Bu bağlamda, düşük düzeyde nörotiklik, yüksek düzeyde uyumluluk, öz disiplin ve dışadönüklük boyutları ile ilişki doyumunun önemli ölçüde ilişkide olduğu bulunmuştur. Ayrıca, bireylerin kişilik özellikleri ve yakın ilişkilerdeki ilişki doyumlarının kadın-erkek ya da evli olan-evli olmayan bireyler arasında önemli ölçüde değişmediğinin altı çizilmiştir. Son olarak yapılan meta-analiz çalışmasında elde edilen sonuçların, BFM'nin kullanılabilirliğini desteklediğinin ve modelin yakın ilişkilerin anlaşılması üzerinde önemli bir alan oluşturduğunun önemi vurgulanmıştır.

Akram ve Malik (2011) tarafından 30 evli çiftle yapılan bir çalışmada, kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada katılımcılara Çift Uyum Ölçeği ve NEO Kişilik Envanteri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, evlilik uyumu ile dışadönüklük ve özdisiplin boyutları arasında olumlu yönde ve anlamlı ilişki; gelişime açıklık ve evlilik uyumu arasında ise, olumlu yönde ancak anlamlı olmayan ilişki bulunmuştur.

Bouchard, Lussier ve Sabourin (1999) kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya 446 çift dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kadınlar ve erkekler için evlilik uyumunu yordayan en güçlü değişkenin nörotiklik boyutu olduğu belirlenmiştir. Nörotiklik boyutu yüksek kadınların ve erkeklerin evlilik uyumlarının düşük olduğu bulunmuştur.

Chen, Tanaka, Uji, Hiramura, Shikai, Fujihara ve Kitamura (2007) tarafından 66 evli çiftle yapılan bir araştırmada, Japon çiftlerde kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla, Evlilik Uyum Ölçeği ve Eysenck Kişilik Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, erkeklerin nörotiklik puanları ile kadınların düşük evlilik doyumları; kadınların dışadönüklük puanları ile erkeklerin evlilik doyumları ilişkili bulunmuştur.

Bir diğer araştırmada Scorsolini-Comin ve Santo (2012), Brezilya'lı evli bireylerde öznel iyi olma, çift uyumu ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. 106 evli birey Öznel İyi Olma Ölçeği, Çift Uyum Ölçeği ve Evlilik Doyum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, Öznel İyi Olma Ölçeğinin alt boyutlarından olan yaşam doyumunu ile çift uyumu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sierau ve Herzberg (2011) tarafından yapılan başka bir çalışmada, 207 heteroseksüel çift üzerinde çatışma çözüm stilleri, kaçınan ve kaygılı bağlanma ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Olumlu sorun çözme stiline –eşlerden birinin kaygılı bağlanma stiline sahip olma durumunda bile-ilişki doyumunu arttırdığı, uyma çatışma çözüm stiline kullanılması ise, kaçınan bağlanmanın olumsuz etkilerini ortadan kaldırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Blum ve Mehrabian (1999) tarafından yapılan bir araştırmada, yaşları 20-85 arasında değişen 166 evli çifte ulaşılmıştır. Katılımcılara Evlilik Doyumu Ölçeği ve PAD Mizaç Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, hoş/canayakın olma (pleasant) ve baskın olma gibi özelliklere sahip bireylerin evliliklerinde daha mutlu hissettikleri bulunmuştur. Ayrıca, antipatik (unpleasant) ve itaatkar olma gibi özelliklere sahip olan kadınların evlilik doyum düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur.

Bir başka araştırma, evlilik süreleri ortalama 34 yıl olan yaşlı çiftler üzerinde O'Rourke, Claxton, Chou, Smith ve Hadjistavropoulos (2011) tarafından yapılmıştır. Anılan araştırmada, yaşlı çiftlerde kişilik özellikleri ve evlilik doyumunun yordayıcısı olarak eşler arası kişilik özelliklerindeki farklılıklar incelenmiştir. 125 yaşlı çifte veri toplamak amacıyla Çift Uyum Ölçeği ve Beş Faktör Envanteri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, dışadönüklük evlilik doyumunun bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Ayrıca, eşler arasında gelişime açıklık boyutunda ki benzerlik –erkekler için- yüksek düzeyde evlilik doyumunu ile ilişkili bulunmuştur. Bir başka sonuç olarak, uyumluluk boyutundaki benzerlik ise, -kadınlar için- evlilik doyumunun bir yordayıcısı olarak

belirlenmiştir. Kadın ve erkekler için nörotiklik alt boyutunun evlilik doyumu ile ilişkili bulunmaması, araştırmanın en dikkat çekici sonucu olarak aktarılmıştır.

Bir diğer araştırma Marathe (2012) tarafından yapılmıştır. Araştırmada yaşam doyumu ile evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya katılan 200 evli çiftte Yaşam Doyumu Ölçeği ve Evlilik Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kadınların yaşam doyumu erkeklere göre, şehirde yaşayan kişilerin ise kırsalda yaşayan kişilere göre yaşam doyumları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, kadınların evlilik uyum düzeylerinin, erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Farklı bir biçimde, Twenge, Campbell ve Foster (2003) tarafından yapılan bir derleme makalesinde, ebeveynlik ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma kapsamında, 97 makale incelenmiş ve toplam 47692 katılımcıyla ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, anne-baba olan kişilerin evlilik doyumları, anne-baba olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Ebeveyn olmanın evlilik doyumu üzerindeki olumsuz etkisi kadınlarda daha yüksek bulunmuştur.

Zoby (2005) tarafından yapılan bir başka araştırmada, kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda katılımcılara, Beş Faktör Envanteri ve Çift Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, evlilik uyumu ile *uyumluluk* ve *gelişime açıklık* alt boyutları arasında olumlu yönde, *nörotiklik* boyutu ile olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yurt dışında kişilik özellikleri ve evlilik uyumu ile ilgili yapılan araştırmalarda tutarlı bir sonuç olarak, nörotiklik alt boyutu ile evlilik uyumu arasındaki olumsuz ilişki dikkat çekmektedir.

2.10.5 Yurt Dışında Evlilik Uyumu ile İlişkiye Dair İnançlar Alanında Yapılmış Olan Araştırmalar

Möller ve Van der Merwe (1997) tarafından yapılan bir araştırmada, 50 evli çift üzerinde akıldışı inançlar, kişilerarası algı ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Evli çiftlere Çift Uyum Ölçeği ve Kişisel İnanç Anketi (Survey of Personal Beliefs; SPB) uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çift uyumu ve SPB'nin alt boyutları –gereklilikler, düşük engellenme toleransı ve benlik değeri- arasında güçlü ilişki bulunmuştur. Kişilerarası boyutta ise, çift uyumu yüksek düzeyde olan kadınların, çift uyumu düşük düzeyde olan kadınlara göre, eşlerinin felaketleştirme (awfulizing), düşük engellenme toleransı ve benlik değeri inançlarını daha iyi yordadıkları belirlenmiştir.

Uebelacker ve Whisman (2005) tarafından yapılan bir başka araştırmada, evli depressif kadınlar arasında ilişki inançları, yüklemeler ve eş davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu amaçla kadınların depresyon tanısı aldığı 28 ve kadınların depresyon tanısı almadıkları 48 çifte ulaşılmıştır. Katılımcılara Beck Depresyon Ölçeği, Evlilik Kalitesi Ölçeği, İlişki Yüklemeleri Ölçeği ve İlişki İnanç Envanteri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, depresyon düzeyleri yüksek ve depresyon düzeyleri düşük olan iki grup karşılaştırıldığında, depresyon düzeyi yüksek kadınların daha fazla işlevsel olmayan ilişki yüklemelerine sahip oldukları ve eşlerinin davranışlarını daha olumsuz buldukları belirlenmiştir. Depresyon düzeyi yüksek kadınların eşlerinin ise, işlevsel olmayan yüklemelerinin ya da inançlarının daha yüksek olmadığı, ancak eşlerinin davranışlarını daha olumsuz buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Addis ve Bernard (2002) tarafından 61 evli çiftle yürütölen araştırmada, evlilik uyumu, duygusal özellikler, iletişim becerileri ve akıldışı inançlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda katılımcılara, Evlilik Uyum Ölçeği, Genel Tutum ve İnanç Ölçeği ve İletilişim Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, akıldışı düşünceler ile evlilikte yaşanan sorunlar arasında ilişki bulunmuştur. Öfke, kaygı ya da iletişim becerilerinin bireylerin yaşadıkları evlilik sorunları üzerinde ayırt edici gücü bulunmamıştır.

Haferkamp (1994), ilişki inançları, kendini izleme (self-monitoring) ve evlilik çatışması arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya katılan 74 evli çifte; Çift Uyum Ölçeği, Snyder Kendini İzleme Ölçeği, İlişki İnanç Ölçeği ve Evlilik Çatışması Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, işlevsel olmayan ilişki inançları ile evlilik doyumu arasında olumsuz yönde, çatışma davranışları arasında ise olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Koolae, Adibrad ve Sedgh (2009) tarafından yapılan bir başka araştırmada, boşanmak için başvuran 50 kadın ile evlilikleri devam eden 50 kadının ilişki inançları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla katılımcılara İlişki İnanç Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, boşanma sürecinde olan kadınların daha fazla akıldışı inançlara sahip oldukları bulunmuştur. Bu farklılıkların özellikle “eşler değişemez” ve “anlaşmazlık yıkıcıdır” alt boyutlarında göröldüğu belirlenmiştir.

Dowd, Means, Pope ve Humphries (2005), yüklemeler, evlilik doyumu ve kendini açma (self-disclosure) arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmada 132 evli kadın ve 127 evli erkeğe ulaşılmıştır. Katılımcılara veri toplamak amacıyla İlişki Yüklemeleri Ölçeği, Evlilikte Kendini Açma Anketi ve Üçlü İletişim Ölçeğinin evlilikle ilgili alt ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kadın ve erkekler için kendini açma ile evlilik doyumu arasında güçlü ilişki bulunmuştur. Ayrıca düşük düzeyde olumsuz yüklemeler ile evlilik doyumunun artması arasında ilişki belirlenmiştir. Erkekler açısından, kendini açma davranışının yüklemeler ve evlilik doyumu ilişkisinde aracı rolünün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Debord, Romans ve Krieshok (1996), evli bireyler için ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmalar ölçeğini geliştirmişlerdir. 370 evli birey ile yapılan araştırmada, veri toplamak amacıyla Çift Uyum Ölçeği, Akıldışı İnançlar Ölçeği ve İlişki İnançları Anketi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, yüksek düzeyde ilişki odaklı akıldışı inançlar ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde, yüksek düzeyde genel anlamda sahip olunan akıldışı inançlar ile evlilik uyumu arasında ise olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Möller ve Van Zyl (1991) ilişki inançları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmaya katılan 46 evli çiftte Çift Uyum Ölçeği ve İlişki İnanç Envanteri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, İlişki İnanç Ölçeği'nin "*anlaşmazlık yıkıcıdır*" ve "*cinsel mükemmellik*" alt boyutları ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Metts ve Cupach (1990) tarafından yapılan bir araştırmada, romantik ilişkilerde ilişki doyumu, ilişki inançları ve problem çözme arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmaya 322 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, "*anlaşmazlık yıkıcıdır*" ve "*eşler değişemez*" inançlarına sahip bireylerin, terk etme ve ihmal etme tepkilerini daha sık verdikleri ve ilişki doyumlarında azalma görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Yurt dışında ilişki inançları ile ilgili yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde, söz edilen inançlar ile uyum-doyum kavramları arasında olumsuz yönde ilişkinin olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, farklı araştırmalarda farklı akıldışı inanç kategorilerinin ilişki doyumu ve ilişki uyumu ile olumsuz yönde ilişkide olduğu dikkat çekmektedir. Bir başka ifadeyle, akıldışı inanç kategorileri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkide tutarlı sonuçların elde edildiği görülmektedir.

2.10.6 Yurt Dışında Evlilik Uyumu ile Çatışma Çözüm Stilleri Alanında Yapılmış Olan Araştırmalar

Kurdek (1995) tarafından yapılan bir araştırmada, iki yıl boyunca karı-kocaların üç çatışma çözüm stilini –çatışmaya girme, geri çekilme ve uyum gösterme- kullanmaları ve eşlerin evlilik doyum düzeylerindeki değişiklikler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 155 evli çift dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kadın ve erkeklerin evlilik doyumları çatışma çözüm stillerinden etkilenmekte ancak erkeklerin evlilik doyumları eşlerinin çatışmayı nasıl çözdüklerinden daha sıklıkla etkilenmektedir. Ayrıca araştırmada ilk ölçüm zamanından üçüncü ölçüm zamanına kadar kadınların çatışmaya girmesi ve erkeklerin geri çekilme örüntüsündeki artışın her iki eş içinde evlilik doyumunun azalması ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Greeff ve De Bruyne (2000), rekabet, ortak hareket etme, uzlaşma, kaçınma ve uyum sağlama çatışma çözüm stilleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma 57 evli çiftle yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre, evlilik doyumları ile en yüksek düzeyde ilişkide olan çatışma çözüm stili, ortak hareket etme olarak bulunmuştur. Diğer taraftan eşlerden birinin ya da ikisinin rekabetçi çatışma çözüm stilini kullanmaları en düşük düzeyde evlilik doyumları ile ilişkili bulunmuştur.

Wunderer ve Schneewind (2008) tarafından 663 evli çiftle yapılan bir çalışmada, evlilik standartları, çiftlerin başa çıkma becerileri ve evlilik doyumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik doyumları, standartlar ve başa çıkma becerileri arasında ilişki bulunmuştur. İki cinsiyet açısından da destekleyici tutumların evlilik doyumunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadınların evlilik doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bir başka araştırmada, Burleson ve Denton (1997) iletişim becerileri ve evlilik doyumları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmaya 30 evlilik sorunu olan ve 30 evlilik sorunu olmayan çift katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, sorun yaşamayan çiftlerde, iletişim becerileri ile evlilik doyumları arasında pozitif yönde, sorun yaşayan çiftlerde ise, iletişim becerileri ile evlilik doyumları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Stanley, Markman ve Whitton (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, 908 evli ya da birlikte yaşayan çift araştırmaya dâhil edilmiştir. Katılımcılara Evlilik Uyum Ölçeği ve İletişim Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, eşler arasındaki olumsuz iletişim ve etkileşim ile boşanma potansiyelinin artması arasında ilişki bulunmuştur. Geriçekilme (withdrawal) çatışma çözüm stilinin yaygın olarak kullanıldığı ve bu durumun ilişkide yaşanan olumsuzlukları arttırdığı olumlu ilişkiyi ise azalttığı belirlenmiştir.

Roberts (2000) evlilikte iletişim ve bazı değişkenler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya katılan 97 çifte, Evlilik Uyum Ölçeği ve Etkileşim Tepkileri Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, evlilikte yaşanan sorunlar üzerinde etkili olan en güçlü yordayıcı erkekler için, içeçekilme tepkileri, kadınlar için ise düşmanca tepkiler olarak bulunmuştur. Bu bağlamda, gerek düşmanca davranışların gerekse uzaklaşma davranışlarının evlilik çatışması üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Betimsel çalışmalardan farklı olarak, Askari, Abbas, Noah, Hassan ve Bt Baba, (2012) tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik doyumu üzerinde iletişim ve çatışma çözüm becerileri eğitiminin etkileri incelenmiştir. Araştırmaya 54 çift dâhil edilmiştir. Katılımcılara öncelikle Evlilik Çatışması Ölçeği ve Evlilik Doyum Ölçeği uygulanmıştır. Eğitim programında iletişim becerileri, girişkenlik, dinleme, yapıcı ve yıkıcı çatışma çözüm stilleri gibi konular yer almıştır. İletişim ve çatışma çözüm becerileri eğitiminin evlilik doyumu üzerinde olumlu katkılarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dwyer (2005) tarafından yapılan bir araştırmada, bir yıllık evli çiftlerde evlilik doyumunun yordayıcıları olarak duygusal zekâ ve çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmaya katılan 50 yeni evli çifte; Kansas Evlilik Doyum Ölçeği, Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği ve Duygu Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, duygusal zekâ ve işlevsel olmayan çatışma çözüm stili evlilik doyumunun yordayıcı değişkenleri olarak bulunmuştur. Olumlu problem çözmeye, geri çekilme ve uyma çatışma çözüm stillerinin ise, evlilik doyumunun yordayıcı değişkenleri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Schneewind ve Gerhard (2002), evliliğin ilk beş yılı içinde çatışma çözümü ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi, ilişki kişiliği kavramını da dahil ederek incelemişlerdir. Araştırmaya 180 evli çift katılmıştır. Veri toplamak amacıyla Çatışma

Çözüm Ölçeği, İlişki Değerlendirme Ölçeği ve ilişki kişiliğini ölçen bir anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, daha az işlevsel olan ilişki kişiliğine sahip olan bireylerin, daha fazla yıkıcı başa çıkma stili kullandığı ve düşük düzeyde evlilik doyumu yaşadıkları bulunmuştur. Ayrıca, çatışma çözüm stiline evliliğin ilk yılında oluşmaya başladığı, zaman içinde kalıcı hale geldiği ve evlilik doyumu konusunda belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Halford, Hahlweg ve Dunne'nın (1990) yaptığı kültürler arası bir araştırmada, evlilik stresi ve iletişim biçimleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmaya Almanya'dan 24 mutsuz ve 12 mutlu çift, Avusturya'dan ise 20 mutlu ve 20 mutsuz çift katılmıştır. Her çift 10 dakikalık tartışmalara maruz bırakılmış, tartışmalar kayıt altına alınmış ve değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik stresi yaşayan çiftlerin, daha fazla olumsuz sözel ve sözel olmayan davranış gösterdikleri; Alman çiftlerin Avusturya'lı çiftlere göre daha fazla olumsuz sözel davranış ve geri çevirme davranışı sergiledikleri belirlenmiştir. Mutlu Avusturya'lı çiftlerin ise, eşlerine karşı daha az olumsuz davranışlarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cramer (2000) romantik ilişkilerde çatışma çözümü ve ilişki doyumu arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya katılan 108 bireye, İlişki Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ilişki doyumu ile olumsuz çatışma çözüm stili ve çözümlenmemiş çatışmalar arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Yurt dışında çatışma konusunda yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde, evlilik çatışması, evlilik stresi, çatışma çözüm stilleri, iletişim gibi değişkenlerin sıklıkla çalışıldığı görülmüştür. Ayrıca çatışma iletişim tarzları ve iletişim çatışması gibi değişkenlerinin birlikte kullanıldığı araştırmalara da rastlanmıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, olumlu ve olumsuz çatışma çözüm stillerinin evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun güçlü birer yordayıcısı olduğu önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

3 YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan ölçme araçları, veri toplamada izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan yöntem ve tekniklere yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Yöntemi ve Araştırma Modeli

Bu araştırma, mevcut durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın temel amacı, evli bireylerin evlilik uyumunu etkilediği düşünülen değişkenlerden, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın yordanan değişkeni evlilik uyumu, yordayıcı değişkenleri ise kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleridir.

“Evli bireylerin evlilik uyumu üzerinde kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stillerinin katkıları nedir?” şeklindeki araştırma sorusunun incelenmesinde ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bir diğer sorusu olan “Evli bireylerin evlilik doyumu cinsiyet, yaş, evlenme yaşı, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, evlenme biçimi, eşler arasındaki yaş farkı, eşle yakınlık düzeyi ve gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun incelenmesinde ise nedensel karşılaştırmalı araştırma modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen verilere bağlı olarak betimsel ve yordayıcı istatistiksel teknikler uygulanmıştır. Elde edilen verilerin betimsel analizi için ortalama ve Pearson korelasyon katsayısı; yordayıcı tekniklerden adımsal regresyon analizi, iki grubun karşılaştırılmasında t-testi, daha fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği kullanılmıştır.

3.2 Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın çalışma evrenini Diyarbakır il merkezinde yaşayan ve evliliklerinde en az bir yıl geçirmiş olan evli bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise Diyarbakır il merkezinde çeşitli kurumlarda çalışan ve evliliklerinde en az bir yıl geçirmiş olan evli bireylerden oluşmaktadır. Bu araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Fraenkel, Wallend ve Hyun, 2012). Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre sağlanmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Evli Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler

		N	%
Cinsiyet	Kadın	292	44.5
	Erkek	364	55.5
	Toplam	656	100
Yaş	21-30 yaş	141	21.5
	31-40 yaş	328	50
	41 yaş ve üstü	187	28.5
	Toplam	656	100
Eğitim Düzeyi	İlkokul/Ortaokul	40	6.1
	Lise	148	22.6
	Ön Lisans	227	34.6
	Lisans ve lisansüstü	241	36.7
	Toplam	656	100
Çocuk Sayısı	Yok	101	15.4
	Bir çocuk	186	28.4
	İki çocuk	216	32.9
	Üç çocuk ve üstü	153	23.3
	Toplam	656	100
Evlenme Biçimi	Flört ederek	482	73.5
	Görücü usulü	174	26.5
	Toplam	656	100
Eşler Arasındaki Yaş Farkı	0-5 yıl	484	73.8
	6 yıl ve üstü	172	26.2
	Toplam	656	100
Eşlerin Yakınlık Düzeyi	Akraba	138	21
	Akraba Değil	518	79
	Toplam	656	100
Gelir Düzeyi	500-1000 TL	42	6.4
	1001-2000 TL	98	14.9
	2001-3000 TL	134	20.4
	3001-4000 TL	113	17.2
	4001-5000	141	21.5
	5001 TL ve üstü	128	19.5
Toplam		656	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya 292 (%44.5) kadın ve 364 (%55.5) erkek, toplam 656 evli kişiye ait veriler analize dâhil edilmiştir. 61 kişinin verileri yanlış ve eksik doldurmalar, uç değerler gibi çeşitli nedenlerden dolayı analiz dışı bırakılmıştır. Evli bireylerin yaşları incelendiğinde, 141 kişinin (%21.5) 21-30 yaş arasında, 328 kişinin (%50) 31-40 yaş arasında ve 187 kişinin (%28.5) 41 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan evli bireylerin eğitim düzeyi incelendiğinde, 40 kişinin (%6.1) ilkokul/ortaokul, 148 kişinin (%22.6) lise, 227 kişinin (%34.6) ön-lisans, 241 kişinin ise (%36.7) lisan ve lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan evli bireylerin çocuk sayısı incelendiğinde, 101 kişinin (%15.4) çocuğunun olmadığı, 186 kişinin (%28.4) bir çocuk, 216 kişinin (%32.9) iki çocuk, 153 kişinin ise (%23.3) üç ve üstü çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan evli bireylerden 482 kişinin (%73.5) flört ederek evlendiği, 174 kişinin ise (%26.5) görücü usulü yoluyla evlendiği görülmektedir. Araştırmaya katılan evli bireylerin eşleri ile aralarındaki yaş farkı incelendiğinde 484 kişinin (%73.8) eşleri ile yaş farkının 0-5 yaş arası, 172 kişinin ise (%26.2) 6 yaş ve üstü olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan evli bireylerin eşleri ile yakınlık düzeyleri incelendiğinde, 138 kişinin (% 21) akraba olduğu, 518 kişinin ise (% 79) akraba olmadığı görülmüştür. Katılımcıların aylık gelir düzeyleri incelendiğinde, 42 kişinin (%6.4) 500 TL -1000 TL arası, 98 kişinin (%14.9) 1001 TL- 2000 TL arası, 134 kişinin (%20.4) 2001 TL -3000 TL arası, 113 kişinin (%17.2) 3000-4001 TL arası, 141 kişinin (%21.5) 4001TL-5000 TL arası ve 128 kişinin (%19.5) 5001 TL ve üstü gelire sahip olduğu saptanmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada evlilik uyumunun belirlenmesi amacıyla “Çift Uyum Ölçeği”, kişilik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla “Beş Faktör Kişilik Ölçeği”, ilişkiye dair inançların belirlenmesi amacıyla “İlişki İnanç Envanteri” ve çatışma çözüm stillerinin belirlenmesi amacıyla “Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılara ait cinsiyet, yaş, evlenme yaşı, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, evlenme biçimi, eşler arasındaki yaş farkı, eşlerarası akrabalık bağı ve gelir durumu gibi demografik bilgileri belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.2 Çift Uyum Ölçeği

Bu araştırmada evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini saptamak amacıyla Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılmıştır. Bu bölümde ilk olarak ölçeğin özgün formuna ilişkin bilgiler yanı sıra ülkemizdeki standardizasyon çalışmalarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Çiftlerin, evliliklerinin niteliğini, uyumunu ve uyumun kalitesini değerlendirmek için kullanılmış olan Spanier tarafından 1976'da geliştirilen Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale) 4 alt boyuttan oluşan, hem evli, hem de evli olmayan çiftlerde kullanılabilen 32 maddelik bir ölçektir. Ölçek, likert tipi olup puanlaması 0-4; 0-5; 0-6 arasında değişmektedir. Ayrıca 2 madde evet/hayır soruları olarak düzenlenmiştir.

ÇUÖ, altılı, yedili, beşli likert tipi bir ölçektir ve maddeler “her zaman anlaşırız”, “hemen hemen her zaman anlaşırız”, “sıkça anlaşamayız”, gibi seçeneklerden oluşmaktadır. 29. ve 30. sorularda “evet” ve “hayır” şeklinde iki seçenek bulunmaktadır. 32. soru diğerlerinden farklı olarak kişilerin, örneğin, “ilişkimin başarılı olmasını çok istiyorum ve bunun için yapabileceklerimin hepsini yapacağım” veya “ilişkimin başarılı olması güzel olurdu, fakat bunun için şu anda yaptıklarımın daha fazlasını yapmayı reddederim” gibi altı ifadeyle ilişkilerinin geleceği hakkında ne hissettiklerini en iyi tanımlayan bir ifadeyi seçmeleri istenmektedir.

Ölçekten alt boyut puanları ve toplam puan olarak iki puan türü elde edilmekte, toplam puan aralığı 0 ile 151 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar ilişki kalitesinin yüksek olarak algılandığını göstermektedir. Spanier (1976), tarafından yapılan çalışmada ölçeğin evli çiftler için ortalaması 114,8 (Ss=17,8) olarak belirtilmiştir. Toplam puan için elde edilen alfa katsayısı .96, alt ölçekler için elde edilen değerler .13 ile .94 arasında, Locke-Wallace Evlilik Uyum Testi (Lock-Wallace Marital Adjustment Test) ile arasındaki ölçüt bağlantılı geçerliği .86 olarak bildirilmiştir.

Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından ülkemizde yapılan standardizasyon çalışmasında 132 erkek 132 kadından oluşan 264 evli çift kullanmıştır. Deneklerin yaş ortalaması 36.8, evlilik süreleri ise 3 aydan 38 yıla kadar değişmekte olup ortalama evlilik süreleri 13.1 yıl olduğu açıklanmıştır. Çalışmada ölçeğin Türkiye örneklemini için güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu belirtilmiştir. Ölçekten toplam puan içinde elde edilen Cronbach değeri 0.92, çiftin mutluluğu için .83; çiftin bağlılığı için .75; çiftin ortak kararlığı için .75 ; duygusal ifade için .80 olarak ifade edilmiştir. Elde edilen puanlar ölçeğin orijinal puanlarından düşük bulunmakla birlikte, değerlerin tümünün kabul edilebilir sınırlarda olduğu görülmüştür. Bu araştırma kapsamında ölçeğin toplam puanı üzerinden yapılan Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur.

Çift Uyum Ölçeğinde 4 alt boyut bulunmaktadır.

1. Çift Uyumu (Dyadic consensus): Evlilik ilişkisi içinde önemli konularda anlaşma düzeyi, fikir birliği ile ilgili on üç maddeden oluşmaktadır. Bu bölümden alınabilecek en yüksek puan 65'tir.

2. Çift Doyumu (Dyadic satisfaction): Duygu ve iletişim ile ilgili olumlu ve olumsuz özellikleri değerlendiren on maddeden oluşmaktadır. Bu bölümden alınabilecek en yüksek puan 50'dir.

3. Sevgi Gösterme (Affectional expression): Sevgi gösterme şekillerinde anlaşma ve sevgi gösterme davranışları ile ilgili dört maddeden oluşmaktadır. Bu bölümden alınabilecek en yüksek puan 12'dir.

4. Çiftlerin Bağlılığı (Dyadic cohesion): Birlikte geçirilen zamanla ilgili beş maddeden oluşmaktadır. Bu bölümden alınabilecek en yüksek puan 24'tür (Fışiloğlu ve Demir 2000).

Çift Uyum Ölçeği, evlilik ve aile terapisi alanında, klinik ve araştırma amacıyla evlilik uyumunun ölçümünde yaygın olarak kullanılan bir ölçektir. Yayınlanmış pek çok çalışmada problemi olan ve olmayan çiftleri ayırt etmek ve evlilik ilişkisinin niteliğini değerlendirmek için Çift Uyum Ölçeği kullanılmaktadır (Fışiloğlu ve Demir, 2000).

3.3.3 Beş Faktör Kişilik Ölçeği

Beş Faktör Kişilik Ölçeği Benet-Martinez ve John (1998) tarafından "Beş Faktör Envanteri" (The Big Five Inventory) ismiyle geliştirilmiş olup, 44 maddeden oluşmaktadır. Araştırmacıların etkili ve hızlı değerlendirmeleri bakımından kısa hazırlanan bu ölçek kişilik özelliklerinden "nörotiklik", "dışadönüklük", "gelişime açıklık", "uyumluluk" ve "özdisiplin" boyutlarını ölçmektedir. Ölçekte "nörotiklik" ve "dışadönüklük" faktörleri 8'er madde, "uyumluluk" ve "özdisiplin" faktörleri 9'ar madde, "gelişime açıklık" faktörü ise 10 madde ile ölçülmektedir. (Schmitt, Allık, McCrae ve Benet-Martinez (2007) tarafından yapılan bir çalışmada Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeğinin Cronbach alfa değerleri güvenirlik değerleri, nörotiklik faktörü için .79, dışadönüklük faktörü için .77, gelişime açıklık faktörü için .76, uyumluluk faktörü için .70 ve özdisiplin faktörü için .78 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması, 56 ülke kapsamında kişilerin kendini tanımlama profilleri ve örüntüleri konusunda yapılan bir çalışmanın (Schmitt, Allık, McCrae ve Benet-Martinez, 2007) Türkiye ayağı kapsamında, Sümer (2005) tarafından yapılmıştır. Beş faktör kişilik ölçeğinin bu çalışmada seçilmesinin nedeni, ölçeğin kültürlerarası bağlamda yapılan bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliğinin gösterilmiş olmasıdır. Anılan

çalışmada beş faktör kişilik ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik değerleri .79, .77, .76, .70 ve .78 olarak sırasıyla “nörotiklik”, “dışadönüklük”, “gelişime açıklık”, “uyumluluk” ve “özdisiplin” faktörlerini gösterdiği ortaya konulmuştur (Schmitt ve ark., 2007). Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Sümer (2005) tarafından yapılmış olup, yapılan bir başka çalışmada beş faktör kişilik boyutlarının Cronbach Alfa güvenilirlik değerlerinin .64 ile .77 arasında değiştiği belirtilmektedir (Sümer, Lajunen ve Özkan, 2005).

Araştırma kapsamında ölçeğin alt boyutları için yapılan Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları nörotiklik alt boyutu için .65, dışadönüklük alt boyutu için .68, uyumluluk alt boyutu için .55, özdisiplin alt boyutu için .68 ve gelişime açıklık alt boyutu için .72 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanı üzerinden yapılan Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı ise .74 olarak bulunmuştur.

3.3.4 İlişki İnanç Envanteri

Eidelson ve Epstein (1982) tarafından yakın ilişkilerde işlevsiz inançları değerlendirmek amacıyla toplam 40 maddeden oluşan bir envanterdir. İİE’nin “anlaşmazlık zarar verir”, “zihin-okuma beklenmelidir”, “eşler değişemez”, “cinsel mükemmeliyetçilik” ve “cinsiyetler farklıdır” olarak adlandırılan beş alt ölçekten oluştuğu belirtilmiştir. Maddeler, Likert tipi 6’lı derecelendirmeye uygun olarak hazırlanmıştır. Yüksek puan ilişkide akıldışı inançların yüksekliğine işaret etmektedir (Hamamcı, Kapçı ve Türkçapar, 2009).

Hamamcı ve diğ. (2009) yaptıkları çalışmada ölçeğin özgün halindeki 40 maddeden 17’sinin Türk kültüründe işlemediği görülmüştür. Ancak tüm maddelerin önerilen beş faktörlü yapıya uygun olarak yüklendiği bulunmuştur. İstatistiksel sonuçlarda, 40 maddelik özgün beş faktörlü yapı yerine elde edilen 23 maddelik beş faktörlü yapının daha uygun olduğu bulunmuştur. İİE’nin eşzamanlı geçerliğini değerlendirmede İlişkilerde İnanç Envanteri (İİİE)’den yararlanılmıştır (n=21; 11 kadın; 10 erkek). İki ölçek arasındaki korelasyon .66 olarak hesaplanmıştır (p<.001). İİE’nin ayırt edici geçerlik analizlerine ise klinik (n=70; kadın=52; erkek=18) ve evlilik sorunu tanımlamayan gruptan (n=43; kadın=27; erkek=16) elde edilen verilerle bakılmıştır. Bağımsız gruplar için yapılan t-testi, klinik grubun daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğunu göstermiştir ($t_{111} = 2.58$; $p < .01$; klinik grup $X = 98.37$, $SS = 19.47$; evlilik sorunu tanımlamayan grup $X = 89.32$, $SS = 15.57$). Klinik grubun “Anlaşmazlık zarar verir”,

($p < .05$) “Cinsiyetler farklıdır” ($p < .004$) ve “Zihin-okuma beklenmelidir” ($p < .0001$) alt ölçeklerinde daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları bulunmuştur ($p > .05$).

Bu araştırma kapsamında ölçeğin alt boyutları için yapılan Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları “Anlaşmazlık zarar verir” alt boyutu için .70, “Cinsiyetler farklıdır” alt boyutu için .62, “Zihin-okuma beklenmelidir” alt boyutu için .57, “Cinsel mükemmeliyetçilik” alt boyutu için .60 ve “Eşler değişemez” alt boyutu için .58 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanı üzerinden yapılan Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı ise .72 olarak bulunmuştur.

3.3.5 Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği

Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği (ÇÇSÖ), çiftlerin çatışma çözüm stillerini ölçmek amacıyla Özen (2006) tarafından geliştirilmiştir. ÇÇSÖ, likert tipi bir ölçek olup altı basamaklı dereceleme sistemiyle 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, olumlu (positive), olumsuz (negative), itaat (subordination) ve geri çekilme (retreat) çatışma çözüm stilleri olmak üzere dört çatışma çözme stilini ölçmektedir. Ölçek, olumlu çatışma çözme stili altı madde, olumsuz çatışma çözme stili yedi madde, geri çekilme çatışma çözme stili altı madde ve itaat çatışma çözme stili altı maddeden oluşan alt boyutları içermektedir. ÇÇSÖ, toplam puan vermemekte, alt ölçeklerin puanlarına dayanmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanların yüksekliği, alt boyutu oluşturan çatışma çözme stilinin kullanımının arttığını, puanların düşüklüğü ise alt boyutu oluşturan çatışma çözme stilinin kullanımının azaldığını göstermektedir. (Özen, 2006). Araştırma sonuçları, ölçeğin yüksek madde yüklemeleriyle (minimum .54) yüksek yapı geçerliğine, anlamlı korelasyonlarla yüksek ölçüt geçerliğine, yüksek bölünmüş yarı test güvenilirliğine ve yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Çatışma çözüm stilleri ölçeğinin olumlu, olumsuz, geri çekilme ve itaat alt boyutları için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları sırasıyla .77, .81, .75 ve .80 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, madde- madde korelasyon değerleri .20’den yüksektir. Sonuç olarak, Özen (2006) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı Olumlu Çatışma Çözme Stili alt boyutu için .68, Olumsuz Çatışma Çözme Stili alt boyutu için .66, Geri Çekilme Çatışma Çözme Stili alt boyutu için .68 ve İtaat Çatışma Çözme Stili alt boyutu için .72 olarak bulunmuştur.

Araştırma kapsamında yapılan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı “Olumlu Çatışma Çözme Stili” alt boyutu için .72, “Olumsuz Çatışma Çözme Stili” alt boyutu için .81, “Geri Çekilme Çatışma Çözme Stili” alt boyutu için .69 ve “İtaat Çatışma Çözme Stili” alt boyutu için .68 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanı üzerinden yapılan Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı ise .93 olarak saptanmıştır.

3.3.6 Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, Ocak 2013 ile Mayıs 2013 tarihleri arasında Diyarbakır İl merkezinde yaşayan en az bir yıllık evli bireylere Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Beş Faktör Kişilik Ölçeği (BFKÖ), İlişki İnanç Envanteri (İİE) ve Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeğinin (ÇÇSÖ) uygulanması sonucunda elde edilmiştir. Birden fazla ölçek kullanılmasından dolayı, katılımcılarda yorgunluk etkisi ya da özensiz yanıtlama gibi bazı olası durumların önüne geçmek adına, veri setleri oluşturulurken ölçeklerin farklı sıralarda yer almasına özen gösterilmiştir. Kişisel bilgi formu ve ölçeklerin yer aldığı veri setleri kapalı zarflar içinde katılımcılara iletilmiş ve zarfın ağzı kapalı bir şekilde veriler toplanmıştır. Katılımcılara verecekleri yanıtların gizli tutulacağı, kişisel bir değerlendirme yapılmayacağı ve elde edilen verilerin sadece araştırma amaçlı kullanılacağı bilgisi hem bilgi formunun giriş bölümünde yazılı olarak belirtilmiş hem de sözlü olarak iletilmiştir. Ayrıca katılımcılardan ölçekleri doldururken kimlik bilgilerini vermemeleri istenmiş ve soruları içten ve samimi bir şekilde yanıtlamalarının araştırma verilerinin sağlıklı olması açısından son derece önemli olduğu belirtilmiştir.

3.3.7 Verilerin Analizi

Uygulama sonucunda veri setleri tek tek incelenerek hatalı ve eksik dolduran 14 kişinin, uç değer analizleri sonucunda da 47 kişinin verileri analiz dışı bırakılarak kalan 656 kişinin verileri üzerinden analizler yapılmıştır. Verilerin analizinde SPSS-21 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın birinci amacı doğrultusunda değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için korelasyon analizi; bağımsız değişkenlerin her birinin tek başına çift uyumu üzerindeki yordamadaki güçlerini belirlemek amacıyla adımsal regresyon analizi kullanılmıştır. Adımsal regresyon analizinde varsayımsal kriterler olan; verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini saptamak amacıyla Mahalanobis ve Durbin Watson değerlerine bakılmıştır. Mahalanobis değeri 25’in altında, Durbin Watson değerlerinin 1,5 ile 2,5 arasında değer aldığı ve verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Modele dahil edilen değişkenler arasında korelasyon değerlerinin .70’in

altında olduğu belirlenmiş ve çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminin olmadığı saptanmıştır. Regresyon analizinde katılımcı sayısının her bağımsız değişkenin $50+8k$ ($k=$ değişken sayısı) katı kadar olması gerektiği belirtilmektedir (Field, 2009). Araştırmaya 656 birey katılmış ve katılımcı sayısı ölçütünün sağlandığı görülmüştür.

Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda, evli bireylerin çift uyum düzeylerinin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, evlenme biçimi, eşler arasındaki yaş farkı, eşlerin yakınlık düzeyi ve gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için verilere t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Gruplararası farklılığı belirlemek için F istatistiği, çoklu karşılaştırmalar için grup varyanslarının eşit dağıldığı durumlarda, ‘‘Tukey-testi’’, grup varyanslarının eşit dağılmadığı durumlarda ise ‘‘Dunnet-C’’ testi kullanılmıştır.

Verilerin analizinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren etki büyüklüğü değerleri de incelenmiştir. İki grup ortalaması arasındaki farkın hesaplandığı istatistiksel yöntemler için etki büyüklüğü hesaplanmasında Cohen’s d formülü kullanılmıştır. Hesaplamalar sonucunda elde edilen Cohen’s d değerleri $<.20$ küçük; $.20 <.50$ orta ve $.50 <.80$ ise büyük etki büyüklüğü olarak yorumlanmıştır. İki den fazla grubun karşılaştırılmasında etki byklğn hesaplanması için Omega kare (Ω^2) yöntemi kullanılmıştır. Omega kare için etki büyüklükleri $.01$ küçük, $.06$ orta, $.14$ büyük etki olarak yorumlanmalıdır (Kirk, 1996; Akt. Field, 2009).

4 BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmada cevap aranan sorulara ilişkin olarak, elde edilen veriler ışığında bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1 Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Belirlenmesi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde, öncelikle evli bireylerin evlilik uyumlarını etkilediği düşünülen değişkenlerden, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Sonraki aşamada, evlilik uyumunun cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, evlenme biçimi, eşler arasındaki yaş farkı, eşlerin yakınlık düzeyi ve gelir durumu gibi değişkenler açısından farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlar sunulmuştur. Son bölümde ise, evlilik uyumunun yordanmasında, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stillerinin rolü incelenmiştir. Elde edilen bulgular alanyazında ilgili araştırma sonuçları ve bilgiler ışığında yorumlanmaya çalışılmıştır.

4.1.1 Betimsel İstatistikler

Uygulanan ölçeklerin *çift uyumu, olumlu çatışma, olumsuz çatışma, itaat, geri çekilme, dışadönüklük, uyumluluk, özdisiplin, nörotiklik, gelişime açıklık, anlaşmazlık zarar verir, cinsiyetler farklıdır, zihin okuma beklenmelidir, cinsel mükemmeliyetçilik ve eşler değişmez* şeklindeki alt ölçek puanlarına ilişkin betimsel istatistik değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Betimsel İstatistikler

Alt ölçekler	Ölçekler	X	Ss	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
1-Çift uyumu	(ÇUÖ)	107.	19.51	46.00	150.00	-.641	.273
2-Olumlu çatışma	(ÇÇSÖ)	4.41	.77	2.33	6.00	-.317	-.308
3-Olumsuz çatışma	(ÇÇSÖ)	2.41	.88	1.00	4.86	.293	-.542
4-İtaat	(ÇÇSÖ)	3.91	.96	1.33	6.00	-.226	-.281
5-Geri çekilme	(ÇÇSÖ)	3.85	.98	1.17	6.00	-.205	-.284
6-Dışadönüklük	(BFKÖ)	3.39	.61	1.75	5.00	-.102	-.238
7-Uyumluluk	(BFKÖ)	3.97	.49	2.67	5.00	-.329	-.228
8-Özdisiplin	(BFKÖ)	3.87	.58	2.22	5.00	-.318	-.423
9-Nörotiklik	(BFKÖ)	2.98	.62	1.50	5.00	.328	-.068
10-Gelişime açıklık	(BFKÖ)	3.50	.57	1.90	5.00	.050	-.302
11-Anlaşmazlık zarar verir	(İİE)	2.04	.97	.00	4.67	.119	-.434
12-Cinsiyetler farklıdır	(İİE)	2.92	.95	.40	5.00	-.130	-.297
13-Zihin okuma beklenmelidir	(İİE)	3.16	.92	.75	5.00	-.147	-.313
14-Cinsel mükem.	(İİE)	2.46	.93	.00	5.00	-.074	.115
15-Eşler değişmez	(İİE)	1.52	.87	.00	4.00	.372	.114

4.1.2 Değişkenlerarası İlişkiler

Bu bölümde evli bireylerin ÇUÖ, ÇÇSÖ, BFKÖ ve İİE puanları arasındaki ilişki tablo halinde (Tablo 3) sunularak yorumlanmıştır.

Tablo 3. ÇUÖ, ÇÇSÖ, BFKÖ ve İİE Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayı Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1-Çift uyumu	1														
2-Olumlu çatışma	.19**	1													
3-Olumsuz çatışma	-.36**	-.07	1												
4-İtaat	.06	.23**	-.18**	1											
5-Geri çekilme	-.06	.20**	-.07	.40**	1										
6-Dışadönüklük	.12**	.12**	-.03	-.07	.03	1									
7-Uyumluluk	.15**	.19**	-.23**	.17**	.10*	.12**	1								
8-Özdisiplin	.21**	.17**	-.21**	.09*	.07	.26**	.39**	1							
9-Nörotiklik	-.26**	-.04	.31**	-.09*	-.03	-.16**	-.15**	-.22**	1						
10-Gelişime açıklık	.15**	.19**	-.16**	.04	.05	.41**	.26**	.37**	-.13**	1					
11-Anlaşmazlık zarar verir	-.25**	-.07	.33**	-.02	.02	-.08*	-.13**	-.09*	.18**	-.16**	1				
12-Cinsiyetler farklıdır	-.18**	-.03	.21**	.02	.09*	-.07	-.09*	-.02	.19**	-.09*	.43**	1			
13-Zihin-okuma beklenmelidir	-.04	.09*	.11**	.07	.12**	.02	.00	.08*	.09*	-.02	.38**	.41**	1		
14-Cinsel mükemmeliyetçilik	-.01	-.03	.01	.14**	.02	-.05	-.00	.03	-.01	-.02	.18**	.08*	.08*	1	
15-Eşler değişmez	-.27**	-.17**	.15**	-.15**	-.18**	-.08*	-.12**	-.15**	.06	-.10**	.00	-.09*	-.28**	-.06	1

* $p < 0.5$; ** $p < 0.01$

Tablo 3’de yer alan ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile diğer bağımsız değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar incelendiğinde, değerlerin -.02 ile .27 arasında değiştiği görülmektedir. Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile BFKÖ’nün *özdisiplin* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .21 düzeyinde olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<.01$). Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile BFKÖ’nün *gelişime açıklık* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .15 düzeyinde olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<.01$). Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’nden elde edilen çift uyumu toplam puanları ile BFKÖ’nün *uyumluluk* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .15 düzeyinde olumlu yönde anlamlı ilişki belirlenmiştir ($p<.01$). Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile BFKÖ’nün *dışadönüklük* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .12 düzeyinde olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<.01$). Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile BFKÖ’nün *nörotiklik* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .26 düzeyinde olumsuz yönde anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<.01$). Bu bağlamda, evli bireylerin kişilik boyutunda özdisiplin, gelişime açıklık, uyumluluk ve dışadönüklük özellikleri arttıkça evlilik uyum düzeylerinin arttığı görülmektedir. Diğer taraftan, evli bireylerin nörotiklik özelliklerinin artmasının evlilik uyum düzeylerinin azalmasına yol açtığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile İİE’nin *anlaşmazlık zarar verir* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .25 düzeyinde olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<.01$). Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile İİE’nin *cinsiyetler farklıdır* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .18 düzeyinde olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<.01$). Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile İİE’nin *eşler değişmez* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .27 düzeyinde olumsuz yönde anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<.01$). Bu bağlamda, evli bireylerin sahip oldukları anlaşmazlık zarar verir, cinsiyetler farklıdır ve eşler değişmez şeklindeki inançların artmasının evlilik uyumunun azalması sonucuna yol açtığı görülmektedir. Diğer taraftan İİE’nin *zihin okuma beklenmelidir* ve *cinsel mükemmeliyetçilik* alt boyutları ile ÇUÖ’den elde edilen çift uyumu toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ'den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile ÇÇSÖ'nin *olumlu çatışma* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .19 düzeyinde olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<.01$). Araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ'den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile ÇÇSÖ'nün *olumsuz çatışma* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında .36 düzeyinde olumsuz yönde anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<.01$). Bu durumda, evli bireylerin çatışma çözüm stillerinden olumlu çatışma çözüm stilini kullanmalarının evlilik uyum düzeylerini arttırdığı, olumsuz çatışma çözüm stilini kullanmalarının ise evlilik uyum düzeylerini azalttığı sonucuna ulaşılabilir. Diğer taraftan, araştırmaya katılan evli bireylerin ÇUÖ'den elde edilen çift uyumu toplam puanları ile ÇÇSÖ'nün *itaat* ve *geri çekilme* alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırma bulgularına göre, BFKÖ'nün *nörotiklik* alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin nörotiklik özelliğinin artmasının, evlilik uyumunun düşmesi sonucuna yol açtığı görülmektedir. Elde edilen bulgu, alanyazında yapılan ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Buss, 1991; Geist ve Gilbert, 1996; Kurdek, 1997; Caughlin, Huston ve Houts, 2000). Nörotiklik düzeyinin (olumsuz duygulanım ve duygusal tutarsızlık) ilişki sonuçları üzerinde en tutarlı ve güçlü etkiye sahip yordayıcı değişken olduğu öne sürülmektedir (Buss, 1991; Geist ve Gilbert, 1996).

Nörotiklik düzeyi yüksek bireylerin, kronik olarak olumsuz duyguları yaşamalarının evlilik uyumları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Yakın ilişkilerde görülen nörotikliğin bozucu etkileri Murray, Holmes ve Griffin'nin (1996) evlilik ilişkisinde pozitif illüzyon çalışmasında açıklanmaya çalışılmıştır. Yazarlara göre, evli kadın ve erkekler eşlerine yönelik yaptıkları yüklemelerde, eşlerini idealize ettiklerinde daha mutlu bir ilişki sürdürmektedirler. Oysa nörotiklik, olumsuz duygulanım şeklinde tanımlanmaktadır ve nörotik bireylerin eşlerini idealize etme olasılıklarının düşük olmasının, evlilik uyumunu olumsuz yönde etkileyebileceği sonucuna neden olabileceği öne sürülmektedir.

Bouchard, Lussier ve Sabourin'e (1999) göre, nörotiklik düzeyi yüksek bireylerin sahip oldukları kaygı, huzursuzluk ve duygusal tutarsızlık gibi özelliklerin evlilik uyumunun azalması üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Bir diğer açıdan, nörotiklik düzeyi yüksek bireylerin, düşük benlik kontrolüne sahip olmalarının, psikolojik

bozukluklarla da ilişkili olabileceği öne sürülmektedir. Gottman (1994), nörotik bireylerin, daha eleştirel, daha küçümseyici ve savunmacı davranma eğilimlerinin ilişkilerine zarar verdiğini belirtmektedir. David ve Suls (1999) nörotiklik düzeyi yüksek bireylerin, kaygı, depresyon, suçluluk, huzursuzluk ve öfke gibi duyguları yüksek derecede yaşama ve stresli durumları abartılı değerlendirme eğiliminde olduklarını öne sürmüşlerdir. Ayrıca bu olumsuz duyguların bireylerin hem kişilerarası ilişki uyumunu hem de kişisel uyumunu olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir. Bununla birlikte, nörotiklik düzeyi yüksek bireylerin eşleriyle olan ilişkilerinden daha fazla yakındıkları ve eşleriyle daha fazla çatışma yaşadıkları vurgulanmaktadır. Söz edilen bu durumların evlilik uyumunun azalmasına neden olduğu belirtilmektedir. Bir başka açıdan, Karney ve Bradbury (1995), nörotiklik ya da duygusal tutarsızlığın bir kişilik eğilimi olarak çiftlerin stresli olaylara nasıl uyum sağlayacaklarını etkileyen *kalıcı hassasiyet* (enduring vulnerabilities) oluşturduğunu öne sürmüşlerdir.

Araştırma bulgularına göre, BFKÖ'nün *uyumluluk* alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin uyumluluk özelliğinin artmasının, evlilik uyumunun yükselmesi sonucuna yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda elde edilen sonuç, alanyazında yapılan ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Russell ve Wells, 1994; Simolen ve Spiegel, 1987; Botwin, Buss ve Shackelford, 1997).

Tobin, Graziano, Vanman ve Tassinary (2000), evlilik uyumu ve kişilerarası etkileşimler üzerinde uyumluluğun önemli bir yordayıcı değişken olduğunu belirtmektedirler. Yazarlara göre, uyumluluk düzeyi yüksek olan bireyler, kişilerarası etkileşimlerde duygularını daha iyi şekilde düzenleme becerisine sahiptirler. Uyumlu eşlerin, evlilikte ortaya çıkan çatışmaları daha donanımlı bir şekilde ele aldıkları ve olumsuz etkileşimlerin sıklığının ve şiddetinin bu eğilime bağlı olarak azaldığı öne sürülmektedir. Uyumluluk boyutu güven, sempati ve işbirliği özellikleri ile açıklanmaktadır. Uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin, çiftleri ilgilendiren konularda ortak karar alma becerilerinin yüksek olması beklenmektedir. Bu bağlamda, uyumluluk boyutunun, evlilik uyumu üzerinde yararlı etkilerinin olduğu bildirilmektedir.

Uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin, diğerleriyle ittifak yapma ve dayanışma içinde olma olasılıklarının yüksek olduğu belirtilmektedir. Uyumlu bireylerin, dinleme becerileri, farklı bakış açılarına hoşgörülü yaklaşmaları, başarılı iletişim stillerine sahip

olmaları gibi ilişkilerinde başarılı olmalarına yol açan davranışları bulunmaktadır. Ayrıca uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin, kışkırtıcı ve saldırgan davranma eğilimlerinin düşük olmasının, yaşanabilecek kişilerarası çatışmaları azaltacağı öne sürülmektedir. Bir başka ifadeyle, uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin öfke kontrolüne sahip olmalarının bazı olumsuz sonuçları önlediği belirtilmektedir. Tüm bu özellikler ve davranışların evlilik uyumunu arttırıcı yönde sonuçlara yol açtığı bildirilmektedir (Graziano, Jensen-Campbell, ve Hair, 1996). Benzer bir şekilde, Caughlin, Huston ve Houts (2000), uyumlu bireylerin kişilerarası etkileşimlerde duygularını daha fazla denetleyebildiklerini ve daha yumuşak bir şekilde kişilerarası etkileşimlerde bulduklarını belirtilmektedirler. Uyumluluk özelliği yüksek olan eşlerin, yaşanan çatışmaları daha donanımlı bir şekilde ele aldıkları ve bu eğilimin yaşanan olumsuz etkileşimlerin sıklığını ve şiddetini azalttığı öne sürülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, BFKÖ'nün *gelişime açıklık* alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin gelişime açıklık özelliğinin artmasının, evlilik uyumunun yükselmesi sonucuna yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda, elde edilen sonuç alanyazında yapılan ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Donnellan, Conger ve Bryant, 2004; Buss, 1991; Russell ve Wells, 1994; Botwin, Buss ve Shackelford, 1997). Gelişime açıklık özelliği yüksek olan eşlerin; problem çözme becerilerinin daha güçlü olmaları, yaşanan değişimlere karşı daha esnek tutumlara sahip olmaları ve ilişkilerini analiz etme anlamında daha istekli olmalarının evlilik uyumunun yükselmesi üzerinde olumlu katkılarının olduğu belirtilmektedir. Bu davranış ve tutumların çatışma çözüm stillerinden yapıcı stilin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı öne sürülmektedir (Robins, Caspi ve Moffitt, 2000).

Gelişime açıklık özelliği yüksek olan eşlerin, yüksek hayal gücü, estetik duyarlılık, ilgi alanlarının genişliği, geleneksel olmama, açık fikirlilik, eşlerinin bakış açısını anlamaya çalışma, güçlü dinleme becerileri, etkili iletişim becerileri gibi özelliklerinin evlilik ilişkisinde olumlu sonuçlara yol açtığı belirtilmektedir. Gelişime açıklık özelliği yüksek olan bireylerin, hoşgörülü ve saygılı davranma eğilimlerinin eşler arasında yaşanan çatışmaları azalttığı ve uzlaşmayı arttırdığı öne sürülmektedir (Arellano ve Markman, 1995).

Araştırma bulgularına göre, BFKÖ'nün *özdisiplin* alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin öz disiplin özelliğinin artmasının, evlilik uyumunun yükselmesi sonucuna yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda, elde edilen sonuç alanyazında yapılan ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Botwin, Buss ve Shackelford, 1997; Donnellan, Conger, Bryant, 2004; Kosak, 1996).

Robins, Caspi ve Moffitt (2000), özdisiplin boyutunun düşük olmasının, kasıtsız bir biçimde düşüncesiz ya da anlayışsız tepkileri yükselttiğini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan, özdisiplin düzeyi yüksek bireylerin ise, eşlerine yönelik daha az eleştirel davrandıkları vurgulanarak bu durum sonucunda, evlilik ilişkisinde yaşanan olumsuz etkileşimlerin miktarının ve sıklığının azaldığı belirtilmektedir. Bir başka açıdan, özdisiplin özelliği yüksek bireylerin, başarı yönelimlerinin yüksek olmasının evlilik ilişkisine yansımaları bulunmaktadır. Bu bağlamda, başarılı ve olumlu bir ilişki için ciddi biçimde çaba harcamaktadırlar. Bu yönelim sadece ilişkilerinde değil, yaşantılarının başka alanlarında da etkisini göstermektedir. Özdisiplin özelliği yüksek olan bireylerin, genellikle sorumlu, güvenilir ve çalışkan olmalarının çift ilişkisinde sorun yaşanan alanların azalmasına da yol açtığı düşünülmektedir. Ayrıca, bu özelliklerin evle ilgili görevlerin daha adil paylaşımı ya da sorun yaşanan alanların azalması gibi farklı boyutta sonuçlara nede olduğu belirtilmektedir. Özetle, söz edilen tüm özelliklerin evlilik uyumunun yükselmesine katkı sağladığı belirtilmektedir.

Araştırma bulgularına göre, BFKÖ'nün *dışadönüklük* alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin dışadönüklük özelliğinin artmasının, evlilik uyumunun yükselmesi sonucuna yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda, alanyazında yapılan ilgili çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bazı araştırmalarda dışadönüklük boyutu ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde ilişki (Hayes ve Joseph, 2003; Karney ve Bradbury, 1995; Watson, Hubbard ve Wiese, 2000) bazı araştırmalarda olumsuz yönde ilişki (Botwin, Buss, Schackelford, 1997; Gattis, Berns, Simpson ve Christensen, 2004) bulunmuştur.

Dışadönüklük boyutunun ilişkilerin başlangıç aşamasında ve eş seçiminde pozitif katkılarının olduğu belirtilmektedir. Dışadönük bireylerin aktif, canlı, neşeli bir yapıda oldukları ve çevrelerinde çok sayıda insanın bulunmasından hoşlandıkları bilinmektedir. Bu bağlamda, diğer insanlarla birarada olmaktan hoşlanma eğilimi, sosyal destek

kaynaklarına sahip olma açısından evlilik uyumunu etkilediği öne sürülmektedir (Bouchard, Lussier ve Sabourin, 1999). Watson, Hubbard ve Wiese'e (2000) göre, dışadönük bireyler girişken, sempatik, neşeli, olumlu bir yapıya sahiptirler. Dışadönük bireylerin eşlerine yönelik sergiledikleri şefkatli ve sıcak davranışların daha az ilişki çatışması yaşanmasına neden olduğu ve bunun sonucunda evlilik uyumunun yükseldiği belirtilmektedir.

Araştırma bulgularına göre, ÇÇSÖ'nün *olumlu çatışma* alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin olumlu çatışma çözüm stilini kullanmalarının, evlilik uyumun artması sonucuna yol açtığı görülmektedir. Elde edilen sonuç alanyazında yapılan ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Cohan ve Bradbury, 1997; Gottman ve Krokoff, 1989; Kurdek, 1995). *Olumlu çatışma çözüm stili*, çatışma durumunu tartışma ve çiftler için makul çözümler bulma gibi yapıcı yolları kullanarak çatışmayla başa çıkmayı içermektedir. Gottman'a göre (1993), çatışmanın olumlu ya da yapıcı bir şekilde ele alınması hem evlilik uyumunu hem de ilişki istikrarını arttırmaktadır.

Rosbult'un (1983) karşılıklı bağımlılık kuramına (interdependence theory) göre, ilişkiden alınan ödüller (örneğin, yapıcı ya da olumlu çatışma çözüm stillerinin kullanılması) ve ilişki için harcanan bedeller (örneğin, olumsuz çatışma stillerinin kullanılması) ilişkiden alınan doyum üzerinde belirleyici olmaktadır. Ayrıca, olumlu çatışma çözüm stilinde uzlaşma ve müzakere becerilerinin kullanılmasının evlilik uyumunun yükselmesi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Olumlu ve işbirliğine açık bir çatışma çözüm stilinin kullanılması, eşit bir güç paylaşımı, güven iklimi ve açıklık oluşturmaktadır. Bu durumun, ilişkide yaşanan doyum ve uyum düzeyini yükselttiği öne sürülmektedir. Gottman ve Levenson'a (1992) göre, başarılı ve evlilik uyumu yüksek evliliklerde, çiftler karşılaştıkları sorunlarla olumlu bir şekilde başa çıkmakta ve sorunlarla ilgili çözüm önerilerini konuşabilmektedirler. Bu evliliklerde, eşler birbirleriyle ilgilenmekte, ortak yaptıkları aktiviteler bulunmakta, birbirlerini dinlemekte ve temel değerler üzerinde anlaşmaktadırlar. Söz edilen tüm davranışların olumlu çatışma çözüm stilini ortaya çıkardığı ve çiftler arasındaki uyumu yükselttiği belirtilmektedir. Olumlu çatışma çözüm stilinin kullanılmasının, ilişkideki yakınlığı arttırdığı, problem çözümünü kolaylaştırdığı ve yaşanan stresi azalttığı öne sürülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, ÇÇSÖ'nün *olumsuz çatışma* alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin olumsuz çatışma çözüm stilini kullanmalarının, evlilik uyumun azalmasına yol açtığı görülmektedir. Elde edilen sonuç alanyazında yapılan ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Cohan ve Bradbury, 1997; Cramer, 2000; Gottman ve Krokoff, 1989; Kurdek, 1995). *Olumsuz çatışma çözüm stili*, çatışmayla başa çıkarken sözel ve fiziksel saldırganlığı içeren yıkıcı davranışlarla ilişkilidir. Cohan ve Bradbury'e (1997) göre, yıkıcı çatışma çözme tarzı ya da etkili sorun çözme becerilerinin zayıf olması, stresli yaşam olaylarına karşı hassasiyeti ya da savunmasızlığı arttırmaktadır.

Cohan ve Bradbury (1997), Gottman ve Krokoff (1989) ve Greef ve De Bruyne'ye (2000) göre, çiftler arasında olumsuz/yıkıcı çatışma çözme tarzının kullanılması, strese karşı savunma gücünü ve dayanıklılığı azalttığından, evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun azalmasına neden olmaktadır. Yıkıcı çatışma çözme tarzı daha çok zayıf iletişim becerileri ve uyumsuzluk gibi özelliklere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. ÇÇSÖ'de olumsuz çatışma stili ile ilgili örnek maddelere bakıldığında, “*bağırıp çağırarak istediğimi yaptırırım; eşimi ilişkiyi bitirmekle tehdit edrim; kavgalarımız sırasında kızgınlığımı fiziksel olarak gösteririm*” gibi iletişim becerilerinin zayıflığı ve saldırganlık içeren ifadeler dikkat çekmektedir. Cramer (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, romantik ilişkilerde çatışma çözümü ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ilişki doyumunu ile olumsuz çatışma çözüm stili ve çözümlenmemiş çatışmalar arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre, İİE'nin *anlaşmazlık zarar verir, cinsiyetler farklıdır ve eşler değişmez* alt boyutları ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin söz edilen ilişki inançlarına sahip olmalarının, evlilik uyumun azalmasına yol açtığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle, evli bireylerde *anlaşmazlık zarar verir, cinsiyetler farklıdır ve eşler değişmez* düşünceleri azaldıkça evlilik uyumunun yükseldiği görülmektedir. Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumunu ile *zihin okuma beklenmelidir ve cinsel mükemmeliyetçilik* alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. İlgili alanyazında ilişkilerle ilgili akıldışı ya da işlevsel olmayan inançlara sahip olmanın evlilik uyumunun azalmasına yol açtığıyla ilgili araştırma sonuçları bulunmaktadır. Bu bağlamda, elde edilen sonuç alanyazında yapılan

ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Bradbury ve Fincham, 1993; Eidelson ve Epstein, 1982; Haferkamp, 1994; Hamamcı, 2005; Möller ve Van der Merwe; 1997).

Eidelson ve Epstein (1982), işlevsel olmayan ilişki inançlarının, ilişki uyumu, ilişki doyumu, bağlanma ve güven gibi birçok konu üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Sharp ve Ganong'a (2000) göre, akılcı olmayan ilişki inançları, ilişkide yaşanan sorunların artmasına ve uyumsuzluğun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu inançlar, sabit, değişime dirençli ve gerçeklikle uyumsuz bir yapıdadırlar. Bu inançlara sahip bireylerde, sağlıklı olmayan duygular, işlevsel olmayan davranışlar ve psikolojik bozukluklar ortaya çıkabilmektedir. Metts ve Cupach'a (1990) göre, işlevsel ve akılcı inançlar ilişkide yaşanan doyum düzeyini ve uyumu arttırıcı bir özelliğe sahiptir. Bireylerin ilişkilerle ilgili sahip oldukları akıldışı ya da işlevsel olmayan inançlar ise, ilişkide yaşanan sorunların artmasına, yapıcı çatışma çözüm stillerinin daha az kullanılmasına neden olmaktadır. Söz edilen bu sonuçlar evlilik uyumunun azalmasına yol açabilmektedir.

Bazı bireyler ilişkilerde yaşanan anlaşmazlıkları tehdit edici olarak algılama eğilimindedirler. Bu duruma örnek olarak, İİE'nin *anlaşmazlık zarar verir* alt boyutunu ölçen bazı maddelerde “eşimle aynı bakış açısına sahip olmamak beni çok üzer; eşim önemli bir fikrime katılmazsa bunu kendime yapılmış bir hakaret olarak görürüm” ifadeleri yer almaktadır. Diğer taraftan, geleneksel bir şekilde düşünme eğilimine sahip kadın ve erkeklerin, eşleriyle tüm alanlarda doyumlu bir ilişki yaşamayı beklemeleri ve eşlerinin değişmeyeceği yönündeki beklentileri evlilik uyumunun azalması sonucuna yol açabilir. İlişkilerle ilgili akıldışı ya da işlevsel olmayan inançların, ilişkinin nasıl olacağıyla ilgili sabit ve değişmez bir yapıya sahip olmaları ilişki doyumu ve ilişki uyumu üzerinde bozucu ve olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Örneğin, *anlaşmazlık zarar verir* şeklinde bir ilişki inancına sahip birey, ilişki sorunlarıyla ilgili daha az konuşma eğiliminde olabilir (Sharp ve Ganong, 2000).

4.2 Cinsiyet Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı t-testi ile test edilmiş ve Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p	Cohen’s d
Kadın	292	111.40	18,81	654	4.35	.000*	.34
Erkek	364	104.81	19.59				

* $p < .001$

Tablo 4’de görüldüğü gibi, evlilik uyumu [$t_{(654)}=4.35$; $p < .01$] cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklar analiz edildiğinde, kadınların evlilik uyumu puan ortalamasının ($\bar{X}=111.40$), erkeklerin evlilik uyumu puan ortalamasından ($\bar{X}=104.81$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Evli bireylerin evlilik uyumu puanlarındaki bu farka ilişkin etki büyüklüğü incelendiğinde (Cohen’s d =.34) cinsiyet etki büyüklüğünün küçük olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle, kadınların erkeklere göre daha fazla evlilik uyumu yaşadıkları belirlenmiştir.

İlgili alanyazında, evlilik uyumu ile cinsiyet arasında farklı araştırma sonuçlarının elde edildiği görülmektedir. Bazı araştırmalarda erkeklerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu sonucu bulunmuşken (Acitelli ve Antonucci, 1994; Çağ, 2011; Gökmen, 2001; Lee, 1999; Markman ve Hahlweg, 1993; Rogers ve Amato, 2000), bazı araştırmalarda ise kadın ve erkek arasında evlilik uyumu açısından anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir (Çınar, 2008; Dökmen ve Tokgöz, 2002; Hünler ve Gençöz, 2003; Wilkie ve Ferree, 1998). Sternberg ve Hojhat (1997) ve Baba (2010) tarafından yapılan araştırmalarda ise, kadınların evlilik uyum düzeyleri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma sonucuna göre, kadınların evlilik uyum düzeyi, erkeklerin evlilik uyum düzeyine göre daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen sonuç üzerinde, farklı kültürel ve geleneksel boyutların etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, kadınların evlilik olgusunu daha fazla benimsemelerinin, yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik duyarlılıklarının yüksek olmasının ve güçlü aile bağlarının olumlu yansımalarının

olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, araştırmanın örnekleme dikkate alındığında, eğitim düzeyinin yüksekliği, çocuk sayısının azlığı ve gelir düzeyinin yüksek olması gibi özelliklerin kadınların evlilik uyumunun yükselmesi üzerinde etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

4.2.1 Yaş Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA ile test edilmiş ve Tablo 5’de sunulmuştur

Tablo 5. Yaş Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları

Yaş	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>	<i>Omega squared</i> (ω^2)
21-30 yaş	141	113.79	18.16			1-2**	
31-40 yaş	328	105.36	19.86	9.49	.000	1-3*	.02
41 yaş ve üstü	187	107.36	19.00				

* $p < 0.5$

Tablo 5’ de görüldüğü gibi, evlilik uyumu [$F_{(2,653)} = 9.49; p < .01$] yaş değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey-testi sonucuna göre, 21-30 yaş ($\bar{X} = 113.79$) arasında bulunan evli bireylerin evlilik uyumları puan ortalaması, 31-40 yaş arası ($\bar{X} = 105.36$) ve 41 yaş ve üstü ($\bar{X} = 107.36$) evli bireylerin evlilik uyumları puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Evlilik uyumu puanlarındaki bu farka ilişkin etki büyüklükleri incelendiğinde ($\omega^2 = .020$), düşük düzeyde etki büyüklüğü olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle, yaşı küçük olan evli bireyler yaşı büyük olan evli bireylere göre evliliklerini daha uyumlu olarak değerlendirmektedirler.

İlgili alanyazında, evlilik uyumu ile yaş arasındaki ilişkide, erken yetişkinlik yıllarında evlilik uyum düzeyinin, orta yaş ve yaşlılık dönemlerine göre, daha yüksek olduğuna ilişkin araştırma sonuçları bulunmaktadır. Elde edilen sonuç, alanyazında ilgili araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Demiray (2006), tarafından yapılan bir çalışmada, 20-30 yaş arası bireylerin evlilik uyum düzeyleri, 31-40 yaş arası bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.

Vaillant ve Vaillant (1993), tarafından yapılan bir başka araştırmada, 19-32 yaşları arasındaki evli kadınların evlilik uyum düzeyleri, 33-40 yaş ve 41-70 yaş arası evli kadınların evlilik uyum düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, 21-35 yaş arası evli erkeklerin evlilik uyum düzeyleri, 36-45 ve 46-74 yaş arası evli erkeklerin evlilik uyum düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Benzer bir şekilde, Jose ve Alfons, (2007) tarafından yapılan bir başka araştırmada, 41-50 yaş arası evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri, 23-30 yaş arası evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine göre, daha düşük bulunmuştur. Yazarlar bu durum üzerinde, yaşın ilerlemesiyle birlikte genel yaşam sorunların (sağlık sorunları, ebeveyn olmak gibi) artmasının etkili olabileceğini belirtmektedirler.

Yaşın ilerlemesiyle birlikte bireylerin yaşamlarında hem sağlık sorunları hem de çocuklardan kaynaklı stresli yaşam olaylarının görölme sıklığı artmaktadır. Erken yaşlarda ise (21-30 arası) sağlık sorunları ya da çocuk yetiştirme, ebeveynlik gibi konularda yaşanan sorunlar niceliksel olarak daha sınırlı bir şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bu çerçevede, yaşın ilerlemesiyle birlikte stresli yaşam olaylarındaki artışın evlilik uyumunun azalması üzerinde etkisinin olabileceği düşünölmektedir.

4.2.2 Eğitim Düzeyi Değişkeni Açıısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının eğitim düzeyine değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA ile test edilmiş ve Tablo 6'da sunulmuştur

Tablo 6. *Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları*

<i>Eğitim Düzeyi</i>	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
İlkokul/Ortao.	40	105.82	21.23	.362	.780
Lise	148	107.19	20.93		
Önlisans	227	107.46	19.83		
Lisansve l.üstü	241	108.66	18.05		

Tablo 6'da göröldüğü gibi, evli bireylerin evlilik uyumları puan ortalaması [$F_{(3,652)} = 0.362$; $p > .05$] eğitim düzeyi değişkeni açıısından anlamlı farklılık göstermemektedir.

İlgili alanyazında, evlilik uyumu ile eğitim düzeyi arasında farklı araştırma sonuçlarının elde edildiği görülmektedir. Eğitim düzeyinin yükselmesi ile evlilik doyumunun artması arasında ilişki olduğunu öne süren araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Aydınlı ve Tutarel-Kışlak, 2009; Dökmen ve Tokgöz, 2002; Fıdanoglu, 2007). Çınar (2008) tarafından yapılan araştırmalarda evli bireylerin evlilik uyum düzeyinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Yıldırım (1992) tarafından yapılan bir başka araştırmada, evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinin eğitim düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Kurdek (1993), tarafından yapılan bir araştırmada, düşük eğitim düzeyi düşük evlilik uyumu ile ilişkili bulunmuş ve boşanma için büyük bir risk faktörü olduğu belirtilmiştir. Colebrook ve Seymour, (1998) tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik uyumu ve eğitim düzeyi arasındaki ilişkiler incelendiğinde, eğitim düzeyinin yükselmesi ile (lisans ve lisansüstü) evlilik doyumunun azalması arasında ilişki bulunmuştur.

4.2.3 Çocuk Sayısı Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının eğitim düzeyine değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA ile test edilmiş ve Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları

Çocuk Sayısı	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>	<i>Omega squared</i> (ω^2)
Yok	101	112.89	15.31				
1 çocuk	186	109.36	19.11	6.017*	.000	1-3*	.02
2 çocuk	216	103.93	20.94			2-3*	
3 çocuk ve üstü	153	107.75	19.50				

* $p < 0.5$

Tablo 7’de görüldüğü gibi, evlilik uyumu [$F_{(3,652)} = 6.017$; $p < .01$] çocuk sayısı değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey-testi sonucuna göre, çocuk sahibi olmayan ($\bar{X} = 112.89$) evli bireylerin evlilik uyumları puan ortalaması ile bir çocuğu olan ($\bar{X} = 109.36$) evli bireylerin evlilik uyumları puan ortalaması, iki çocuğu olan ($\bar{X} = 103.93$) evli bireylerin evlilik uyumları puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Evlilik uyumu puanlarındaki bu farka ilişkin etki büyüklükleri incelendiğinde, ($\omega^2 = .020$) düşük düzeyde etki büyüklüğü olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle, çocuğu olmayan veya 1

çocuğu olan evli bireyler, 2 çocuklu evli bireylere göre daha fazla evlilik uyumu yaşamaktadırlar.

İlgili alanyazında, evlilik uyumu ile çocuk sahibi olma ya da sahip olunan çocuk sayısı arasında farklı araştırma sonuçlarının elde edildiği görülmektedir. Çocuk sahibi olmanın, evlilik uyumu üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu gösteren bazı araştırmalar ve görüşler bulunmaktadır (Belsky ve Kelly, 1994; Cowan ve Cowan, 1992; Twenge, Campbell, Foster, 2003). Bazı araştırmalar çocuk sahibi olan ve olmayan bireylerin evlilik uyum düzeyleri arasında fark olmadığını gösterirken (Callan, 1986; Hoffman ve Levant, 1985), bazı araştırmalarda ise, çocuk sahibi olmanın evlilik uyumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Denga, 1982). Ancak ilgili alanyazında, çocuk sahibi olmanın evlilik uyumunu azalttığı sonucu ağırlıklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, araştırma kapsamında elde edilen sonuç, alanyazında yaygın olarak elde edilen sonuçla uyumluluk göstermektedir.

Aydınlı ve Tutarel-Kışlak (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, çocuk sahibi olmayan ya da bir çocuk sahibi olan çiftlerin evlilik uyumları üç ya da daha fazla çocuk sahibi olan çiftlere göre daha yüksek bulunmuştur. Sanders, Nicholsan ve Floyd'a (1997) göre, ebeveyn olmak istenilen bir durum olmakla birlikte, stresli bir yaşam olayı olarak değerlendirilmekte ve bireylerin psikolojik iyi olmalarını ve çift ilişkilerini etkilemektedir. Brehm (1991), çocuğu olmayan çiftlerin çocuk sahibi olan çiftlere göre, evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu öne sürmüştür.

Ebeveyn olmak bireylerin yaşamına farklı sosyal roller eklemektedir. Eklenen yeni rollerin bireylerin yaşadığı stres ve çatışma düzeyini yükselttiği öne sürülmektedir. Çocuk sahibi olmanın, bireylerin evlilik ilişkisindeki özgürlük alanlarını azalttığı ve bu durumun uyum düzeyinin azalmasında etkili olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, çocuk yetiştirme konusunda çiftler arasında yaşanan anlaşmazlıklar, çocuk bakımı, ev işlerinin paylaşımı gibi konularda çiftler arasında yaşanan sorunların ve geleneksel rollerin reddedilmesinin evlilik uyumu ve evlilik doyumunun azalması üzerinde etkili olduğu öne sürülmektedir. Bu durumlara ek olarak, çocuk sahibi olmayla birlikte, eşler arasında cinsel yakınlaşmanın azalmasının da evlilik doyumu üzerinde olumsuz sonuçlara yol açtığı belirtilmektedir (Twenge, Campbell ve Foster, 2003).

Bir diğ er açı dan, çocuk sahibi olmayan eşlerin birbirlerine karşı bağı lılıklarının ya da birbirlerine sağ ladıkları deste ğ in evlilik uyumunun yüks elmesi üzerinde etkili oldu ğ u düşün ülmektedir. Benzer bir şekilde, çocuk sayısının daha az olması ile birlikte sorun alanları ve stresli yaşam olaylarının niceliksel olarak azalması eşlerin evlilik uyumunu olumlu yönde etkileyebilir.

4.2.4 Evlenme Biçimi De ğ işkeni Açı sı ndan Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İ lişkin Sonuç lar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının evlenme biçimi de ğ işkenine göre farklılaş ıp farklılaşmadı ğı t-testi ile test edilmiş ve Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. *Evlenme Biçimi De ğ işkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları*

<i>Evlenme Biçimi</i>	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>Cohen’s d</i>
Flört Ederek	482	108.91	18.78				
Görücü Usulü	174	104.52	104.52	654	2.413*	.016	.22

* $p < 0.5$

Tablo 8’de görüldü ğ ü gibi evlilik uyumu [$t_{(654)}=4.35$; $p < .05$] evlenme biçimi de ğ işkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklar analiz edildi ğ inde flört ederek evlenen bireylerin evlilik uyumu puan ortalamasının ($\bar{X}=108.91$), görücü usulü olarak evlenen bireylerin evlilik uyumu puan ortalamasından ($\bar{X}=104.52$) daha yüksek oldu ğ u bulunmuştur. Evli bireylerin evlilik uyumu puanlarındaki bu farka ilişkin etki büyüklü ğ ü incelendi ğ inde (Cohen’s $d = .22$) küçük (small) etki büyüklü ğ ü oldu ğ u görülmektedir. Yani, flört yoluyla evlenen bireylerin görücü usulüyle evlenen bireylere göre daha fazla evlilik uyumu yaşadıkları görülmektedir.

İlgili alanyazında evlilik uyumu ile görücü usulü ve flört ederek evlenme arasında farklı sonuçların elde edildi ğ i görülmektedir. Polat (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik uyumu ile evlenme biçimi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Hortaçsu (2007) tarafından yapılan bir başka araştırmada, görücü usulü ile evlenen bireylerin, flört ederek evlenen bireylere göre daha fazla evlilik çatışması yaşadıkları bulunmuştur. Zeytino ğ lu (2013) tarafından yapılan bir araştırmada, görücü usulü ile evlenen bireylerin evlilik doyumları, flört ederek evlenen bireylerin evlilik doyumlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Tuncay-Senlet (2012) tarafından yapılan bir araştırmada,

görücü usulüyle evlenen bireylerin evlilik uyum düzeyleri, flört ederek evlenen bireylerin evlilik uyum düzeylerine göre daha düşük bulunmuştur. İmamoğlu ve Yasak'a (1997) göre, modernizmin artması ile birlikte, bireylerin seçimlerini kendilerinin yapmalarının, evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun yükselmesi üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir.

Türkiye'de yaşanan sosyal değişimlerin evlenme biçimleri üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, eş seçiminde bireylerin kendi istek ve tercihlerine göre karar vermelerinin ve birbirlerini tanımalarının evlilik uyumu üzerinde olumlu sonuçlarının olabileceği düşünülmektedir.

4.2.5 Eşler Arasındaki Yaş Farkı Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının eşler arasındaki yaş farkı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile test edilmiş ve Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Eşler Arasındaki Yaş Farkı Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumları

Eşler Arasındaki Yaş Farkı	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p	Cohen's d
0-5 yıl	484	108.32	19.27	654	1.273	.204	-
6 yıl ve üstü	172	106.12	20.14				

Tablo 9'da görüldüğü gibi, evlilik uyumu [$t_{(654)}=1.27; p>.05$] eşler arasındaki yaş farkı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Yani, eşler arasındaki yaş farkı bireylerin evlilik uyumları üzerinde bir farklılaşmaya yol açmamaktadır.

Çağ ve Yıldırım (2013) tarafından yapılan bir araştırmada eşler arasındaki yaş farkının evlilik uyumunun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.6 Eşlerarası Akrabalık Bağı Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumları Analizine İlişkin Sonuçlar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının eşlerarası akrabalık bağı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile test edilmiş ve Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Eşlerin Akrabalık Bağı Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumluları

Eşlerin Akrabalık Bağı	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p	Cohen's d
Akraba	138	110.10	19.81	654	1.600	.110	-
Akraba Değil	518	107.11	19.40				

Tablo 10'da görüldüğü gibi evlilik uyumu [$t_{(654)}=1.600$; $p>.05$] eşlerin akraba olup-olmamaları değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bir diğer ifadeyle, eşlerin akraba olup olmamaları bireylerin evlilik uyum düzeylerini farklılaştıran bir güce sahip değildir.

4.2.7 Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Evli Bireylerin Evlilik Uyumluları Analizine İlişkin Sonuçlar

Evli bireylerin evlilik uyum puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı t-testi ile test edilmiş ve Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Evli Bireylerin Evlilik Uyumluları

Gelir düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark	Omega squared (ω^2)
500-1000 TL	42	102.86	23.86	1.385	.229	-	-
1001-2000 TL	98	111.68	17.94				
2001-3000 TL	134	106.38	21.77				
3001-4000 TL	113	107.29	19.56				
4001-5000 TL	141	107.93	16.21				
5001 TL ve üstü	128	107.94	19.71				

Tablo 11'de görüldüğü gibi, evli bireylerin evlilik uyumu puan ortalaması [$F_{(5,650)}= 1.385$; $p >.05$] gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Bir diğer ifadeyle, gelir düzeyinin bireylerin evlilik uyum düzeylerini farklılaştıran bir güce sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili alanyazında evlilik uyumu ile gelir düzeyi arasında farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Kurdek (1993) ve Bir Aktürk (2006) tarafından yapılan araştırmalarda, gelir düzeyinin düşüklüğü ile evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun azalması arasında ilişki bulunmuştur. Çağ ve Yıldırım (2013) ve White ve Keith (1990)

tarafından yapılan araştırmalarda gelir düzeyinin evlilik uyumunun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.8 Evlilik Uyumunun Yordanmasında Kişilik Özellikleri, İlişkiye Dair İnançlar, Çatışma Çözme Tarzları ve Aile İçi İletişimin Rolüne İlişkin Adımsal Regresyon Analizi Sonuçları

Evli bireylerin evlilik uyumlarının yordanmasına ilişkin adımsal regresyon analizi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Bağımsız Değişkenlerin Evlilik Uyumunu Yordamasına İlişkin Adımsal Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Analiz Aşaması</i>	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>β</i>	<i>R</i>	<i>R²</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
1 (Sabit)	126.66	2.06				61.21	.000
Olumsuz çatışma	-7.82	.80	-.35	.35	.12	-9.737	.000
2 (Sabit)	132.41	2.22				59.59	.000
Olumsuz çatışma	-7.10	.79	-.32	.41	.17	-8.98	.000
Eşler değişmez	-4.92	.80	-.22			-6.12	.000
3 (Sabit)	144.78	3.55				40.70	.000
Olumsuz çatışma	-5.98	.82	-.27	.44	.19	-7.30	.000
Eşler değişmez	-4.88	.79	-.21			-6.15	.000
Nörotiklik	-5.08	1.15	-.16			-4.41	.000
4 (Sabit)	147.47	3.57				41.22	.000
Olumsuz çatışma	4.96	.84	-.22	.46	.21	-5.85	.000
Eşler değişmez	-5.05	.78	-.22			-6.44	.000
Nörotiklik	-4.66	1.14	-.15			-4.08	.000
Anlaşmazlık zarar verir	-3.00	.74	-.15			-4.06	.000
5 (Sabit)	132.66	5.54				23.92	.000
Olumsuz çatışma	-4.91	.84	-.22	.48	.23	-5.84	.000
Eşler değişmez	-4.60	.78	-.20			-5.83	.000
Nörotiklik	-4.59	1.13	-.14			-4.05	.000
Anlaşmazlık zarar verir	-2.85	.73	-.14			-3.87	.000
Olumlu çatışma	3.05	.87	.12			3.47	.001
6 (Sabit)	141.97	5.91				24.01	.000
Olumsuz çatışma	-5.09	.83	-.23	.50	.25	-6.12	.000
Eşler değişmez	-5.05	.78	-.22			-6.42	.000
Nörotiklik	-4.63	1.11	-.14			-4.14	.000
Anlaşmazlık zarar verir	-2.69	.72	-.13			-3.70	.000
Olumlu çatışma	3.69	.88	.14			4.19	.000
Gerçekleşme	-2.91	.69	-.14			-4.17	.000

Tablo 12’de R^2 değerleri incelendiğinde, evlilik uyumunu yordayan değişkenlerden, *olumsuz çatışmanın* toplam varyansın %12’sini açıkladığı görülmektedir [$F_{(1,654)}= 94.80; p <.01$]. İkinci aşamada *eşler değişmez* alt boyutunun modele katılması ile toplam varyans %17’ye [$F_{(2,653)}= 68.80; p <.01$]; üçüncü aşamada *nörotiklik* alt boyutu ile %19’a [$F_{(3,652)}= 53.67; p <.01$]; dördüncü aşamada *anlaşmazlık zarar verir* boyutu ile %21’e [$F_{(4,651)}= 45.33; p <.01$]; beşinci aşamada *olumlu çatışma* boyutu ile %23’e [$F_{(5,650)}= 39.29; p <.01$]; son olarak altıncı aşamada *geri çekilme* boyutu ile %25’e [$F_{(6,649)}= 36.47; p <.01$] yükselmiştir.

Yapılan adımsal regresyon analizi sonucunda, evlilik uyumunu yordayan en güçlü değişkenin ÇÇSÖ’nün *olumsuz çatışma* alt boyutu olduğu görülmektedir. Olumsuz çatışma alt boyutunu sırasıyla İİE’nin *eşler değişmez* alt boyutu, BFKÖ’nün *duygusal dengesizlik*, İİE’nin *anlaşmazlık zarar verir* ve ÇÇSÖ’nün *olumlu çatışma* ve *geri çekilme* alt boyutlarının izlediği görülmektedir. Çoklu ve adımsal regresyon analizlerine birlikte bakıldığında, evlilik uyumunun %17’sinin olumsuz çatışma ve eşler değişmez yordayıcıları tarafından açıklandığı görülmektedir. Olumsuz çatışma ve eşler değişmez yordayıcıları ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin yönüne göre sonuçlara bakıldığında, bu iki yordayıcının yükselmesinin, evlilik uyumunun azalmasına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Evlilik uyumunun çatışma çözüm stillerine göre yordanması bağlamında yapılan analizler sonucunda, *olumsuz çatışma* ve *geri çekilmenin* evlilik uyumunu olumsuz yönde, *olumlu çatışmanın* ise olumlu yönde yordayıcı güce sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, *itaat* alt boyutunun evlilik uyumunu anlamlı düzeyde yordama gücüne sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda elde edilen sonuçların alanyazında yapılan çalışmalarla tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Cramer (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, ilişki doyumu ile olumsuz çatışma çözüm stili ve çözümlenmemiş çatışmalar arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Dwyer, (2005) tarafından yapılan bir başka araştırmada, duygusal zekâ ve işlevsel olmayan çatışma çözüm stili evlilik doyumunun yordayıcı değişkenleri olarak bulunmuştur. Olumlu problem çözüme, geri çekilme ve uyma çatışma çözüm stillerinin ise, evlilik doyumunun yordayıcı değişkenleri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Greeff ve Bruyne (2000), evlilikte yaşanan çatışmalar yapıcı bir şekilde yönetildiğinde ilişkilerin güçlendiğini, yıkıcı bir şekilde yönetildiğinde ise, doyumsuz ve mutsuz ilişkilerin ortaya

çıkma olasılığının arttığını öne sürmüşlerdir. Cohan ve Bradbury (1997), Gottman ve Krokoff (1989) ve Greef ve De Bruyne'ye (2000) göre, çiftler arasında olumsuz/yıkıcı çatışma çözme tarzının kullanılması, strese karşı savunma gücünü ve dayanıklılığı azalttığından, evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun azalmasına neden olmaktadır. Yıkıcı çatışma çözme tarzı daha çok zayıf iletişim becerileri ve uyumsuzluk gibi özelliklere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir.

Geri çekilme çatışma çözüm stili, kaçınma, çatışma konusuyla ilgili tartışmayı reddetme, sessiz kalma ve tartışmayı erteleme gibi davranışları içermektedir. İlgili alanyazında, geri çekilme ya da kaçınma çatışma çözüm stili ile düşük evlilik doyumu ve yapıcı iletişimin daha az kullanılması arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (Berg- Cross, 2001; Gottman, 1993). Hacı (2011) tarafından yapılan bir araştırmada, aile içi iletişim ile olumsuz ve itaat çatışma çözüm stillerinin evlilik uyumunun anlamlı yordayıcıları oldukları bulunmuştur. Empatik eğilim ile olumlu çatışma çözüm stili ve geri çekilme çatışma çözüm stiline ise evlilik uyumunun anlamlı yordayıcıları olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Stanley, Markman ve Whitton (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, geriçekilme (withdrawal) çatışma çözüm stiline yaygın olarak kullanıldığı ve bu durumun ilişkide yaşanan olumsuzlukları arttırdığı, olumlu ilişkiyi ise azalttığı belirlenmiştir. Kurdek (1995) tarafından yapılan bir başka çalışmada, erkeklerin kullandığı geri çekilme çatışma çözüm stiline evlilik doyumunun azalması ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Cramer (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, ilişki doyumu ile olumsuz çatışma çözüm stili ve çözümlenmemiş çatışmalar arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Gottman (1993), geri çekilme çatışma çözüm stiline kullanılışının, çatışma konularının tekrar ortaya çıkmasına ve eşler arasında duygusal mesafenin oluşmasına yol açtığını öne sürmektedir. Geri çekilme çatışma çözüm stilini kullanan eşlerin, olumlu ya da olumsuz duygularını belli etmemeye çalıştıkları, tartışmalardan kaçındıkları ve çatışma çözümüyle ilgili uygun stratejileri daha az ürettikleri belirtilmektedir. Tüm bu davranışların uzun dönemde evlilik uyumunun bozulması üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Elde edilen bir başka sonuca göre, evlilik uyumunu yordayan en güçlü değişkenlerden birinin, *olumlu çatışma çözüm stili* olduğu görülmektedir. Evli bireylerin olumlu çatışma çözüm stilini kullanmalarının, evlilik uyumunun yükselmesine yol açtığı

sonucuna ulaşılmıştır. şengül Öner (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, olumlu ve olumsuz çatışma çözüm stilleri evlilik uyumunun yordayıcıları olarak bulunmuştur. Wunderer ve Schneewind (2008) tarafından yapılan bir başka araştırmada, evli bireylerin destekleyici/olumlu çatışma çözüm stilini kullanmalarının, evlilik doyumunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Olumlu atışma çözüm stili, çatışma durumunu tartışma ve çiftler için makul çözümler bulma gibi yapıcı yolları kullanarak çatışmayla başa çıkmayı içermektedir. Ayrıca, karşılıklı olarak işbirliği yapmaya yönelme, anlaşma olasılıklarını arama, güven duyma, ortak karara ulaşmak için çözüm arama, karşısındakini anlamaya çalışma ve empati geliştirme gibi yapıcı çatışma çözme stratejilerini kapsamaktadır (Schrumpf, Crawford ve Bodine, 1997).

Gottman ve Krokoff (1989), yaşanan çatışmalar etkili bir şekilde ele alındığında, çiftler arasında yakınlığı, ilişki kalitesini ve uyumunu arttırdığını belirtmektedirler. Kurdek'e (1994) göre, çatışma çözüm stilleri her eşin evlilik doyum düzeyini etkilemektedir. Olumlu bir çatışma çözüm stili olan *problem çözme* atışma çözüm stilinde, çatışma konusunun yapıcı bir şekilde ele alınması, çatışma konusuyla ilgili tartışma ve iki eş içinde uygun olan bir çözüm yolu bulma söz konusudur. Bu bağlamda söz edilen davranışların, çiftlerin evlilik uyumunu ve evlilik doyumunu yükselteceği belirtilmektedir.

Evlilik uyumunun kişilik özelliklerine göre yordanması bağlamında yapılan analizler sonucunda, *nörotiklik* alt boyutunun evlilik uyumunu olumsuz yönde yordayıcı güce sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, *dışadönüklük*, *uyumluluk*, *özdisiplin* ve *gelişime açıklık* alt boyutlarının, evlilik uyumunu anlamlı düzeyde yordama gücüne sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Romantik ilişkiler ve evlilik ilişkisiyle ilgili yapılan araştırmalarda bireylerin nörotiklik düzeyi en tutarlı ve güçlü kişilik yordayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nörotiklik boyutu ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır (Buss, 1991; Geist ve Gilbert, 1996; Kurdek, 1997).

Karney ve Bradbury (1995), evlilik sonuçları üzerinde nörotiklik boyutunun - diğer kişilik özelliklerine göre- çok daha yüksek oranda yordayıcı güce sahip olduğunu belirtmektedirler. Gattis, Berns, Simpson ve Christensen (2004), tarafından yapılan bir araştırmada evlilik uyumundaki azalma ile yüksek düzeyde nörotiklik, düşük düzeyde

uzlaşılabilirlik ve daha az olumlu ifade etme becerisi arasında ilişki bulunmuştur. Karney ve Bradbury (1995), tarafından yapılan bir başka çalışmada, nörotiklik ve olumsuz duygulanım ile düşük evlilik doyumu arasında ilişki bulunmuştur. Bouchard, Lussier ve Sabourin (1999) tarafından yapılan bir araştırmada, evlilik uyumunu yordayan en güçlü değişkenin nörotiklik boyutu olduğu belirlenmiştir.

Costa ve McCrae (1992), nörotik bireylerin, daha sık olumsuz duygular yaşadıklarını, olumlu duyguların yaşanma düzeyinin azaldığı, dürtü kontrollerinin zayıf olduğunu ve stresle başa çıkma becerilerinin güçlü olmadığını öne sürmüşlerdir. Aktarılan bu özelliklerin evlilik uyumunun azalması üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Olumsuz duyguların ise evlilik uyumunu zorlaştırarak çatışmaları arttırdığı öne sürülmektedir. Bradbury ve Fincham (1993), endişeli, güvensiz, kendisiyle uğraşan, kaygılı, başa çıkma mekanizmaları yetersiz olan, düşmanca tepkiler verebilen kişilerin evlilik ilişkilerindeki olumsuz olaylara aşırı tepkiler verme eğiliminde olduklarını öne sürmektedirler. Bu özelliklere ek olarak, olaylara ve kişilere dönük olarak sürekli olumsuz yüklemeler yapılmasında evlilik uyumunu olumsuz yönde etkileyeceği belirtilmektedir.

Evlilik uyumunun ilişkiye dair inançlara göre yordanması bağlamında yapılan analizler sonucunda, *eşler değişmez ve anlaşmazlık zarar verir* alt boyutlarının evlilik uyumunu olumsuz yönde yordayıcı güce sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, *cinsiyetler farklıdır, zihin okuma beklenmelidir ve cinsel mükemmeliyetçilik* alt boyutlarının, evlilik uyumunu anlamlı düzeyde yordama gücüne sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili alanyazında ilişkilerle ilgili akıldışı ya da işlevsel olmayan inançlara sahip olmanın evlilik uyumunun azalmasına yol açtığıyla ilgili araştırma sonuçları bulunmaktadır. Bu bağlamda, elde edilen sonuç alanyazında yapılan ilgili çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Bradbury ve Fincham, 1993; Eidelson ve Epstein, 1982; Haferkamp, 1994; Hamamcı, 2005; Möller ve Van der Merwe, 1997).

Hamamcı (2005b) tarafından yapılan bir araştırmada, yüksek düzeyde işlevsel olmayan ilişki inançlarına sahip olma ile daha sık evlilik çatışması yaşama ve daha stresli hissetme arasında ilişki bulunmuştur. İlişki inançlarıyla ilgili *zihin okuma* alt boyutu ile kadınların yaşadıkları evlilik çatışması arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sığırcı (2010) tarafından yapılan bir araştırmada, kaçınılmalı bağlanmanın ve ilişkilere dair inançlardan ise, *eşler değişmez* şeklindeki inancın evlilik doyumunu

anlamalı düzeyde yordayıcı güce sahip olduğu bulunmuştur. Koolae, Adibrad ve Sedgh (2009), tarafından yapılan bir başka araştırmada, boşanma sürecinde olan kadınların daha fazla akıldışı inançlara sahip oldukları bulunmuştur. Bu farklılıkların özellikle “*eşler değişmez*” ve “*anlaşmazlık yıkıcıdır*” alt boyutlarında görüldüğü belirlenmiştir. Möller ve Van Zyl (1991) tarafından yapılan bir araştırmada, “*anlaşmazlık yıkıcıdır*” ve “*cinsel mükemmellik*” alt boyutları ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Metz ve Cupach (1990), tarafından yapılan bir araştırmada, “*anlaşmazlık yıkıcıdır*” ve “*eşler değişmez*” inançlarına sahip bireylerin, terk etme ve ihmal etme tepkilerini daha sık verdikleri ve ilişki doyumlarında azalma görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

DiGiuseppe ve Zee’ye (1986) göre, evlilik sorunları ile ilgili eşlerden birinin ya da ikisinin sahip olduğu akıldışı inançların abartılı, katı, mantıksız bir yapıdadırlar. Gerçekçi olmayan ya da ısrarcı beklentiler, olumsuz etkileşimlerle birlikte hayal kırıklığına ve gerginliğe yol açabilmekte, bu durum sonucunda da çiftlerin ilişkilerinde uyum düzeyi azalabilmektedir. Baucom, Sayers ve Sher’e (1989) göre, evli bireyler kadın ve erkekler arasında gereksinimler ve kişilik özellikleri açısından farklılıklar olduğuna, ilişki içinde yaşanan anlaşmazlıkların zararlı olduğuna ve eşlerinin sahip oldukları ilişki örüntülerini değiştiremeyeceklerine inanabilmektedirler. Çift ilişkisinde (couple relationship) gerçekçi olmayan varsayımlara sahip olan kişilerin ilişkilerinde sıkıntı ve sorun yaşama olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda yaşanan ilişkide uyum düzeyinin azalacağı vurgulanmaktadır. Araştırma bulgusu, eşlerin birbirlerinin davranışlarının uyumlu ve istendik bir şekilde değişmeyeceğine ilişkin algılarının, evlilik uyumunu negatif etkileyen temel yordayıcılardan biri olduğunu göstermektedir.

5 SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir. Araştırmada öncelikle kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. İkinci olarak, cinsiyet, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, evlenme biçimi gibi demografik değişkenler arasında evlilik uyumu açısından anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Son olarak, evlilik uyumunun, kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri bağlamında yordanması amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

1. Çift uyumu ile *olumlu çatışma, dışadönüklük, uyumluluk, özdisiplin ve gelişime açıklık* boyutları arasında olumlu yönde, *olumsuz çatışma, nörotiklik, anlaşmazlık zarar verir, cinsiyetler farklıdır ve eşler değişmez* boyutları arasında ise, olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.
2. Evlilik uyumunu yordayan en güçlü değişkenlerin kişilik özelliklerinden *nörotiklik, çatışma çözüm stillerinden olumlu çatışma, olumsuz çatışma ve geri çekilme*, ilişkiye dair inançlardan ise, *eşler değişmez ve anlaşmazlık zarar verir* olduğu bulunmuştur.
3. Evli bireylerin evlilik uyumlarının cinsiyetlerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların evlilik uyum düzeyleri, erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.
4. Evli bireylerin evlilik uyumlarının yaş değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. 21-30 yaş arası bireylerin evlilik uyum düzeyleri, 31-40 yaş arası ve 41 yaş üstü bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.
5. Evli bireylerin evlilik uyumlarının çocuk sayısına göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olmayan ve bir çocuk sahibi olan evli bireylerin evlilik uyumları, iki çocuğu olan evli bireylerin evlilik uyumlarından yüksek bulunmuştur.
6. Evli bireylerin evlilik uyumlarının evlenme biçimine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Flört ederek evlenen bireylerin evlilik uyumları, görücü usulüyle evlenen bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.

7. Evli bireylerin evlilik uyumlarının eğitim düzeyine, eşler arasındaki yaş farkına, eşlerin akraba olup olmamasına ve gelir düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Olarak Geliştirilen Öneriler

1. Araştırma sonucunda, kadınların evlilik uyumlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların kendilerine ve çevrelerindeki bireylerin yaşadıkları duygulara daha fazla yöneldikleri ve bu duyguları dikkate aldıkları bilinmektedir. Kadınların sahip oldukları bu özelliklerin, yaşadıkları duygusal sorunların çözümü için daha fazla çaba harcamalarına neden olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin yaşadıkları sorunları açmaya ve bunları çözmek için yardım almaya dönük daha az istekli oldukları genel olarak kabul edilen bir görüştür. Bu açıdan, aile danışmanlığı bağlamında yapılan hizmetlerde erkeklerin katılımlarının sağlanmasının özendirilmesi önerilebilir.
2. Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre, yaşın ilerlemesi ve çocuk sahibi olunması evlilik uyumunu olumsuz etkilemektedir. Yaşın ilerlemesi ile çiftlerin aileleriyle ilgili sorumluluklarının arttığı görülmektedir. Çocukların varlığı ve sonrasında ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorumluluklar ebeveynlerin yaşamlarını değiştirebilmektedir. Özellikle çocuk sahibi olduğunda, çiftlerin kendi bireysel ihtiyaçlarını karşılamak yerine, sadece çocuklarının gelişimleri ve ihtiyaçları üzerine yoğunlaşmaları çiftlerin evlilik uyumlarının düşmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle, -özellikle çocuklu ailelerde- aile ve evlilik danışmanlığı uygulamalarında çiftlerin birbirlerine ve kendi kişisel gelişimlerine zaman ayırmalarının özendirilmesi önerilebilir.
3. Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre, flört ederek evlenen bireylerin evlilik uyumları, görücü usulüyle evlenen bireylere göre daha yüksek bulunmuştur. Ülkemizde geleneksel eş seçme yaklaşımı olarak bilinen “görücü” usulü yöntemler ile eş seçmek bireylerin eş adayları hakkında yeterli bilgi ve deneyime sahip olmasını engellemektedir. Evlenme öncesinde olan bireylerin birbirlerini tanımaları ve kendi seçimleri doğrultusunda karar vermelerinin, evlilik uyumunun yükselmesi açısından önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, eş seçimi aşamasında, evlilik ve aile danışmanlığı hizmetleri sunulurken, daha sağlıklı eş seçimi ya da evlilik kararı konuları üzerinde durulması önerilebilir.

4. Evlilik uyumunun en güçlü yordayıcılarının, *olumsuz çatışma*, *olumlu çatışma* ve *geri çekilme* olduğu görülmektedir. Evlilik uyumu yordayıcıları genel olarak incelendiğinde, eşler arasında yaşanan sorunların nasıl çözümlendiğinin son derece önemli olduğu görülmektedir. Evlilik karmaşık ve duygusal yönden dinamik bir yapı içermektedir. Bu nedenle, evlilik ilişkisi içinde sorunlar ve çatışmaların yaşanması son derece olağan bir durum olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, çiftlerin aile içinde çatışmalar yaşayabilecekleri ancak önemli olanın çatışmayı ele alış biçimi ya da çatışma çözüm stili olduğunun eşler tarafından öğrenilmesi önemli bir boyut oluşturmaktadır. Bu bağlamda, evlilik danışmanlığı ya da evlenme öncesi danışmanlık uygulamalarında eşler arasında yaşanabilecek olası çatışmalar ve yaşanacak bu olası çatışmaların çözümünde evlilik uyumu açısından olumlu çatışma çözüm stillerinin olumlu sonuçları, olumsuz çatışma ve geri çekilme gibi çatışma çözüm stillerinin ise olumsuz sonuçları üzerinde durulabilir.
5. Evlilik uyumunun en güçlü yordayıcıları arasında, *eşler değişmez* ve *anlaşmazlık zarar verir* şeklindeki ilişki inançları yer almaktadır. Bu bağlamda, evlilik uyumunun azalması üzerinde sahip olunan bu tür akılcı olmayan inançlar önemli görülmektedir. Çiftlerle yapılan evlilik danışmanlığı uygulamalarında, bu inançlara sahip olmanın evlilik ilişkisi üzerindeki olumsuz sonuçları üzerinde durularak, bu inançların değişimlenmesi üzerinde yoğunlaşılabilir.
6. Evlilik uyumunun en güçlü yordayıcıları arasında, *nörotiklik* kişilik boyutu yer almaktadır. Nörotiklik özelliğine sahip eşlerin özellikle kaygı bozuklukları, depresyon ve öfke kontrolü gibi sorunlara sahip almaları durumunda, öncelikle psikolojik destek almaları yönünde yönlendirilmelerinin uygun olabilir.

5.2 Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Araştırmada evlilik uyumu ile kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılabilecek başka araştırmalarda, evlilik uyumu ya da evlilik doyumu ile psikolojik belirtiler ya da depresyon, kaygı belirtileri gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir.
2. Evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik deneysel araştırmaların planlanmasının uygun alacağı düşünülmektedir. Özellikle çatışma çözüm stilleri ya da ilişki inançları konuları üzerinde yapılacak çalışmalar önerilebilir.

3. Evli bireylerin çift olarak araştırmaya dâhil edilebilmelerinin, daha kapsamlı sonuçların elde edilmesinde etkili olabileceği düşünölmektedir. Bu çerçevede, çiftlerin birbirlerine yönelik algılarına dair sonuçların elde edilmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, çiftlerle yapılacak çalışmalar önerilebilir.
4. Evlilik ve aile yaşantısını açıklamaya yardımcı olmak amacıyla evli çiftlerin çocuklarının da araştırmaya dâhil edilmeleri önerilebilir. Bu bağlamda betimsel ve deneysel çalışmalar yapılabilir.
5. Araştırmanın örnekleme Diyarbakır il merkezinde yaşayan evli bireylerden oluşmaktadır. İlerde farklı bölgelerde benzer çalışmalar yapılabilir. Bu çerçevede kültürlerarası karşılaştırma yapma olanağı elde edilebilir.
6. Evlilik uyumu ile çatışma çözüm stilleri, ilişki inançları ya da kişilik özellikleri gibi değişkenlere ait bilgiler nitel yöntemler kullanılarak araştırılabilir. Nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı araştırmalar planlanabilir.
7. Araştırma klinik olmayan bir örneklem üzerinde yürütölmüştür. Gelecekte yapılacak araştırmalarda klinik bir örneklem üzerinde ya da boşanmış bireyler üzerinde araştırma değişkenleri ele alınabilir. Bu bağlamda farklı örneklemelerden elde edilen sonuçların karşılaştırılması yapılabilir.
8. Çok eşlilik ve farklı annelerden doğan çocukların olduğu ailelerde evlilik uyumu ve evlilik doyumu değişkenlerinin incelenebilir.

5.3 Uygulamacılar İçin Öneriler

1. Araştırmadan elde edilen sonuçlar adliyeler, okullar, hastaneler, üniversiteler gibi farklı kurumlarda, evli bireylere yönelik koruyucu hizmetler kapsamında yapılacak çalışmalarda bilgilendirme amaçlı sunulabilir.
2. Evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanan programlarda, bilişsel-davranışçı temelli bir yaklaşım çerçevesinde- ilişkiye dair işlevsel olmayan inançları değişimlemeye yönelik müdahale programlarının önemli olacağı düşünölmektedir. Bu bağlamda, evlilik uyumunun yükselmesi üzerinde, ilişkilere dair beklentiler, standartlar ve akıldışı inançlar gibi konular -eşler değişmez ya da anlaşmazlık zarar verir gibi inançlar- üzerinde durulabilir.

3. Evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik ya da evlilik çatışmasını azaltmaya yönelik olarak hazırlanan programlarda olumlu, olumsuz ve kaçınma çatışma çözüm stilleri ile bu stillerin kullanılmasının olası sonuçları üzerinde durulabilir. Ayrıca, olumsuz çatışma çözüm stiliyle bağlantılı olarak öfke kontrolü, psikolojik ve fiziksel şiddet, stresle başa çıkma teknikleri, olumlu çatışma çözüm stiliyle ilgili olarak ise, sağlıklı tartışma, açık iletişim gibi konular ele alınabilir.
4. Evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik programlar dâhilinde çocuk sahibi olma ile birlikte çift ilişkisinde yaşanabilecek olası değişiklikler, çocuk bakımı, çocuk yetiştirme tutumları gibi konuların ele alınması önerilebilir.
5. Adli sınırlar çerçevesinde, boşanma sürecindeki çiftlere yönelik olumlu çatışma çözümü, olumsuz çatışma çözümü, çift uyumunu düşüren ve yükselten etkenler gibi konularda eğitim programları ya da grupla psikolojik danışma uygulamalarının düzenlenmesi önerilebilir.
6. Erken dönemden itibaren oluşmaya başlayan kişilik özellikleri, çatışma çözüm stilleri ve ilişki inançları üzerinde aile ortamının son derece önemli olduğu bilgisinden hareketle, özellikle okul ortamında ailelere ulaşılmasının olumlu doğurgularının olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, velilere yönelik çatışma yönetimi, stresle başa çıkma, öfke kontrolü gibi konulara ilişkin bilgilendirme amaçlı sunumların yapılması planlanabilir. Toplum ruh sağlığı açısından ailenin öneminin, anne babanın çocuklar üzerindeki güçlü etkisinin, uyumlu bir evlilik ilişkisinin çocukların psikolojik sağlığı açısından olumlu yansımalarının vurgulanmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

6 KAYNAKÇA

- Acitelli, L. K. ve Antonucci, T. C. (1994). Gender differences in the link between marital support and satisfaction in older couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (4), 688-698.
- Adams, B. (1998). Fifty years of family research: What does it mean? *Journal of Marriage and the Family*, 50 (1), 5-18.
- Addis, J. ve Bernard, M. E. (2002) Marital adjustment and irrational beliefs. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 20 (1), 3-13.
- Akram, H. ve Malik, N. (2011). Relationship between personality traits and marital adjustment of teachers. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 3 (4), 718-724.
- Aluja, A., Barrio, V. D. ve Garcia, L. F. (2007). Personality, social values and marital satisfaction as predictors of partners rearing styles. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 7, 725-737.
- Amato, P. ve Booth, A. (1996). A prospective study of divorce and parent-child relationships. *Journal of Marriage and Family*, 58, 356-365.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2000). Boşanmış ve boşanmamış ebeveynlerin çocuklarının depresyon düzeyleri üzerine bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12 (1), 18-28.
- Arellano, C. M. ve Markman, H. J. (1995). The managing affect and differences scale (MADS): A self-report measure assessing conflict management in couples. *Journal of Family Psychology*, 9, 319-334.
- Askari, M., Abbas, B., Noah, S. B. M., Bt Hassan, S. A., ve Bt Baba, M. (2012). Comparison the effects of communication and conflict resolution skills training on marital satisfaction. *International Journal of Psychological Studies*, 4 (1), 182-195.
- Aydınlı, E. ve Tutarel-Kışlak, Ş. (2009). An investigation into relationship between marital adjustment and some variables like sex, number of children, educational background, income level, place of residence and early and late marriage determined by age of marriage. Presented at the annual meeting of the National Congress of Family and Marriage Therapies, İstanbul Turkey.

- Baba, E. (2010). Evli çiftlerin duygusal zekâ düzeyleri ile evlilik uyumlarının karşılaştırılması. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Barki, H. ve Hartwick, J. (2004). Conceptualizing the construct of interpersonal conflict. *International Journal of Conflict Management*, 15 (3), 216-244.
- Baucom, H. D., Epstein, N., Rankin, A. L. ve Burnett, K. C. (1996). Understanding and treating marital distress from a cognitive-behavioral orientation. K. Dobson and K. G. Craig (Eds.) *Advances in cognitive-behavioral therapy*. California: Sage.
- Baucom, H. D., Sayers, L. S. ve Sher G. T. (1989). The role of cognitions in marital relationships: Definitional, methodological and conceptual issues. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57 (1), 31-38.
- Beck, A. T. (1988). *Love is never enough*. New York: Guilford Press.
- Belsky, J. ve Kelly, J. (1994). *The transition to parenthood: How a first child changes a marriage: Why some couples grow closer and others apart*. New York: Delacoute Press.
- Benet-Martinez V. ve John, P. O. (1998). Los Cinco Grandes Across Cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analyses of the big five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 (3), 729-750.
- Berg-Cross, L. (2001). *Couples therapy*. (2nd ed.). New York: Haworth Clinical Practice Press.
- Bir Aktürk, E. (2006). Marital satisfaction in Turkish remarried families: Comparison among marital status, effect of stepchildren and contributing factors. *Unpublished Master's Thesis*, Middle East Technical University, Ankara.
- Bistamam, N. M. ve Nasir, R. (2009). An application of rational emotive therapy in group counseling: A case study on adolescents whose parents were divorced. *European Journal of Social Sciences*, 10 (2), 334-342.
- Botwin, M. D., Buss, D. M. ve Shackelford, T. K. (1997). Personality and male preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65, 107.136.

- Bouchard, G., Lussier, Y. ve Sabourin, S. (1999). Personality and marital adjustment: Utility of the Five-Factor Model of personality. *Journal of Marriage and the Family*, 61 (3), 651-660.
- Bradbury, T. N. ve Fincham, F. (1993). Assessing dysfunctional cognition in marriage: A reconsideration of the Relationship Belief Inventory. *Psychological Assessment*, 5, 92-101.
- Bradbury, T., Fincham, F. ve Beach, S. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 964-980.
- Bramlett, M. ve Mosher, W. (2002). Cohabitation, marriage, divorce and remarriage in the United States. *Vital Health Statistics*, 23 (22). Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics.
- Brehm, S. S. (1991). *Intimate relationships*. New York: Mc-Graw-Hill, Inc.
- Burgess, E. W., Locke, H. J. ve Thomes, M. M. (1963). The Family from institution to companionship. *American Book Company, New York*.
- Burleson, B. R. ve Denton, W. H. (1997). The relationship between communication skill and marital satisfaction: Some moderating effects. *Journal of Marriage and the Family*, 59 (4), 884-902.
- Burman, B., Margolin, G., ve John, R. S. (1993). America's angriest home videos: Behavioral contingencies observed in home reenactments of marital conflict. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (1), 28-39.
- Buss, D. M. (1991). Conflict in married couples. Personality predictors of anger and upset. *Journal of Personality*, 59, 663-688.
- Cahn, D. (1992). *Conflict in intimate relationships*. New York: The Guilford Press.
- Callan, V. J. (1986). The impact of the first birth: Married and single women preferring childlessness, one child or two children. *Journal of Marriage and the Family*. 48 (2), 261-269.
- Canary, D. J. ve Cupach, W. R. (1988). Relational and episodic characteristics associated with conflict tactics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 305-325.

- Caughlin, J. P., Huston, T. L. ve Houts, R. M. (2000). How does personality matter in marriage? An examination of trait anxiety, interpersonal negativity and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78 (2), 326-336.
- Chapin, L. R., Chapin, T. J. ve Sattler, L. G. (2001). The relationship of conflict resolution styles and certain marital satisfaction factors to marital distress. *Family Journal*, 9 (3), 259-265.
- Chen, Z., Tanaka, N., Masayo, U., Hiramura, H., Shikai, N., Fujihara, S. ve Kitamura, T. (2007). The role of personalities in the marital adjustment of Japanese couples. *Social Behavior and Personality*, 35 (4), 561-572.
- Cohan, C. L. ve Bradbury, T. N. (1997). Negative life events, marital interaction and the longitudinal course of newlywed marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73 (1), 114-128.
- Colebrook Seymour, J. (1998). Sexual satisfaction in marriage during the childbearing years. *Unpublished master thesis*, University of California.
- Collins, R. ve Coltrane, S. (1991). *Sociology of marriage and the family: Gender, love and property*. Chicago: Nelson-Hall.
- Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The NEO personality inventory. *Psychological Assessment*, 4, 5-13.
- Cowan, C. P. ve Cowan, P. A. (1992). *When partners become parents: The big life change for couples*. New York: Basic Books.
- Craig, R. J. ve Olson, R. E. (1995). 16PF Profiles and Typologies for Patients Seen in Marital Therapy. *Psychological Reports*, 77, 187-194.
- Cramer, D. (2000). Relationship satisfaction and conflict style in romantic relationships. *The Journal of Psychology*, 134 (3), 337-341.
- Crosbie-Burnett, M. (1984). The centrality of the step relationship: A challenge to family theory and practice. *Family Relations*, 33, 459-463.
- Curun, F. (2006). Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ve evlilik doyumunu arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çağ, P. (2011). Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişki ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 13-23.
- Çınar, L. (2008). Evlilik doyumu: Cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- David, J. P. ve Suls, J. (1999). Coping efforts in daily life: Role of Big Five traits and problem appraisals. *Journal of Personality*, 67, 265-294.
- Debord, J., Romans, S. C. ve Krieshok, T. (1996). Predictions dyadic adjustment from general and relationships specific beliefs. *Journal of Psychology*, 130, 263-280.
- Demir A. ve Fışiloğlu, H. (1999). Loneliness and marital adjustment of Turkish couples. *The Journal of Psychology*, 133, 23-240.
- Demiray, Ö. (2006). Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Denga, D. I. (1982). Childlessness and marital adjustment in Northern Nigeria. *Journal of Marriage and The Family*, 44 (3), 799-802.
- Deutsch, M. (1994). Constructive conflict resolution: Principles training, and research. *Journal of Social Issues*, 50, 13-32.
- Dhir, K. S. ve Markman, H. J. (1984). Application of social judgment theory to understanding and treating marital conflict. *Journal of Marriage and The Family*, 46 (3), 597-610.
- DiGiuseppe, R ve Zee, C. (1986). A rational emotive theory of marital dysfunction and marital therapy. *Journal of Rational Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 4, 22-37.
- Doğan, H. (2010). Evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Donnellan, B. M., Conger, R. D. ve Bryant, M. C. (2004). The big five and enduring marriages. *Journal of Research in Personality*, 38, 481-504.
- Dowd, D. A., Means, M., Pope, J. F. ve Humphries, J. H. (2005). Attributions and marital satisfaction: The mediated effects of self-disclosure. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 97 (1), 22-26.
- Dökmen, Ü. (1994). *İletişim Çatışmaları ve Empati*, İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Z. Y. (2002). Evlilik doyumu ile eşle algılanan benzerlik, cinsiyet rolleri ve eğitim düzeyi arasındaki ilişki (The relationship among marital satisfaction, perceived similarity, gender, gender role and educational level). XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara.
- Dökmen, Z. Y. ve Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü ile evlilik doyumu, eşle algılanan benzerlik arasındaki ilişkiler. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Dryden, W. (2002). *Fundamentals of rational emotive therapy: A training handbook*. London: Whurr Publishers.
- Dryden, W. ve Neenan, M. (1996). *Dictionary of rational emotive therapy*. London: Whurr Publishers.
- Duman, M. (2012). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Duran, Ş. ve Hamamcı, Z. (2010). Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisinin incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 87-99.
- Düzgün, G. (2009). Evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyinin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dwyer, M. T. (2005). Emotional intelligence and conflict resolution style as predictors of marital satisfaction in the first year of marriage. *Unpublished Doctoral Dissertation*, University of Kentucky.

- Eidelson, R. J. ve Epstein, N. (1982). Cognition and relationships maladjustment: Development of a measure of dysfunctional relationships beliefs. *Journal of Counseling and Clinical Psychology*, 50, 715-720.
- Ekşi, H. ve Kahraman, Z. (2012). Bir evlilik ve aile hayatı eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 129-145.
- Ellis, A. (1962). Rational Psychotherapy. *Journal of General Psychology*, 59, 35-49.
- Ellis, A. (1994). *Reason and emotion in psychotherapy: A compressive method of treating human disturbances. Revised and undated*. New York: Carol Publishing Group.
- Ellis, A. ve Dryden, W. (1997). *The practice of rational emotive behavior therapy*. New York: Springer Publishing Company.
- Epstein, N, Pretzer, J.L. ve Fleming, B. (1987). The role of cognitive appraisal in self-reports of marital communication. *Behavior Therapy*, 18, 51-69.
- Epstein, N. (1992). Marital therapy. In A. Freeman & F. D. Dattilio (Eds.) *Comprehensive casebook of cognitive therapy*. New York: Plenum Press.
- Epstein, N. ve Eidelson, R. J. (1981). Unrealistic beliefs of clinical couples. Their relationship to expectations, goals and satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 9 (4), 13-22.
- Erişti, A. (2010). Bağlanma stilleri, kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erok, M. (2013). İlişkilere ilişkin bilişsel çarpıtmalar, ilişkiye dair inançlar, kişilerarası öfke, kişilerarası ilişkiler, problem çözme ve evlilik çatışması. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ersanlı, K. ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme (Kuram ve uygulama)*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Ertan, Ö. (2002). The role of attachment styles in partner pairing and satisfaction with in marriage in critical and non-critical stages. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction and relationship satisfaction: A Diary study. *Personal Relationships*, 9 (1), 39-55.
- Fenell, D. L. (1993). Characteristics of long-term first marriages. *Journal of Mental Health Counseling*, 15, 446-460.
- Fıfıloğlu, H. ve Demir, A. (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for measurement of marital quality of Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16 (3), 214-218.
- Fidanoğlu, O. (2007). Evlilik uyumu ile eşlerin somatizaasyon dőzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması. *Yayınlanmamış yőksek lisans tezi*. Marmara Őniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitőső, İstanbul.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS* (third edition). London: SAGE Publications Ltd.
- Fincham, F. D. ve Beach, S. R. H. (1999). Marriage in the new millennium: Is there a place for social cognition in marital research? *Journal of Social and Personal Relationships*, 16, 685-704.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1987). The impact of attributions in marriage: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 510-517.
- Fincham, F. D., Beach, S. ve Baucom, D. H. (1987). Attribution processing in distressed and nondistressed couples: Self- partner attribution differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 739-748.
- Firestone, R. W. ve Catlett, J. (1999). *Fear of Intimacy*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.
- Fraenkel, J. R., Wallend, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th edition). New York: McGraw Hill.

- Froggatt, W. (2005). A brief introduction to Rational Emotive Behaviour Therapy. (3rd ed.). New Zealand Centre for Cognitive Behaviour Therapy. New Zealand, Stortford Lodge: Hastings.
- Gattis, K. S., Berns, S., Simpson, L. E. ve Christensen, A. (2004). Birds of a feather or strange birds? Ties among personality dimensions, similarity and marital quality. *Journal of Family Psychology, 18*, 564-574.
- Geist, R. ve Gilbert, D. G. (1996). Correlates of expressed and felt emotion during marital conflict: Satisfaction, personality, process and outcome. *Personality and Individual Differences, 21* (1), 49-60.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family, 52* (4), 818-831.
- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment, 4*, 26-42.
- Gottman, J. ve Notarius, J. (2002). Marital research in the 20th century and a research agenda for the 21 st century. *Family Process, 41* (2), 159-197.
- Gottman, J. M. (1993). The roles of conflict engagement, escalation and avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 61* (1), 6-15.
- Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Gottman, J. M. ve Krokoff, L. J. (1989). Marital Interaction and Satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 57* (1), 47-52.
- Gottman, J. M. ve Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later of later dissolution: Behavior, physiology and health. *Journal of Personality and Social Psychology, 63*, 221-233.
- Gökmen, A. (2001). Evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolçülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Graziano, W. G., Jensen-Campbell, L. A. ve Hair, E. C. (1996). Perceiving interpersonal conflict and reacting to it: The case for agreeableness. *The Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 820-835.
- Greiff, A. P. ve De Bruyne, T. (2000). Conflict Management Style and Marital Satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 26, 321-334.
- Günay, O. (2000). Evlilik uyumu ve kişisel düşünme modelleri arasındaki ilişki. *yüksek lisans tezi*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Güven, N. (2005). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güvenç, B. (1984). *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hacı, Y. (2011). Evlilik uyumunun empatik eğilim, algılanan aile içi iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Haferkamp, C. J. (1994). Dysfunctional beliefs, self-monitoring and marital conflict. *Current Psychology*, 13 (3), 248-262.
- Hahlweg, K., Revenstorf, D. ve Schindler, L. (1984). Effects of behavioral marital therapy on couples communication and problem-solving skills. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 52, 553-566.
- Halford, W. K., Bouma, R., Kelly, A. ve Young, R. (1999). Individual psychopathology and marital distress. Analyzing the association and implications for therapy. *Behavior Modification*, 23 (2), 179-216.
- Halford, W. K., Hahlweg, K. ve Dunne, M. (1990). The cross-cultural consistency of marital communication associated with marital distress. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 487-500.
- Halford, W. K., Kelly, A. ve Markman, H. J. (1997). The concept of a healthy marriage. In W. K. Halford & H. j. Markman (eds). *Clinical Handbook of Marriage and Couples Interventions* (pp 3-12). New York: John Wiley.
- Hamamcı, Z. (2005a). Dysfunctional relationship belief in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior And Personality*, 33 (4). 313- 328.

- Hamamcı, Z. (2005b). Dysfunctional relationship beliefs in marital conflict. *Journal of Rational Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 23 (3), 245-261.
- Hamamcı, Z., Kapçı, E. G. ve Türkçapar, H. (2009). İlişki inançları envanterinin psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*.
- Hansen, J. C. ve L'abate, L. (1982). *Approaches to family therapy*. New York: Macmillan.
- Hatipoğlu, Z. (1993). The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hawkins, D. N. (2005). Unhappily ever after: effects of long term, low quality marriages on well-being. *Social Forces*, 84 (1), 445- 465.
- Hayes, N. ve Joseph, S. (2003). Big 5 correlates of three measures of subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 34, 723-727.
- Heavey, C. L., Layne, C. ve Christensen, A. (1993). Gender and conflict structure in marital interaction: A replication and extension. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (1), 16-27.
- Heene, E., Buysse A. ve Van Oost, P. (2007). An interpersonal perspective on depression: The role of marital adjustment, conflict communication, attributions and attachment within a clinical sample. *Family Process*, 46 (4), 499-514.
- Hoffman, S. R. ve Levant, R. (1985). A comparison of child-free and child-anticipated married couples. *Family Relations*, 34, 197-203.
- Hojhat, M. (2000). Sex Differences and Perceptions of Conflict in Romantic Relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17 (4-5), 598-617.
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*. İmge Yayınevi.
- Hortaçsu, N. (2007). Family versus couple initiated marriages in Turkey: Similarities and differences over the family life cycle. *Asian Journal of Social Psychology*, 10, 103-116.
- Hughes, M. ve Gove, W. R. (1981). Living alone, social integration and mental health. *American Journal of Sociology*, 87 (1), 48-74.
- Huston, T. L. ve Houts, R. M. (1998). The psychological infrastructure of courtship and marriage: The role of personality and compatibility in romantic relationships. İn

- T. N. Bradbury (Ed.), *The developmental course of marital dysfunction* (114-151) New York: Cambridge University Press.
- Hünler, O. ve Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (51), 99-108.
- İmamoğlu, E. O. ve Yasak, Y. (1997). Dimensions of marital relationships as perceived by Turkish husbands and wives. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 123 (2), 211-232.
- Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1995). Constructive conflict in schools. *Journal of Social Issues*, 50, 117-137.
- Jose, O. ve Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction? *Journal of Sex & Marital Therapy*, 33, 73-85.
- Kalkan, M. (2002). Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kalkan, M. ve Ersanlı, E. (2008). Bilişsel-davranışçı yaklaşıma dayalı evlilik ilişkisini geliştirme programının evli bireylerin evlilik uyumuna etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8, 963-986.
- Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 24-29.
- Karip, E. (1999). *Çatışma Yönetimi*. Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability. A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, 118, 3-34.
- Kayser, K. ve Himle, D. P. (1994). Dysfunctional beliefs about intimacy. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 8, 127-139.
- Kelly, E. L. ve Conley, J. J. (1987) Personality and compatibility. A prospective analysis of marital stability and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 27-40.

- King, L. A. (1993). Emotional expression, ambivalence over expression and marital satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 10*, 601-607.
- Kobak, R. R. ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology, 60* (6), 861-869.
- Koffler, A. (2005). Perceptions of beliefs in rational emotive theory among college students: A multidimensional scaling analysis. *Unpublished Doctoral Dissertation*, Hofstra University.
- Koolae, A. K., Adibrad, N. ve Sedgh, B. S. (2009). The comparison of relationship beliefs and couples burnout in women who apply for divorce and women who want to continue their marital life. *Iranian Journal of Psychiatry, 5*, 35-39.
- Korkmaz, M. ve Erden, G. (2010). Çocukları suç davranışlarına yönelten olası risk faktörleri. *Türk Psikoloji Yazıları, 13* (25), 76-87.
- Koydemir, S., Sun-Selişik, Z. E. ve Tezer, E. (2008). Conflict behaviors and marital adjustment in Turkish couples. *Family Therapy, 35* (3), 133-143.
- Kreider, R. M. ve Fields, J. M. (2001). Number, timing and duration of marriages and divorces: Fall 1996. *Current Population Reports, 70-80*.
- Kuller, A. (2008). A comparison of United States and United Kingdom therapists use of and views of the efficacy of cognitive-behavioral therapy with schizophrenia. *Unpublished Doctoral Dissertation*, B. A. Brown University.
- Kurdek, L. A. (1993). Predicting marital dissolution: A 5 year prospective longitudinal study of newlywed couples. *Journal of Personality and Social Psychology, 64*, 221-242.
- Kurdek, L. A. (1994). Conflict resolution styles in gay, lesbian, heterosexual nonparent and heterosexual parent couples. *Journal of Marriage and the Family, 56* (3), 705-722.
- Kurdek, L. A. (1995). Predicting change in marital satisfaction from husbands and wives conflict resolution styles. *Journal of Marriage and the Family, 57* (1), 153-164.

- Kurdek, L. A. (1997). The link between facets of neuroticism and dimensions of relationship commitment: Evidence from gay, lesbian and heterosexual couples. *Journal of Family Psychology, 11* (4), 503-514.
- Larson, J. H. ve Holman, T. B. (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family Relations, 43*, 228-237.
- Lauer, R. H., Lauer, J. C. ve Kerr, S. T. (1990). The long-term marriage. Perceptions of stability and satisfaction. *International Journal of Aging and Human Development, 31*, 189-195.
- Lavee Y. ve Ben-Ari, A. (2004). Emotional expressiveness and neuroticism: Do they predict marital quality? *Journal of Family Psychology, 18* (4), 620-627.
- Lee, S. C. (1999). Marital satisfaction factors for Korean-Americans. *Unpublished Doctoral Dissertation*, Andrews University. USA.
- Lester, D., Haig, C. ve Monello, R. (1989). Spouses personality and marital satisfaction. *Personality and Individual Differences, 10*, 243-254.
- Letzring, T. D. ve Nofle, E. E. (2010). Predicting Relationship Quality from Self-verification of Broad Personality Traits Among Romantic Couples. *Journal of Research in Personality, 44*, 353-362.
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L. ve Gottman, J. M. (1993). Longterm marriage: Age, gender and satisfaction. *Psychology and Aging, 5*, 301-313.
- Lively, E. L. (1969). Toward concept clarification: The case of marital interaction. *Journal of Marriage and the Family, 31*, 104-114.
- Locke, H. J. ve Wallace, K. M. (1959). Short marital adjustment and predictions tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living, 21*, 251-255.
- Mackey, R. A., Diemer, M. A. ve O'Brien, B. A. (2000). Conflict-management styles of spouses in lasting marriages. *Psychotherapy, 37* (2), 134-148.
- Malkoç, B. (2001). The relationship between communication patterns and marital adjustment. *Unpublished Master's Thesis*. Middle East Technical University, Ankara.

- Malouff, J., Thorsteinsson, E., Schutte, N., Bhullar, N. ve Rooke, S. (2010). The five-factor model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 44, 124-127.
- Marathe, S. (2012). Life satisfaction and marital adjustment. *Golden Research Thoughts*, 2 (5), 1-5.
- Markman, H. J. ve Hahlweg, K. (1993). The prediction and prevention of marital distress: An international perspective. *Clinical Psychology Review*, 13, 29-43.
- McCrae, R. R. (1991). The five factor model and its assessment in clinical settings. *Journal of Personality Assessment*, 57, 399-414.
- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1991). Adding love and work: The full five-factor model and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 817 (2), 227-232.
- Metts, S. ve Cupach, W. R. (1990). The influence of relationship beliefs and problem solving responses on satisfaction in romantic relationships. *Human Communication Research*, 17 (1). 170-185.
- Metz, M. E. ve Dwyer, M. (1993). Relationship conflict management patterns among sex dysfunction, sex, offender and satisfied couples. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 19 (2), 104-122.
- Meyers, S. A. ve Landsberger, S. A. (2002). Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 9, 159-172.
- Möller, A. T. ve Van der Merwe. (1997). Irrational beliefs, interpersonal perception and marital adjustment. *Journal of Rational- Emotive and Cognitive Behavior Therapy*, 15 (4), 269-279.
- Möller, A. T. ve Van Zyl, P. D. (1991). Relationship beliefs, interpersonal perception and marital adjustment. *Journal of Clinical Psychology*, 47, 28-33.
- Murray, S. L., Holmes, J. G. ve Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 70 (1), 79-98.
- Nemeczek, S. ve Olson, K. R. (1999). Five factor personality similarity and marital adjustment. *Social Behavior and Personality*, 27 (3), 309-318.

- Nichols, W. (2005). Handbook of Couples Therapy. Michele Harway (Ed.), Life cycle stages, (s. 28-43). New Jersey: John Wiley.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 141-151.
- Nye, F. (1988). Fifty years of family research, 1937-1987. *Journal of Marriage and Family*, 50 (2), 305-316.
- O'Rourke, N., Claxton, A., Chou, P. H. B., Smith, J. Z., ve Hadjistavropoulos, T. (2011). Personality trait levels within older couples and between-spouse trait differences as predictors of marital satisfaction. *Aging & Mental Health*, 15 (3), 344-353.
- Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*. Ankara, Nobel Yayınevi.
- Öner, U. (1999). *Çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi*. Y. Kuzgun (Ed.). Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Özen, A. (2006). Value similarities of wives and husbands and conflict resolution styles of spouses as predictors of marital adjustment. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özmen Süataç, A. (2010). Evlilik uyumunun kişilerarası tarz ve öfke açısından araştırılması. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Polat, D. (2006). Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Prado, L. M. ve Markman, H. J. (1999). Unearthing the seeds of marital distress: What we have learned from married and remarried couples. In M. Cox & J. Brooks-Gun (Eds.), *Conflict and cohesion in families: Causes and consequences*. Mahwah, NJ: Earlbaum.
- Pretzer, J., Epstein, N. ve Fleming, B. (1991). *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 5 (2), 131-148.

- Rahim, M. A. (2002). Toward a theory of managing organizational conflict. *The International Journal of Conflict Management*, 13 (3), 206-235.
- Rahim, M. A. ve Bonoma, T.V. (1979). Managing organizational conflict: A model for diagnosis and intervention. *Psychological Reports*, 44 (3), 1323-1344.
- Rhoades, K. A. (2008). Children's responses to inter-parental conflict: a meta-analysis of their associations with child adjustment. *Child Development*, 79, 1942-1956.
- Rhyme, D. (1981). Bases of marital satisfaction among man and women. *Journal of Marriage and The Family*, 43, 941-955.
- Roberts, L. J. (2000). Fire and ice in marital communication: Hostile and distancing behaviors as predictors of marital distress. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 693-707.
- Robin, A., Koepke, T. ve Moye, A. (1990). Multidimensional assesment of parent-adolescent relations. Pyshological Assessment. *Journal of Counseling and Clinical Psychology*, 2, 451-459.
- Robins, R. W., Caspi, A. ve Moffitt, T. E. (2000). Two personalities, one relationship: Both partners personality traits shape the quality of their relationship. *Journal of Personality and Social Psycchology*, 79, 251-259.
- Robinson, L. C. ve Blanton, P. W. (1993). Marital strengths in enduring marriages. *Family Relations*, 42 (1), 38-45.
- Rogers, S. T. ve Amato, P. R. (2000). Have changes in gender relations affected marital quality? *Social Forces*, 79 (2), 731-753.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E. ve Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82, 58-68.
- Russell, R. J. H. ve Wells, P. A. (1994). Personality and quality of marriage. *British Journal of Psychology*, 85, 161-168.
- Sabatelli, R. M. (1984). The marital comparison index: A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and Family*, 46, 651-662.
- Sakmar, E. (2010). The predictive role of communication on the relationship satisfaction in married individuals with and without children and in cohabiting individuals:

- The moderating role of sexual satisfaction. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sanders, M. R., Nicholsan, J. M. ve Floyd, F. J. (1997). Couples relationships and children. W. K. Halford, H. J. Markman, (Eds). *Clinical handbook of marriage and couples interventions*, (pp 225-253). Chichester, UK: Wiley.
- Sarı, T. (2012). Evli bireylerin ebeveyn algıları, otomatik düşünceleri ve bağlanma stillerinin evlilik doyumu ile ilişkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Saxton, L. (1982). Marriage. The nature of marriage. The individual, marriage and the family. (5. Baskı). Wadsworth Publishing Company Belmont, California a division of Wadsworth, Inc.
- Schmitt, D. P., Allık, J., McCrae, R. R. ve Benet-Martinez, V. (2007). The geografic distribution of big five personality traits: Patterns and profiles of human self-description across 56 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38 (2), 173-212.
- Schneewind, K. A. ve Gerhard, A. K. (2002). Relationship personality, conflict resolution and marital satisfaction in the first 5 years of marriage. *Family Relations*, 51 (1), 63-71.
- Schrumpf, F., Crawford, D. ve Bodine, R. (1997). Peer mediation: Conflict resolution in schools. Champaign, III: Research Press.
- Schumm, W. R., Paff-Bergen, L. A., Hatch, R. C., Obiorah, F. C., Copeland, J. M., Meens, L. D. ve Bugaighis, M. A. (1986). Concurrent and discriminant validity of the Kansas Marital Satisfaction Scale. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 381-387.
- Sharif, F., Soleimani, S., Candidate, MSc, Mani, A. ve Keshavarzi, S. (2013). The effect of conflict resolution training on marital satisfaction in couples referring to counseling centers in Shiraz, Southern Iran. *International Journal of Community Based Nursing and Midwifery*, 1 (1), 26-34.
- Sharp, E. A. ve Ganong, L. H. (2000). Raising awareness about marital expectations: Are unrealistic beliefs changed by integrative teaching? *Family Relations*, 49, 71-76.

- Shek, D. T. L. (1994). Marital quality and psychological well-being of married adults in a Chinese context. *Journal of Genetic Psychology*, 156, 45-57.
- Sığırcı, A. (2010). Evli bireylerde bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançların evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Sierau, S. ve Herzberg, P. Y. (2011). Conflict resolution as a dyadic mediator: Considering the partner perspective on conflict resolution. *European Journal of Personality*, 26, 221-232.
- Snyder, D. K, Heyman, R. E. ve Haynes, S. N. (2005). Evidence-based approaches to assessing couple distress. *Psychological Assessment*, 17 (3), 288-307.
- Snyder, D. K. ve Regts, J. M. (1990). Personality correlates of marital dissatisfaction: A comparison of psychiatric, maritally distressed and nonclinical samples. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 16, 34-43.
- Somer, O. (1998). Türkçe’de kişilik özelliği tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13 (42), 17-32.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2004). Kuramdan uygulamaya beş faktör kişilik modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE). *İzmir Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*.
- Spainer, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: A new scale for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*. 38, 15-28.
- Spainer, G. B. ve Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 825-839.
- Spencer, S. (2005). Rational emotive behavior therapy it’s effectiveness with children. *Unpublished master thesis*. University of Wisconsin.
- Stanley, S. M., Markman, H. J. ve Whitton, S. W. (2002). Communication, conflict and commitment: Insights on the foundations of relationship success from a national survey. *Family Process*, 41 (4), 659-675.
- Stenberg, R. J. ve Hojhat, M. (1997). *Satisfaction In Close Relationships*. New York: Guilford Press.

- Sümer, N. (2005). Beş Faktör Kişilik Özellikleri (Big Five Inventory) Anketi Türkçeleştirme Çalışması, (Yayınlanmamış eser).
- Sümer, N., Lajunen, T. ve Özkan, T. (2005). Big Five Personality Traits as the distal predictors of road accident involvement. G. Underwood (Ed.), *Traffic and Transport Psychology*, 18, 215-227.
- Sweeney, M. M. ve Replogle, E. M. (2002). Marital relationships. *Encyclopedia of Aging*. Retrieved on mayo 14, 2011:<http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3402200251.html>.
- Şengül Öner, D. (2013). Evli bireylerin evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şirvanlı Özen, D. (1998). Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü. *Yayınlanmamış doktora tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezer, E. (1986). Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve Doyum. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Thomas, K. W. (1976). Conflict and Conflict Management. In M. Dunatte (Ed). *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*, (pp. 889-933). Chicago: Rand McNally.
- Tobin, R. M., Graziano, W. G., Vanman, E. J. ve Tassinary, L. G. (2000). Personality, emotional experience and efforts to control emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 656-669.
- Tufan Çetin, B. (2010). Evlilik doyumunun bazı değişkenlere göre yordanması. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tuncay, E. (2006). Predictive role of perfectionism on marital adjustment. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuncay-Senlet, E. (2012). Domestic violence against women in relations to marital adjustment and psychological well-being with the effects of attachment, marital

- coping and social support. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte Uyum Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P, Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi*, 7 (1), 55-65.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3 (9), 61-68.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çubukça, F. (2002). Empati, demografik değişkenler ve evlilik uyumu arasındaki ilişki. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2, 35-41.
- TÜİK, (2002). *Haber Bülteni, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. T. C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı.
- TÜİK, (2009). *Haber Bülteni, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. T. C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı.
- TÜİK, (2013). *Haber Bülteni, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. T. C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı.
- Tümer, A. B. (1998). Evli çiftlerde gözlenebilen çatışma odakları ve iletişim sorunları. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Twenge, J. N., Campbell, W. K. ve Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65, 574-583.
- Uebelacker L. A. ve Whisman M. A. (2005). Relationship beliefs, attributions, and partner behaviors among depressed married women. *Cognitive Therapy and Research*, 29 (2), 143-154.
- Uğurlu, O. (2003). Evli çiftlerde cinsiyet ayrımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetimi biçimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ulu, S. (2009). The relationship between perceived parental attitudes and marital adjustment on adulthood. Presented at the annual meeting of the National Congress of Family and Marriage Therapies, İstanbul, Turkey.

- Vaillant, C. O. ve Vaillant, G. E. (1993). Is the U-curve of marital satisfaction an illusion? A 40-year study of marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 230-239.
- Watson, D., Hubbard, B. ve Wiese, D. (2000). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self and partner ratings. *Journal of Personality*, 68, 413-449.
- Weiten, W. (1986). *Psychology applied to modern life*. Belmont, CA: Brooks/ Cole.
- Whisman, M. A. (1999). Marital dissatisfaction and psychiatric disorders: Results from the National Comorbidity Survey. *Journal of Abnormal Psychology*, 108, 701-706.
- Whitchurch, G. D. ve Pace, J. L. (1993). Communication skills training and interspousal violence. *Journal of Applied Communication Research*, 21, 96-102.
- White, L. ve Edwards, J. H. (1990). Emptying the nest and parental well-being: An analysis of national panel data. *American Sociological Review*, 55, 235-242.
- White, L. K. ve Booth, A. (1991). Divorce over the life course: The role of marital happiness. *Journal of Family Issues*, 12, 5-21.
- Wilkie, J. R. ve Ferree, M. M. (1998). Gender and forress: Marital satisfaction in two earner couples. *Journal of Marriage and Family*, 60 (3), 577-595.
- Wunderer, E. ve Schneewind, K. A. (2008). The relationship between marital standarts, dyadic coping and marital satisfaction. *European Journal of Social Psychology*, 38, 462-476.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul, Remzi Yayınevi.
- Yıldırım, İ. (1992). Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, Y. (2012). İlişkiye ilişkin inançların evlilik uyumunu yordaması. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1 (4), 12-20.

- Zeytinoğlu, E. (2013). Evli bireylerin benlik saygısı, kıskançlık düzeyi, evlilikteki çatışmalar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zoby, M. M. (2005). The association between personality and marital and relationship outcome. *Unpublished Doctoral Dissertation*, Regent University, Virginia, USA.

7 EKLER

EK-1

Sayın Katılımcı

Bu çalışma evlilik yaşantısının özelliklerini araştırmayı amaçlayan bir **doktora** tez çalışmasıdır. Elde edilen bilgiler bilimsel araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. **Ölçekleri doldururken adınızı belirtmenize gerek yoktur.** Görüşleriniz bu araştırma için çok değerlidir. Bu nedenle, araştırmamızdan sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için cevaplarınızın gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtması ve **hiçbir maddeyi boş bırakmamanız oldukça önemlidir.** Bu amaçla ilişkide 5 ayrı ölçekte verilen soruları cevaplamanız istenmektedir. Ölçeklerde yer alan her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi yansıttığınızı düşündüğünüz ifadeyi çarpı (X) ile işaretleyiniz. Doldurulmuş olan ölçekleri zarfa koyup, zarfın ağzını yapıştırarak araştırmacıya geri dönmesini sağlayınız. Araştırmamıza yaptığınız katkı ve samimi yanıtlarınız için çok teşekkür ederim.

Öğr. Gör. Özlem TOLAN
Dicle Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü

Cinsiyetiniz: Kadın ( ) Erkek ( )

Yaşınız:

( ) 21-30 ( ) 31-40 ( ) 41 yaş ve üstü

Eğitim düzeyiniz:

( ) İlkokul Ortaokul ( ) Lise ( ) Ön lisans ( ) Lisans ve lisansüstü

Kaç çocuğunuz var?

( ) Yok ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ve üstü

Eşiniz ile evlenme biçiminiz:

( ) Severe/flört ederek ( ) Görücü usulü

Eşiniz ile aranızdaki yaş farkı:

( ) 0-5 ( ) 6 yıl ve üstü

Eşinizle yakınlık düzeyiniz:

( ) Akraba ( ) Akraba değil

Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır?

( ) 500-1000TL ( ) 1000-2000TL ( ) 2000-3000TL ( ) 3000-4000TL
( ) 4000-5000TL ( ) 5000 TL ve üstü

EK-2**İLİŞKİ İNANÇ ENVANTERİ**

Aşağıda, bir kişinin diğer bir kişi ile olan ilişkisinde hissedebileceği ifadeler tanımlanmaktadır. Her bir ifadenin doğru olduğuna ya da yanlış olduğuna ne kadar katıldığınızı ya da katılmadığınızı ilgili rakama çarpı (X) işaretiyle belirtiniz. İşaretlediğiniz **5, 4, 3, 2, 1**, ya da **0** rakamları aşağıdaki cevapları yansıtmaktadır:

5=Bu ifadenin doğru olduğuna kesinlikle inanıyorum.

4= Bu ifadenin doğru olduğuna inanıyorum.

3=Bu ifadenin yanlış olmasından daha çok doğru olduğuna inanıyorum.

2=Bu ifadenin doğru olmasından daha çok yanlış olduğuna inanıyorum.

1=Bu ifadenin yanlış olduğuna inanıyorum.

0=Bu ifadenin yanlış olduğuna kesinlikle inanıyorum.

	Bu ifadenin doğru olduğuna kesinlikle inanıyorum	Bu ifadenin doğru olduğuna inanıyorum	Bu ifadenin yanlış olmasından daha çok, doğru olduğuna inanıyorum	Bu ifadenin doğru olmasından daha çok, yanlış olduğuna inanıyorum	Bu ifadenin yanlış olduğuna inanıyorum	Bu ifadenin yanlış olduğuna kesinlikle inanıyorum
1. Eğer eşiniz sizinle aynı fikirde olmadığını söylerse, muhtemelen hakkınızda pek olumlu düşünmüyordur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
2. Eşimi, cinsel açıdan tümüyle tatmin etmezsem üzüntü duyarım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
3. Eşimin benimle farklı görüşte olmasını kabul edemem.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
4. Eşler arasındaki yanlış anlaşılmalarda genellikle kadınla erkeğin doğuştan getirdiği psikolojik yapı farklılığından kaynaklanır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
5. Eşim, önemli bir fikrime katılmazsa bunu kendime yapılmış bir hakaret olarak görürüm.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)
6. Eşim ne hissettiğimi fark etmez ve bunu O'na söylemek zorunda kalırsam, çok üzülürüm.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)

EK-3

ÇATIŞMA ÇÖZÜM STİLLERİ ÖLÇEĞİ

YÖNERGE: Aşağıda, evlilik ilişkilerinde yaşanan sorunların genel olarak nasıl çözümlendiği ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen eşinizle ilişkinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerden her birine ne derece katıldığınızı çarpı işareti (x) koyarak belirtiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Oldukça Katılmıyorum	Birazıcık Katılmıyorum	Birazıcık Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Çok katılıyorum
1) Tartışma esnasında konuyla ilgisiz de olsa zayıflıklarını yüzüne vururum.						
2) Kavganın büyümemesi için onun istediği şeyleri yaparım.						
3) Çok sinirlenmişsem konuşmayı ertelerim.						
4) Sorun durumunda pek çok şeyi içime atabilirim.						
5) Sorunun uzamadan çözülebilmesi için kaynağını bulmaya çalışırım.						
6) Sinirlendiğimde kırıcı şeyler söylerim.						
7) Problemi büyütmemek için onu sakinleştirmeye çalışırım.						
8) Sesimi yükselterek beni dinlemesini sağlamaya çalışırım.						
9) Tartışmada ortak bir çözüm noktası bulmaya çalışırım.						
10) Çok büyük sorunlar yaşadığımızda ondan uzak durmaya çalışırım.						
11) Sorun çözümlenmeden tartışmayı sonlandırmam.						
12) Bağırıp çağırarak istediğimi yaptırım.						
13) Sorunun tüm yönlerini tartışma sırasında konuşmak isterim.						

EK-4**BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖLÇEĞİ**

Lütfen aşağıdaki ifadelerin sizi ne kadar tanımladığını (X) işareti ile belirtiniz.

1	2	3	4	5				
Hiç katılmıyorum	Çok az katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Tamamen katılıyorum				
1. Konuşkan				1	2	3	4	5
2. Başkalarının kusurunu bulmaya eğilimli				1	2	3	4	5
3. Bir işi eksiksiz yapan				1	2	3	4	5
4. Depresif ve hüzünlü				1	2	3	4	5
5. Orijinal, yeni fikirler üreten				1	2	3	4	5
6. Mesafeli				1	2	3	4	5
7. Yardımsever, bencil olmayan				1	2	3	4	5
8. Özensiz olabilen				1	2	3	4	5
9. Rahat, stresle iyi baş eden				1	2	3	4	5
10. Birçok farklı konuya meraklı				1	2	3	4	5
11. Enerji dolu				1	2	3	4	5
12. Başkalarıyla ağız dalaşı başlatan				1	2	3	4	5
13. Güvenilir bir çalışan				1	2	3	4	5
14. Gergin olabilen				1	2	3	4	5
15. Yaratıcı zekâsı olan, derin düşünen				1	2	3	4	5
16. Heyecan ve coşku yaratan				1	2	3	4	5
17. Bağışlayıcı bir yapıya sahip				1	2	3	4	5
18. Düzensiz olmaya eğilimli				1	2	3	4	5
19. Çok endişelenen				1	2	3	4	5

EK-5**ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ**

Aşağıda Çift Uyum Ölçeğinden bazı örnek maddelere yer verilmiştir.

Örnek Maddeler	Her zaman	Hemen hemen her zaman	Zaman Zaman	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
16. Ne sıklıkla boşanmayı, ayrılmayı ya da ilişkinizi bitirmeyi düşünür ya da tartışırsınız?						
17. Ne sıklıkla siz ve ya eşiniz kavgadan sonra evi terk edersiniz?						
18. Ne sıklıkla eşinizle olan ilişkinizin genelde iyi gittiğini düşünürsünüz?						
19. Eşinize güvenir misiniz?						
20. Evlendiğiniz için hiç pişmanlık duyar mısınız?						